شاھ لطيف جي شرح

(فقيراڻي انداز ۾)

شارح

فقير يار محمد پيرزادو

سنڌ ادبي اڪيڈمي ڪراچي

شاھ لطيف جي شرح

(فقيراڻي انداز ۾)

شارح

فقير يار محمد پيرزادو

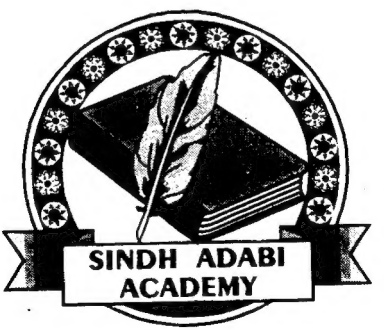

سنڌ ادبي اڪيڈمي ڪراچي

ڪتاب جا حق ۽ واسطا اداري وٽ محفوظ

ڪتاب جو نالو: شاھ لطيف جي شرح
(فقيراڻي انداز ۾)

شارح: فقير يار محمد پيرزادو

ڪتاب نمبر: نائون

ڇاپائيءَ جو سال: جون ۱۹۹۹ع

ڇاپائيندڙ: سنڌ ادبي اڪيڈمي
۵۴۲ سي، بلاڪ-۲،
سينٽرل ڪمرشل ايريا،
بي.اي.سي.ايڇ.ايس ڪراچي.
فون: ۷۷۸۲۵۹۷

ڇپيندڙ: ايڈيوڪيشنل پريس، ڪراچي

گاڏيتو: ھڪ ھزار

قيمت: ۸۰ رپيا

ڪمپوزنگ: وردس ڪمپوزرس-ڪراچي
فون: ۷۷۷۱۶۱۸

ارپنا

شاھ لطيف تي
ڪيل ڪم جي ارپنا پنھنجي ناني
حاجي لعل بخش شيخ
جي نانءَ-

- فقير يار محمد

ترتيب

١- مون سي ڏنا ماءِ - ستار

٢- خيالِ فقير - فقير يار محمد پيرزادو

٣- سُر کاموڏ

۴- سُر کيڏارو

۵- سُر کنيات

٦- سُر سريراڳ

٧- سُر ساموندي

مون سي ڏٺا ماءِ

اسان پڑهندڙن سان ڪيل وعدي مطابق هي نائون نمبر ڪتاب شاهه لطيف جي شرح ڏئي رهيا آهيون. هن ڪتاب ۾ صرف پنج سُر آهن، ڪاموڏ، ڪيڏارو، ڪنيات، سريراڳ ۽ ساموندي. شاهه لطيف ٻڌائيءَ جي سالياني عرس جي حوالي سان، ڇاپي پڑهندڙن تائين پهچائڻ جي ڪوشش ڪئي آهي. شاهه لطيف ٻڌائيءَ جي شاعري، سنڌ ۽ سنڌي ٻولي ۽ سنڌي ماڻهن لاءِ ايجان ۾ دنيا جي گولي تي رهندڙ سيني ماڻهن لاءِ، ڪاش! اهي ڪيس سمجهي سگهن ها- زندگي، جدوجهد، وطن سان محبت، انسانن سان پيار، ڏرتيءَ سان لاڳاپو، ٻوليءَ کي لوڙهو، ۽ انهن سيني ڳالهين کان متيرو روحانيت جا راز سمجهائڻ ۽ سلجهائڻ لاءِ هڪ عظيم تحفو آهي. شاهه لطيف ٻڌائيءَ جي شاعريءَ جي سڀ کان وڏي خوبي اها آهي ته

اها جهرجهنگ ۾ مال چاريندڙ ڌنار کان وٺي، ڊرائنگ روم جي ڳڱاٽيل ماحول ۾ ويٺل ڏاهي ڏاناسري، پڙهيل ڳڙهيل دانشور تائين، پڙهي ۽ سمجهي وڃي ٿي. پر هرڪا مَتِ نرالي ٿيندي آهي، انڪري هرڪو کيس پنهن جي سمجهه، عقل ۽ علم جي ڄاڻ مطابق سمجهي ٿو سگهي. ٻيا اهي به آهن جيڪي انهن مٿين ٻنهي طبقن مان ناهن، اهي آهن فقراءَ. اهڙيءَ طرح ڀٽائيءَ جي رسالي جا هيل تائين جيڪي به سهڙيندڙ ۽ شارح ٿيا آهن، اهي پنهن جي پنهن جي وقت جا وڏا اڪابر، ڊاڪٽر، شمس العلماءُ ۽ سنڌ ڌرتيءَ جا دانشور هئا، جيڪي ڌاريا ڀٽائيءَ جا سهيڙيندڙ ۽ شارح رهيا آهن، اهي به سنڌ ڌرتيءَ تي هئڻ ڪري. پر اسان جي مطالعي هيٺ هن ڪتاب ۾ آيل شاهه لطيف جي جن سرن جي بيتن جي شرح ڪئي آهي، اهو هڪ لاطمع فقير هو. جنهن وٽ مال ملڪيت جي طلب نه هئي، هو انهن مان نه هو جن لاءِ ڀٽائي گهوٽ فرمايو آهي ته:

طلب جي تنوار، متان ڪرين مڱڻا،
ڌِڪي ڪندئي ڌار، ماڻڪ ڏيئي مُٺِ ۾.

هُو مال جو طاماعو نه هو، پر ڏيڻ وارن مان هو ۽ عمر ڀر ڏيندو رهيو، اهو آهي فقير يار محمد پيرزادو. فقير يار محمد سنڌ جي ٻهراڙيءَ جي هڪ ننڍڙي ڳوٺ فيڊر ضلعو نواب شاهه جيڪو سنڌو درياءَ جي ڪنٺار تي هو (اڄڪلهه آهي الائي نه) اتي ١٩٢٧ ۾ ڄائو. درياءَ شاهه جي مستيءَ ۾ اچڻ ڪري، لڏي پلاڻي، خيرن سان اچي ڳوٺ ٻلهڙيجي لڳ موهين جو دڙو کان ٻه ميل ڏکڻ طرف سڪونت پذير ٿيو. سندس تعليم ان وقت جي رواج مطابق سنڌي فائينل ٿيل هئي.

فقير يار محمد جو نانو ۽ پڙنانو پنهن جي دؤر جا الله تعاليٰ جا پهتل ٻانها هئا. سندس وڏا ڪنهن حد تائين ٻني ٻاري يا پيري مريديءَ تي گذران ڪندا هئا. سندس پڙ نانو سخي شاهہ جمال (اڙين آڌار) جي تربت اڄ بہ ڳوٺ ٻلهڙيجيءَ ۾ موجود آهي.

هو ١٩٤٢ع ۾ ڳوٺ ٻُٽَ ۾ معلم ٿيو ۽ ١٩٤٨ع ۾ سنڌي فائنل پاس ڪيائين، پر ڪيس وڌيڪ نوڪري ۾رکيو نہ ويو. ١٩٥٢ع ۾ ڪيس آبپاشي کاتي ۾ داروغي جي نوڪري ملي، پر ڪن سببن جي ڪري اهي ٻئي نوڪريون ڇڏي، اچي گهر ڀيڙو ٿيو. پوءِ مال متاع جي ٽهل ٽڪور ڪري پاڻ ۽ پنهن جي خاندان جي پيٽ گذر لاءِ جاکوڙيندو رهيو. ڳوٺ ۾ واندڪائيءَ جي زماني دوران هن جو نظارو ٿيو. بلڪل ايئن جيئن سرمد شهيد جو ٺٽي سنڌ ۾ واپار سانگي اچڻ سان اڀيچند نالي هڪ خوبرو هندو ڇوڪري سان نينهن نظارو ٿيو ۽ عشق هن وٽ آيو تہ سندس سموري ڪايا تبديل ٿي وئي هئي ۽ هو جڏهن ٺٽي کان دهليءَ پهتو تہ هو ڪپڙن کان پاڪ ٿي چڪو هو. چوڻ جو مقصد آهي تہ انسان کي جڏهن عشق مجازيءَ جي چوٽ لڳي ٿي تہ ڀٽائي چواڻي تہ: "عشق جنين سر آئيو، سي ڀانئن بک". جڏهن اهو عشق سچل سرمست وٽ آيو تہ هن عالماڻو ٺٺ ٺانگر ڇڏيو ۽ الفي پائي، يڪتارو کڻي، چوڻ لڳو، "تيري عشق نچايا، ڪرڪي ٿيا ٿيا" يا هن اهو چوڻ شروع ڪيو،" ڪافر مومن ناهيان، جوئي آهيان سوئي آهيان." ائين فقير يار محمد جو نظارو قادر بخش عرف قادن سان ٿيو، هن جي من ۾ هڪ هلچل مچي وئي. هن بہ ڄڻ الفي پاتي، ڪشتو کڻي سئر شروع ڪيو ۽ فڪر فراق لاءِ شاهہ جمال تي ويٺو تہ هن تي ڪيئي راز عيان ٿيڻ لڳا. پر هن اهي راز سڀني سان سلڻ ۽ ونڊڻ ورهائڻ شروع ڪيا جو هو قلندر شهباز جو پوئلڳ

سڏائيندو هو ۽ چوندو هو تہ قلندر جو طريقو پيري مريديءَ وارو نہ
پر هو سڄي فقر کي ڀائيڙا ڪري سمجهندو هو تنهن ڪري اسين
سڀ ڀائيڙا آهيون. هڪ ٻئي کي سيکاريون ۽ هڪٻئي جي ڄاڻ مان
سکون ٿا. پوءِ ئي هو صوفي شاعرن ڏانهن لڙيو ۽ انهن کي سمجهڻ
۽ سمجهائڻ لڳو.

ان گهر ۾ رهڻ ۽ نينهن نظارو ٿيڻ کانپوءِ سندس ذهن راڳ
رنگ سان ريجهڻ لڳو ۽ ڳوٺ ۾ ملوڪ شاهہ جي تربت تي ٿيندڙ
راڳ جي محفلن ۾ ويهڻ ۽ راڳ جي ڄاڻ حاصل ڪرڻ ۽ ڳائيندڙن
مجنون ماڇي، ميهر ڪاسائي ۽ ٻين کي، شاعري، راڳ جا گر ۽
خاص ڪري شاهہ لطيف، سچل سرمست، روحل، خواجہ غلام
فريد، بلها شاهہ، حمل فقير ۽ اهڙن ٻين صوفي شاعرن جي شاعري،
صحيح تلفظ سان پڙهڻ، سيکارڻ لڳو. هڪ لڳا ملوڪ شاهہ جي
تربت تي ويهي تلاوت قرآن پئي ڪيائين تہ هن تي هڪ راز افشان
ٿيو. هو عربي نہ پڙهيل هو ۽ نہ ئي ڄاڻندو هو، ان جي باوجود هن
ئي قرآني آيتن جي معنيٰ اچڻ لڳي ۽ ڀانيائين تہ سڄو قرآن هن لاءِ
بيان ٿي پيو آهي. في الحال تہ ڇرڪي ۽ ڊڄي ويو، ان مهل ئي قرآن
بند ڪري سڌو گهر آيو ۽ اچي پنهن جي والد محترم ملان شفيع
محمد عرف جمن سان حال اوريائين. جنهن کان قرآن شريف
ولرائي کيس ان جي معنيٰ ٻڌائيندو ٿي ويو، جيڪا ڪافي درست
ٿي.

جڏهن دل جي دري کلندي آهي، تڏهن ماڻهوءَ جو اندر اجري
ندو آهي، پوءِ ڪيترائي راز هن تي عيار ٿي پوندا آهن. ائين ئي
ار محمد تي قدرت ٿيڻ جو ڪرم ڪيو ۽ هُو شاهہ لطيف جي
اعريءَ کان ٿيندو، سنڌ ۽ پنجاب جي صوفي شعراءِ تائين پڙهي

عيان ڪندو، اظهاريندو ۽ سيني يارن دوستن جي قلبن تان ڪٽ کي ڪوريندو رهيو.

نيٺ ڪيس خيال آيو تہ انهيءَ پنڌ جي پانڌيئڙي هٿ جي ناتي، ڪنهن اهڙي رهبر جي ڳولا ڪجي، جيڪو منزل مقصود تي پهچائڻ جي رهنمائي ڪري. ان لاءِ سنڌ جي اڪثر، سندس خيال سان نهڪندڙ درگاهن جي ساجده نشينن وٽ طالب ٿيڻ لاءِ ويو، پر ڪوبہ هن سان بحث مان ڪٽي نہ سگهيو ۽ سندس سوالن جا جوڳا جواب ڏئي نہ سگهيو. انڪري هو ڪنهن جو طالب نہ بڻيو، باقي پنهن جي ليکي هُو پاڻ کي قلندر شهباز جو پوئلڳ چوائيندو هو.

پنهن جي ڳوٺ ۾ اول ملوڪ شاهہ تي ۽ پوءِ شاهہ جمال، يعني پنهن جي پڙ نائي جو متولي ٿي ويٺو ۽ راڳ سان روح رلائي ڇڏيائين. جتي راتين جون راتيون راڳ رنگ جون محفلون ۽ آئي وئي سان قرب جون ڪچهريون ۽ پٽائي جي شاعريءَ تي جڻ تہ ليڪچر ڏيڻ شروع ڪيائين. هتي هڪ ڳالهہ هيءَ بہ چوان تہ شاهہ جمال تي ويهڻ کانپوءِ فقيراڻو سٽ ڪري آئي وئي کي کارائيندو هو، انهن جو بار ڪڍهن بہ پنهنجي ٻانهن تي نہ وڌائين. ڪيترائي هن جي قرب ۽ ڪچهرين جي ڪري ڪڙجي ويا. هو سدائين اسان نوجوانن کي، شاهہ لطيف کي سياست سان سلهاڙڻ تي رنج هوندو هو ؛ چوندو هو تہ شاهہ لطيف ائين نہ ٿو چوي جيئن اوهين ڪيس سمجهہ رهيا آهيو. پر پٽائي ائين ٿو چوي جيئن اسين فقير ٿا چئون.

مثال: مارئي انساني ارواح آهي، جيڪو پنهن جي ڪل يعني رب پاڪ جو جزو آهي. پنهن جي انهن جزن جي تانگهہ ۾ آهي سندس مليز عالم الارواح آهي ۽ هتي هن انساني جسم، قيدخاني ۾ آيو آهي. هن جا بند بدا ٿيندا تہ هو اصل وطن يعني ڪل سان ملڻ

لاءِ عالم الارواح ڏي ويندو. باقي اوهان ڪڏهن سنڌ ڌرتي يا ملڪ
سان اهڙو واعدو ڪو هو. هو ڀٽائي پڙهندو هو تہ اکين مان ڳوڙها
جاري ٿيندا هئس.

نيٺ هڪ دؤر آيو جو هو اولاد جي ڪري ڪراچيءَ اچي
رهيو. ڪراچيءَ ۾ رهڻ دوران بہ هن وٽ اهي ئي ڪچهريون، اها
ئي شاعري، اهي ئي راڳ رنگ، اهي ئي روح رچنديون. جڏهن هو
نهہ اڪيلو محسوس ڪرڻ لڳو تہ مان هن وٽ ويندو هوس ۽
ڪيس نيٺ چئي چئي ان ڳالهہ تي آماده ڪيم تہ ڀٽائيءَ کي هر
ڪنهن شارح ۽ سهيڙيندڙ جيئن سمجهيو آهي، تيئن لکيو آهي، ورنہ
ٽائيءَ جي رسالي جا ايترا ڇاپا نہ هجن ها. ڪيس انهن مڙني ڇاپن
ان ڪلياڻ آڏواڻي جي شرح ڪنهن حد تائين پسند هئي. نيٺ
نهن جي مَ ڇڏو ۽ شير پٺيان ڦيڪاريءَ واريءَ ڳالهہ نيٺ وڃي هڻي
نڌ ڪيو ۽ هو آماده ٿي ويو. شاهہ جي شرح فقيراڻي رنگ ۾ ماڻهن
ءِ اظهارڻ.

اهو اظهار هن شاهہ لطيف جي شاعريءَ جي ٻن ڇاپن کي آڏو
کي ڪيو آهي. هڪڙو مرزا قليچ بيگ وارو نسخو ۽ ٻيو ڪلياڻ
واڻيءَ وارو نسخو. پر گهڻو تڻو بيت هن مرزا قليچ بيگ واري
سخي تان کنيا آهن ۽ ڪجهہ بيت ڪلياڻ آڏواڻي واري ڇاپي تان
نيا اٿس.

هُو سنڌ جي فقيرن سان گڏجي لاهوت ياترا بہ ڪري آيو هو.
ن وٽ بہ ذات پات، ننڍ وڏائيءَ واري ڳالهہ ڪانہ هوندي هئي. هر
ويو ان ئي پٽ تي وڇايل تڏن ۽ گودڙين تي مچ جي چؤڦير
هندو هو. سندس راڳ بابت ڄاڻ جي هاڪ ٻڌي ڪيترائي راڳي
هہ جمال تي فقير يار محمد جا مهمان ٿيا ٽڪيا پيا هوندا هئا ۽

اهي راڳ ڳائيندا هئا ۽ فقير هنن کي فقيرن جا نڪتا ۽ قلندر
طريقت بابت ڄاڻ ڏيندو ۽ سندن ڳايل صوفياڻن ڪلامن جي راز
کان ٻڌندڙن کي آگاهہ ڪندو رهندو هو. مون جيترو ويجهو فقي
يار محمد سان گذاريو ۽ جيڪي ڳالهيون وقت بوقت مون سا
ڪندو رهندو هو، انهن کي اظهارڻ لاءِ وقت ۽ ڪاغذن جي ضرور
آهي. هي ٻہ چار ڳالهيون انهن مان اوهان سان سليون اٿم، هاڻ ه
ڪتاب بابت بہ ڪجهہ ٻڌائڻ ضروري ٿو سمجهان.

هونءَ مان ان ڳالهہ جو اشارو تہ مٿي ڏئي ويو آهيان ت
سندس ڀٽائيءَ جي شاعريءَ جي باري ۾ ڇا رايو هو. هاڻ مان اوها
کي سندس ڪيل شرح جي ڪلياڻ آڏواڻيءَ جي شرح سان ڀي
ڪري ڏيکارڻ چاهيندس.

سُر کنڀات مان ساڳيو بيت ڪلياڻ آڏواڻيءَ ڪيئن شرح ڪ
۽ فقير يار محمد ڪيئن ٿو شرح ڪري نموني طور ڏسو:

شارح ڪلياڻ آڏواڻي، سر کنڀات داستان پهريون، بيت ستو

چنڊ! تنهنجي ذاتِ، پاڙيان تان نہ پِرينءَ سين،
تون اَڇو ۾ راتِ، سَڄَڻَ نِتُ سوجهرا.

شرح: اي چنڊ! تنهن جي حسن ۽ خوبيءَ کي سُپرين
سونهن ۽ سوڀيا جو مٽ نہ ٿو سمجهان. تون رڳو رات جو
ٻهڪين، اسان جو پرين ٻارهوئي پيو ٻهڪي.

شارح فقير يار محمد، سر کنڀات داستان پهريون، بيت- ٣

شرح: اي صفاتي محبوب توهان سهڻن جي سونهن، حقي
پرينءَ سان نٿي ڀيٽي سگهجي، اوهان هن خواب واري دنيا ۾
اُجرا آهيو پر منهن جو حقيقي محبوب ٻنهي جهانن ۾ روشن آهي.

شارح ڪلياڻ آڏواڻي، سر سريراڳ، داستان پهريون، بيت پهريون.

مـانَ پُڇَنِئي سُپـرين، چِتـان لاهِ مَ چَرُ،
اُنـين جا اَمُرَ، کـڻ تـہ خالـي نـہ ٿـئـين.

شرح: تون پرينءَ جي پڇار دل تان نہ لاهہ تہ من پرين بہ تنهن جي سار لهن. سندن مڙئي حڪم مڃ تہ ڪڏهن بہ سندن فيض کان پالهو نہ رهين.

ساڳيو بيت نمبر ساڳيو سُر ۽ ساڳيو داستان، فقير يار محمد هيئن شارح ٿيو.

شرح: تون اکيون ٻوٽي تصور ڪري پرينءَ جي يادگيري فراق سان ڪر تہ محبوب ضرور ايندو. تون صبر ۽ تحمل سان فڪر فراق ۾، سڪ پيار سان رهُہ تہ ناميدي نہ ٿيندي.

مرتب ۽ شارح ڪلياڻ آڏواڻي، سُر سامونڊي، داستان پهريون، بيت- ٢

پڳَهَہ پاسي پَچُ، آيل! سامُونڊُين جي،
مـن ۾ ٻـاري مَچُ، جِمَ وَڃَنِئـي اوهِري.

شرح: اي منڌ! سامونڊين جي پڳهہ جي ڀر ۾ وڃي درد ۽ سوز ۾ پچ، متان هُو تنهن جي من ۾ محبت جي آڳ اٿاري، پنهن جي ٻيڙي هاڪاري هليا وڃن.

ساڳئي داستان ۽ ساڳئي سُر ساڳئي بيت- ٢ جي شرح فقير يار محمد هيئن ٿو ڪري:

شرح: جيڪي روئڻ وارا عاشق آهن تون بہ انهن سان رهي،

پنهن جي مجازي محبوب جو تصور ڪر، اهي تنهن جي محبوب سان پيار وڌائيندا ۽ فراق جو مچ مچائيندا ۽ پوءِ حقيقي محبوب ڏي وٺي ويندا.

مرتب ۽شارح ڪلياڻ آڏواڻي، سَر ڪيڏارو، داستان پهريون، بيت پهريون:

ڏٺو مُحَرمُ ماهمُ، سَنَکو شهزادن ٿيو،
ڇاڻي هيڪ الله، پاڻ وٺندين جو ڪري.

شرح: محرم جو مهينو ڏٺو آهي ۽ دل ۾ شهزادن (امام حسن ۽ امام حسين) جي جهوري لڳي آهي، هڪ الله کي ٿي هر راز جي ڄاڻ آهي، جو پاڻ ٿي وٺندڙ ڪالهيون ٿو ڪري.

ساڳئي سر جو داستان پهريون ۽ بيت ۾ پهريون ڏسو ته فقير يار محمد ڪيئن ٿو شرح ڪري:

شرح: چند جهڙي سهڻي مجازي محبوب کي ڏسي، عاشق کي انتظار ٿيو، عشق انهيءَ راز کي ڄاڻي ٿو جو پنهن جي مرضيءَ سان هلندو آهي ۽ عاشق سان موت ۾ ملاقات ڪندو آهي.

مرتب ۽ شارح ڪلياڻ آڏواڻي، سر ڪاموڏ، داستان پهريون، بيت پهريون.

تون سمون آءٌ گندري، مون ۾ عَيبَنِ جُوءِ،
پَسي راڻين روءِ، متان ماڳ مٽئين.

شرح: تون سمون سردار آهين ۽ مان گندري ذات جي مهاڻي آهيان ۽ مون ۾ اوڻاين جو ماڳ آهي، تون راڻين جو منهن ڏسي، متان ماڳ ذات جي مهاڻيءَ کان منهنڙو مٽي وڃين!

هاڻ ساڳيو سُر، داستان ۽ ساڳيو ۽ بيت ۽ ساڳيو، ڏسو فقير يار محمد ڪيئن ٿو سمجهاڻي ڏئي ۽ هن ڪيئن ٻڌائيءَ جي ڪاموڏ ۽ رڪيل راز سلجهائڻ ۽ سمجهائڻ جي ڪوشش ڪئي آهي.

شرح: محبوب حقيقي تون ڪائنات جو بادشاهه آهين. مان روئڻي گندِي آهيان. تون راڻين جو سينگار (پرهيزگارن جي عبادت) ڏسي متان مون گندِيءَ کان نفرت ڪرين ۽ منهن مٽي وڃين.

هاڻ پڙهندڙ پاڻ ۽ انصاف ڪندو ته اسان جي دانشورن جي راءِ ۽ ٻڌائيءَ متعلق فقراءَ جي راءِ ۾ ڪهڙو فرق آهي. سنڌ جا اهي فقير جن لاءِ ٻڌائيءَ چيو آهي، " جي تو سانگ سسئيءَ جو، تان تون نانهه فقير". اهي فقير جن کي سِسِيءَ جو سانگ نه هو، جيئن سرمد شهيد کي شهادت ويل سندس هڪ پوئلڳ چيو هو ته: هينئر ۽ وقت آهي جي تون ڪپڙا پهرين ۽ قلم طيب پورو پڙهين ۽ تنهن جي قتل جي سزا معاف ٿي سگهي ٿي." جنهن تي سرمد راڻي ڏني هئس ته: "مان حق تي آهيان، تنهن ڪري مان ائين چو ڪريان." پر ٻئي پاسي گيليلو هو، جنهن کي پنهن جي هڪ پياري شاگرد چيو ته : "استاد تو اهو چا ڪيو جو لکت ۾ ڏنئِ ته: ڌرتي ۽ گول آهي ۽ نه سج جي چوڌاري ڦري ٿي." جنهن تي گيليلو هن کي وراڻيو هو ته: "منهن جي لکي ڏيڻ سان ڌرتي ڦرڻ ڇڏي ته نه يندي انڪري لکي ڏنم." هاڻ اهو فرق آهي فقير ۽ دانشور جي خيالات ۾.

پراڻي عهدنامي جي پيدائش جي باب پهرين جي آيت ٢٦ کان ٢٨ ۾ آيل آهي ته: "خدا چيو اسين انسان کي پنهن جي صورت تي ۽ اڻ جهڙو جوڙيون ته اهي سمنڊ جي مڇين تي، هوا جي پکين تي، ورن تي، سج ۽ زمين تي، سيني سُرندڙ ۽ جيتن تي حڪومت هلائين

ء خدا پنهن جي صورت تي انسان کي پيدا ڪيو. خدا جي صورت تي پيدا ڪيائين. نر ۽ ناريءَ کي پيدا ڪيائين ۽ خدا انهن کي برڪت ڏيئي چيو تہ وڌو ۽ ويجهو ۽ زمين کي پرپور ۽ طابع ڪريو." هاڻ اسان جي سنڌ جو فقير بہ ان ڳالهہ جو قائل آهي تہ "اَلاِنسَانُ سِرِي و اَنَا سِرُّہ." "انسان پيدا ٿيو هوبهو هن جي صورت جهڙو"، انڪري هُو هر انسان جي تعظيم ڪرڻ لازم سمجهند آهن، هر ڪنهن سان نوڙت سان پيش ايندا آهن. هر ڪنهن کي هٿ جوڙيندا آهن. هر ڪنهن لاءِ سٹو سوچيندا آهن. انڪري نہ تہ اهو اسان کان اُتر آهي ، پر اهي اها تعظيم هن جي خدا جي صورت ۽ خدا جي نور جي جزي جي ڪندا آهن. ڇو تہ ان جي شاهدي بہ پراڻي عهدنامي ۾ آيل آهي تہ "انهيءَ جي ناسن ۾ زندگيءَ جو ساهہ (نور) ڦوڪيائين تہ هو جيئرو انسان ٿي پيو." ۽ قرآن پاڪ ۾ شاهدي آيل آهي تہ: "ملائڪن جڏهن بوتو تيار ڪيو تہ ان ۾ پنهنجو جُز يعني روح ڦوڪيائين تہ هو زندهہ ٿي پيو." انڪري فقير يا محمد بہ پٹائيءَ جي ان بيت کي سچو ثابت ڪيو آهي تہ:

هي بيت نہ پانيو ماڻهوئا، آيتون آهين،
نيو مَنَ لائين، پريان سَندي پارَ ڏي.

فقير يار محمد هڪ ڏکهي عرصي کان جسماني طور نبل صحت جي خرابيءَ ڪري بيمار رهڻ لڳو هو. ان جا ڪجهہ سبب ڪراچيءَ ۾ هجڻ ۽ هڪ هنڌ ويهي وڃڻ بہ ٿي سگهن ٿا. ان جي باوجود جڏهن هن پٹائيءَ جي بيتن جي شرح ڪرڻ شروع ڪئي تہ هن جي جسم ۾ ڦڙتي اچي وئي. ڪيس پوري رسالي جي شرح جيڪا هن صرف بيتن جي ڪئي آهي، ان عرصي دوران ڪانئس

بيماري ۾ وسري وئي. منهن جي هر ٻئي ٽئين ڏينهن ملڻ واري نير ۾ هو مون کي پڙهي ٻڌائيندو هو. کڏهن انهن بيتن جي وڌيڪ تشريح ڪري ٻڌائيندو هو ۽ ائين ڪلاڪن جا ڪلاڪ ڳالهائيندو هو جو کڏهن ۾ اهو احساس نه ٿيندو هو ته ڪو هو بيمار ۽ آهي. اهو هو هن جو شوق ۽ ٻڌائڻ جي شاعريءَ سان لڳاءُ ۽ فقراءَ جي خيالن جي اپٽار سان دلچسپي. جڏهن هن سچو رسالو تشريح ڪري ورتو ته ان ۾ ڪافي ڏاهه ڏوهه ۽ هئي. مون کي اهو فيئر ڪرڻ لاءِ چيائين ۽ ايجان ٽوروئي فيئر ڪري سگهيو. ته هن جي صحت هن جي هٿن مان نڪرڻ لڳي ۽ آخرڪار پورو هڪ سال ۾ اهو پورو ٽيل رسالو فيئر نه ٿي سگهيو ۽ پاڻ ۱۹۹۸ع ۾ اڏورو ڇڏي وڃي پنهنجي اصل سان مليو.

شاهه لطيف جو اهو پار اسان کي فقير يار محمد ڈيڪارڻ جي ڪوشش ڪئي آهي، هاڻ اهو اسان تي، پڙهندڙن تي ڇڏيل آهي ته پريان سندي ڳالهه ٻڌي، هنئين سان هنڌائين ته فقير يار محمد ۽ اسان جو پورهيو ثاب پوي. آخر ۾ دعا آهي ته:

پورهيو سندو پورهيتين، والي ڪيرَ وڃاءِ.

ستار

۱۶.۵.۹۹
۱۴ڊي، گلشن ڪامپليڪس فيز-۲
راشد منهاس روڊ، ڪراچي ۷۵۲۹۰.

خيالِ فقير

هن جهان جي ٺهڻ جو سبب ڪهڙو آهي. قرآن شريف ۾ ان جو اظهار هن ريت آهي.

جڏهن الله جل جلاله جي اڪيلي ذات هئي، تڏهن هي جهان نه هئو ۽ ڪابه شئي وجود ۾ نه آئي هئي. هن اڻيان نور جي صورت ظاهر ٿي، جنهن جي ڏسڻ سان مون کي اهڙي راحت ۽ لطف آيو جو مان ستر هزار ورهيه انهيءَ کي ڏسندو هيو. ايتري عرصي گذرڻ بعد انهيءَ صورت سان ڳالهايو ته تون تمام حسين آهين. هن ڪائنات جو مالڪ آهين، ته انهيءَ نور جي صورت مان ڦوڙها ڪري پيا. ته ان صورت ۾ غم جو سبب پڇيو: چيائين ته تون غيب آهين، منهن جو ڪير عاشق آهي، ڪير ربّ چوڻ وارو آهي؟ تنهن تي ان صورت ۾ جذبات اڇي وئي. جئن واريءَ جي مٺ ۾ري ۾ت تي هٿجي ۽ ڪٿو

ڪٽو ٿي وڃي تيئن مون مان روح ڏهي نور پاڪ صورت وٺي اڳيان بيٺا تہ امر ٿيو (الست بربڪم) روحن چيو (قالو بلىٰ) تون اسان جو ربّ آهين. ربّ پاڪ ڏئو هنن ڳڏجي قالو بلىٰ چيو پر هنن کي ڏار ڏار ڪري پڇجي. تنهن لاءِ (ڪن فيڪون) جو آرڊر ٿيو، آسمان زمين پاڻي ۽ ملائڪ تيار ٿي ويا. وري ملائڪن کي حڪم ٿيو تہ مٽي آڻيو آدم ٺاهيو. آدم ملائڪن اڳ نہ ڏئو هئو. تنهن ڪري جيڪا شئي ٺاهن پيا تہ اُنڪ ڳهوڙو، ڪِول، ماکوڙو اهڙيءَ طرح ارڙهن هزار ڪائنات تيار ٿي مگر آدم نہ ٺهيو. تڏهن ملائڪن کي امر ٿيو تہ هن وڻ ۾ نظر ڪريو، انهيءَ وڻ جي اوٽ ۾ پنهنجي صورت ڏيکاريائين. ملائڪن اها صورت بنائي، حڪم ٿيو تہ اها بوتي آدم جي سان ملايو. جڏهن صورت آدم جي بوتي سان ملي تہ کين حڪم ٿيو تہ سجدو ڪيو. روحن ۽ ملائڪن سجدو ڪيو، مگر عزازيل سجدو نہ ڪيو. هن چيو تہ هي اسان ٺاهيو آهي، باقي تون ظاهر ٿي تہ توکي سجدو ڪريان. ايتري چوڻ سان هُو لعنت جو مستحق ٻڌجي ويو. تہ تو امر نہ مڃيو ۽ هن رمز جي ڄاڻ توکي ناهي. عزازيل چيو تہ هي تو پنهنجي بندگيءَ لاءِ پيدا ڪيو آهي پر مونکي اجازت ملي تہ مان هن کي ڪنهن طرح تنهن جي بندگيءَ تان هٽائيندس. ربّ جي طرف کان اها هن کي موڪل ملي تہ تون لعنتي آهين، جيڪي منهن جا عاشق هوندا تن کي تون هٽائي نہ سگهندين. تنهن کانپوءِ آدم ۾ روح ڦوڪيو ويو، آدم تيار ٿي روئڻ ۾ ويٺو تہ مان اڪيلو آهيان. مان تنهن جي صورت جو عاشق هيس، تنهن جي حڪم سان مون قرباني ڪئي، تڏهن سبب ٺهيو ۽ هوءَ پيدا ٿي ۽ هن جهان ۾ جوڙي جو اضافو ٿيو. تنهن کان پوءِ ڪن سببن جي ڪري آدم زمين تي آيو.

ربّ پاڪ جو مقصد هرهڪ کان قرباني ۽ آزمائش وٺڻ وارو ارادو هميشہ ڏهرايو ويو. آدم کي عزازيل نفس خواهشن ڏي چڪيندو رهيو. ربّ پاڪ پيغمبري طريقو چالو ڪيو تہ آدم کي هدايت ڪريو. سڀ نبي آيا، مگر انسان کي سمجهائي نہ سگهيا. آخر محمد صلي الله عليہ وسلم جي آمد ٿي، جنهن انسان کي هدايت ڪئي تہ آدم ۾ رب پاڪ ظهور ورتو هو. يعني (اَنَا احمد بلي ميمي) اهڙي نموني ربّ پاڪ پنهنجي پاڻ اظهاري ڪئي آهي. وڌيڪ هدايت قرآن شريف ۾ آئي (الانسان سري وانا سره) يعني منهن جو سر انسان جي سر جهڙو آهي ۽ ٻيون بہ ڪيتريون تصديقون آيون. جن ان تي عمل ڪيو، سي قلندر، فقير، درويش ٿيا. هن جيڪا بندگي ڪئي انهيءَ ۾ (موتو قبلل انت موتو) ڪري حقيقت کي ڏسي آيا. انهيءَ جي اظهار لاءِ شعر چوڻ شروع ڪيائون تہ اسان بہ عوام کي اهو پيغام پهچايون. جنهن لاءِ قلندر شهباز فرمايو تہ (عاشق الله معشوقِ محمّد) لنگ ثابت تہ منزل آسان. جن ادب تن نصيب. وري پٽائي سائينءَ فرمايو:

پڙاڏو سو سڏ، ور وائيءَ جو جي لهين،
هُنا اڳيهين گڏ ٻڌڻ ۾ ٻيا.

يعني عاشق ۽ معشوق سچل سائين چيو:

ڪلمہ ڪونہ ڪَيو، مونکي مورئون مسلمان.
مڪو ڪونہ محمّد، ڪو عرب ڏهون ايمان،
سچو سر صبحان، عالم ليکي آدمي.

•••

ماڻ ڪريان تان مشرڪ ٿيان، ڪچان تان ڪافر،
انهيءَ وائيءَ وَرُ، سمجهي ڪو سچو چوي.

خير محمد فقير هيسباڻيءَ چيو آهي تہ:

جبرئيل سلام ڪلام آندا،
اسان ڪلام اتي اسلام آندا.

جڏهن جبرئيل نبي پاڪ ڏي ايندو هئو تہ نبي پاڪ ربّ جي طرف کان آيل وَحيَ جبرئيل کي ڏسي تعظيم ڪندا هئا ۽ پنهن جي ٻر ۾ وهاري پيار مان خيريت پڇي ۽ احوال پڇندا هئا. تڏهن جبرئيل فرمائيندو هئو تہ (بِسمِ اللهِ الرحمٰنِ الرحيمِ) هاڻي شروع ٿو ڪريان ناليِ الله جي جيڪو رحمر وارو ۽ ٻاجهارو آهي.

مان نڪو چوان الله ٿو چوي. جيڪڏهن بسم الله چئي جيڪا عبادت ڪجي ٿي انهيءَ جو مقصد ٿيو تہ مان نڪو ڪريان الله ٿو ڪري. ڇو جو الله عشق ٿيو يعني عاشق ٿيو. جنهن تي بلها شاهہ چيو:

ڪونہ هي ميرا الله ربّ رسول مئن،
يارِبنا ويران بہ مئن هون.

جڏهن عشق (الله) مون ۾ اچي ٿو تہ ڪالهائي ٻہ اهو ٿو. وري جڏهن هو وڃي ٿو تہ مان عبد آهيان، مان نڪو چوان. ٻڌائي شهنشاهہ ٻہ چيو تہ: الله جي آس ڪري چارڻ چورِيو چنگ. چارڻ جي دل ۾ اها اميد هئي تہ هي عاشق آهي مونکي سر ڏيندو، تڏهن صدا ڪيائين.

وري (معشوق محمّد جي تشريح) قرآن پاڪ ۾ فرمان آيو تہ هدايت لاءِ هڪ قرآن شريف ٻيو سيد. سيد اهو آهي جنهن جي منهن تي مڪ نڪي وهي يا هن جو پاڇو زمين تي نہ اچي. تنهن کي سيد چئبو. عاشقن چيو تہ مجازي محبوب جي صورت جڏهن ياد

ايندي اکيون ٻوٽي ڏسبي تہ اَنَ تصور تي مک بہ نٽي وهي پاڇو بہ زمين تي نٽو اچي. معنيٰ اهو سيد تنهن جي اندر ۾ آهي يعني اهو پاڪ سيد (محمّد) آهي. هاڻي ثابت ٿيو تہ (عاشقِ الله، معشوقِ محمّد)پوءِ ڇٻو تہ قلندر جو سخن سچو آهي.

جن انهيءَ عشق کي پاڪ صاف سمجهي انهيءَ سان پيار ڪيو ۽ فکر فراق سان روئندا اکيون ٻوٽيون پاڻ ڳولیندا رهيا. تن جو موتو قبلل انت موتو ٿِي. اها حقيقت جي اظهار ڪرڻ لاءِ شعر پڙهيائون ۽ ڇيائون ۽ موسيقي کان مدد ورتائون. وقت جو خيال ڪري ڇيائون تہ من کنهن عشق واري کي ڪو ڳڑِ لڳي ۽ اچي عشق مان معشوق سان وفادار ٿئي. باقي زندگي نفسا نفسيءَ جي آهي، جنهن ۾ لذت عيش عشرت عزت مانَ مرتبو ڳولهڻ اها عذاب جي زندگي آهي. فقيرن نفي ڪري اثبات ڪئي تہ هن شعر بہ اثباتي ٻوليءَ ۾ چيا. اثباتي ٻولي عام کي يا علم واري کي يا عالم علماءَ کي سمجهہ ۾ نہ ايندي. تنهن ڪري کنهن بہ فقير جو شعر هن جي سمجهہ ۾ نہ ايندو. تنهن ڪري ٻوليءَ کي سمجهڻ لاءِ هيءَ هدايت ڏجي ٿي. ڇو تہ ڀٽائي سائينءَ چيو تہ:

جي تو بيت پائڻيا، سي آيتون آهين،
وجي لڻءِ لائِين، پريان سندي پار ڏي.

اهڙي نموني قرآن پاڪ بہ متقين جي لاءِ آهي. جنهن ڪري فقيرن جي منزل شريعت، طريقت، معرفت، حقيقت هوندي آهي، جنهن لاءِ ڀٽائي سائينءَ چيو:

وحدَہ جي وڍيا، الا الله سين اورِينِ،
هِنيون حَقيقت گڏيو، طَريقت تورِينِ،

معرفت جي ماڻ سين، ڏيساندر ڏورين،
سُک نہ ستا ڪَڏهين، ويهي نہ ووڙين،
ڪَلهنئون ڪورين، عاشق عبداللطيف چئي.

شريعت: پنهن جي مجاز واري محبوب کي پنهن جو خاوند يا مڙس سمجهبو آهي.

طريقت: انهيءَ طريقي سان عورت ٿي حق سمجهي انهيءَ جي ڳولا ڪرڻ اها عبادت اٿن.

معرفت: انهيءَ مجازي محبوب جي معرفت حقيقت سان ملبو. ربُ پاڪ سان ميلاپ ٿيندو، جنهن کي معراج چوندا آهن.

حقيقت: حق ربّ جي ميلاپ لاءِ اهڙي نموني منزلون طئي ٿيندیون. فڪر فراق سان جيئن مٿئين بيت جي معنيٰ آهي موتو قبل انت موتو کان بعد چيائين:

وحده کي جڏهن ڏٺائين تہ نفس ۽ عشق ڏار آهن ہہ پاڳا آهن الاالله، سمجهن تہ هن حق کانسواءِ ٻيو عبادت جو لائق نہ آهي. حقيقت ۽ حق سان دل جو پيار ڪن.

طريقت: انهيءَ طريقي سان عبادت ڪن، ڪڏهن عيش عشرت آرام نہ ڪندا نہ بيڪار ويهي رهن، عبداللطيف ٿو چوي تہ عاشق سر ڏيندا آهن.

اهڙيءَ طرح پٽائي سائينءَ سمنڊ، جهاز، ٻيڙيون، ملاح، سپون، موتي، اٺ ۽ اٽ جا ڪم اهي سڀ ڪردار جوڙيا آهن. جبل، ڏونگر، مارئي، وطن، راڻو، مومل اهي سڀ ڪردار آهن. سڄو رسالو اٿين تيار ٿيو آهي.

نبي پاڪ عاشقن يا متقين لاءِ قرآن شريف ۽ سيد لاءِ چيو تہ اهي توهان جي هدايت لاءِ آهن پر سيد انهيءَ کي چئبو آهي، جنهن

جي منهن تي مک نہ وهي يا زمين تي پاڇو نہ اچي. تڏهن عاشق پنهنجي مجازي محبوب جي صورت اکيون ٻوٽي تصور ڪندو آهي. انهيءَ تصور ۾ محبوب جي منهن تي نہ مک وهندي، نہ ان جو پاڇو زمين تي ايندو. تنهن ڪري اهو سيد بہ آهي تہ محمّد بہ آهي. حسن وارو جنهن جو ڪوبہ ثاني ناهي جو مونکي عشق جهڙي امانت ڏني، اهو هاڻي حاضر ۽ ناظر آهي.

ٻنائيءَ جي شاعري جن راڳن تي منحصر آهي انهن جو مختصر احوال هن ريت آهي.

چيو ويندو آهي تہ هندستان جا ڪلاسيڪل راڳ تانسين نالي ڳائڻي اڪبر بادشاهہ جي دؤر ۾ ايجاد ڪيا. ۽ موسيقي جي ڄاڻ رکندڙ ماهرن جو چوڻ آهي تہ راڳ ۽ موسيقيءَ دراصل موهن جو دڙو وارن ماڻهن جي ايجاد ڪيل آهي. ڇاڪاڻ تہ هرهڪ راڳ جو پنهنجو سرگم هوندو آهي، جنهن جي معنيٰ يا مطلب تانسين کان وڌي اڄ ڏينهن تائين ڪنهن بہ نہ ڪئي هئي. جيئن تہ موهن جو دڙو جي ٻولي اڄ ڏينهن تائين ڪنهن بہ نہ سمجهي سگهي آهي. ايئن سرگم جا اچار سا، ري، گا، ما، پا، ڌا، ني، ڪنهن بہ اڄ ڏينهن تائين نہ سمجهايا ۽ نہ سلجهايا آهن. باقي ڳائڻا ڳائيندا رهندا آهن. تانسين، جنهن کي هندستاني راڳ جو ابو ڪوئيو ٿو وڃي، انهن راڳن کي ميڙيو، چونڊيو ۽ سهيڙيو ۽ انهن کي ترتيب ضرور ڏني. جن لاءِ بہ اهو نٽو ڇڏي سگهجي تہ صحيح نموني سهيڙيل آهن يا نہ؟ جهڙي طرح شاهہ لطيف جي شاعريءَ لاءِ چيو وڃي ٿو تہ هي ڪيتري قدر صحيح آهي يا نہ؟ پر ٻنائيءَ جيڪي بيت چيا اهي پوءِ فقيرن جي سينا بہ سينا، نسل در نسل هڪ ٻئي نسل تائين پهچايا ويا جن کي ضرورت مطابق اڳتي هلي ترتيب ڏني ۽

رسالي جي صورت ۾ عوام لاءِ پيش ڪيا ويا.

هاڻ راڳ بابت منهنجو خيال آهي تہ راڳ موهن جو ڏڙو وارن جو ايجاد ڪيل آهي ڇو جو موهن جو ڏڙو واري شهر جي کوٽائي مان جيڪو ساز مليو آهي اهو آهي بوڙينڌو. جيڪو ٽکر جو ٽهيل آهي، ان کي تي سوراخ آهن، ۽ سوراخ آڱرين رکڻ لاءِ ۽ هڪ سوراخ ڦوڪ ڏيڻ لاءِ سمجهيو وڃي ٿو.

موهن جو ڏڙو وارن ماڻهن ٻيا ساز ۽ ايجاد ڪيا هوندا. چاڪاڻ جو سهڻي، راڳڻيءَ جي صورت ۾ ٻڌايل آهي تہ هن جي هٿ ۾ ستار آهي. اها ستار اڄ ڏينهن تائين موسيقي جي خاص سازن ۾ شمار ڪئي ٿي وڃي. جيڪو ثبوت آهي تہ ٻيا ساز پڻ ايجاد ڪيل هوندا، جيڪي ۽ موهن جو ڏڙو وارن جا ئي ايجاد ڪيل آهن پر پنج کان ڏهہ هزار سال زمين ۾ دفن رهڻ ڪري انهيءَ جا نشان غائب ٿي ويا آهن، چاڪاڻ تہ ايترو عرصو مٽي ۾ دٻيل رهڻ ڪري رڳو ٽکر، پٿر، عاج يا سپي وغيره سلامت رهي سگهن ٿا. پر ان هوندي ۽ اها سمجهڻ جوڳي ڳالهہ آهي تہ جيڪڏهن سرگم ۽ ان سان گڏ موجوده دؤر تائين جيڪو راڳ ڳائجي ٿو ۽ ان جي صورت اها ئي آهي، جيڪا قديم دؤر کان هلندي اچي ٿي، ان راڳ جو دڳ سير ساز آهن، جن جي آڌار تي راڳڻي يا راڳ ڳايو وڃي ٿو. چاڪاڻ تہ هر راڳ جي ڌن جدا جدا ٿيندي آهي ۽ وري ڌنن جا ۽ جدا جدا نالا ٿيندا آهن، ان مان اهو ثابت ٿيو تہ جيڪڏهن راڳ ساڳي صورت ۾ اڄ ڏينهن تائين موجود آهن تہ ساز ۽ موهن جو ڏڙو جي دؤر کان ولي، ڪيترائي ساڳئي شڪل ۾ يا ڪجهہ نئين شڪل ۾ اڄ تائين موجود آهن.

ان کانسواءِ راڳ، سازن جون ڌنون ۽ سرگم مان اهو ثابت

ٿيو تہ ان دؤر ۾ شاعري پڻ رواج پذير هئي، ورنہ راڳ ۽ ان جون بندشون، شاعريءَ کانسواءِ ٺهي ئي نٿيون سگهن. باقي راڳ ۽ موسيقيءَ کي گهڻو ڪري انهيءَ دؤر ۾ عبادت لاءِ استعمال ڪيو ويندو هو، جنهن جو مثال مندرن ۾ اڄ بہ جيئن جو تيئن موجود آهي.

مٿين ڳالهہ جي ثابتي اسان کي شاهہ لطيف جي رسالي مان بخوبي ملي سگهي ٿي تہ راڳ ۽ شاعريءَ جو پاڻ ۾ چولي دانون وارو رشتو آهي، جنهن جو مثال خود ڀٽائي جي شخصيت مان ظاهر آهي. ڀٽائي راڳ جي ايتري ڄاڻ رکندو هو، جو هر راڳ يا راڳڻي جي جيڪا صورت آهي، ان جي صورت سان هيلتائين ڳائجندڙ ڳالهہ يا داستان کي موضوع بنايو اٿس. مثال سر سورٺ، جا بيت ٻئي ڪنهن سر ۾ ڳائي نہ سگهبا، يا راڻي جا بيت سر ڪوهياري ۾ نہ ڳائبا. هر سر سان لاڳاپيل بيت صرف ان ئي سر ۾ ڳائي سگهبا. ان لحاظ کان ڏٺو وڃي تہ راڳ جي ابتدا دراصل سنڌ کان ٿي آهي ۽ سنڌو درياهہ جي ڪنارن تي سنڌو ماٿريءَ واري تهذيب راڳ ۽ موسيقي جي موجود آهي. هتي آءٌ ڪجهہ راڳن جون تصوراتي تصويرون ۽ ڳائڻ جا وقت، راڳن جي ڪيفيت ۽ مزاج بيان ڪريان ٿو.

ڪلياڻ: سنسڪرت ٻوليءَ جو لفظ آهي، جنهن جي معنيٰ آهي شانتي، خير، سک. سر ڪلياڻ هڪ راڳ جو نالو آهي. هندستان جي گوين مطابق ديپڪ راڳ کي اَٺَ (٨) پُٽَ آهن جن مان ڪلياڻ هڪ آهي. سر ڪلياڻ جا پنج قسم يا ان مان ڦٽندڙ پنج راڳ آهن. يمن ڪلياڻ، شام ڪلياڻ، ڀوپالي ڪلياڻ، حمير ڪلياڻ ۽ ڪيدار ڪلياڻ. جڏهن تہ خود ڪلياڻ کي شڌ ڪلياڻ ڪوٺيو ويندو آهي.

:ٻيڪ راڳ ٽنپهرن کانپوءِ ڳايو ويندو آهي، جڏهن ته ڪلياڻ سانجهيءَ کان ڏڻي هرڻ مهل ڳائبو آهي. هن سر جي ڳائڻ سان روح کي سڪ، آرام يا راحت ايندي آهي.

يمن ڪلياڻ: سج لهڻ کانپوءِ ڪلياڻ ڳائبو آهي، جنهن کانپوءِيمن ڪلياڻ ڳائڻ جو وقت ٽيندو آهي. هن راڳ کي سمپورڻ راڳ ڪري چوندا آهن ڇاڪاڻ جو هي سيني سرن سان لاڳاپيل هي. هن راڳ ڳائڻ سان پٽڪيل خيال دور ٿي وڃن ٿا ۽ من کي رام نصيب ٿئي ٿو.

سر سهڻي: اصل ۾ هن سر جو نالو توڙي راڳڻي آهي جيڪا ٻيڪ راڳ جي پنجن زالن مان هڪ آهي. سهڻي راڳڻي کي به هڪ ڪل يا صورت آهي. بدن تي سفيد ساڙهي ڪلهن تي نيلو ڪنجرو اکيون آسمان ڏي. هٿ ۾ ستار اٿس، جنهن تي پنهنجي سڻي مڻي واز سان ڳائي رهي آهي ۽ جانور صفون ٻڌيو چوڌاري بيٺا اٿس، ڇڄ ساون ميدانن سان گهٽي دل اٿس. هيءَ راڳڻي سهڻي آهي. هن ڳڻيءَ کي صبح جو پهرين پهر ڳائبو آهي.

سر ديسي: سنسڪرت ۾ ان کي سر ديشي چوندا آهن. هي ر يا راڳ ٻيڪ راڳ جي پنجن زالن مان هڪ آهي. هن راڳ کي ۽ هڪ صورت آهي. گوري ورن جي عورت، نيلي رنگ جو ويس س، سارو بدن مٽين سان جڙيل اٿس، آواز ڪوئل جهڙو مٺو اٿس، ۽ پنهنجي پلنگ تي ليٽي پنهنجي محبوب مڙس جي پير ۾ وڇڻو ي ويٺي آهي. ۽ هن سان ناز نخرو پٽي ڪري، هي راڳڻي ٻنهرن ڳائبي آهي.

سر سورٺ: هي راڳڻي پيرو راڳ جي ٽئين پٽ دنني پريا جي آهي. هن راڳڻي جي صورت هن ريت آهي. بدن تي ڳاڙهو ڪپڙا

اٽس ۽ منهن ۾ گهنڊ پيل اٽس، سياڻ جي ڪنيئر آهي، جڏهن ت
روش پهلوانن جهڙي اٽس. هيءَ راڳڻي ٽپهري جو ڳائي ويندي آهي
هن راڳڻي کي ڳائيندي متڻين آلاپ ۾ پنج سر لڳندا آهن ۽ هيٺ سا
سرن ۾ ڳائي ويندي آهي.

سر کيڏارو: کيڏارو يا کيدار راڳڻي ديپڪ راڳ ج
پنجن زالن مان هڪ آهي، سندس صورت جوڳين سان ملندي آهي
جوڳين جهڙو ويس، اکين مان وهندڙ پاڻي، منهن چوڏهين جي چ
جهڙو، اکيون ڪنول جي گل جهڙيون ۽ ڳچي ۾ نانگن جي مالا پا
اٽس. بدن تي ڀيوت لڳل اٽس. برپٽ ۾ عبادت ڪندي نظر اچ
ٿي. هيءَ راڳڻي اڌ رات جو ڳائبي آهي.

راڳ پيروي: هي راڳ ۴ وڳي صبح کان ٨ وڳي صبح تائ
ڳائبو آهي. هن راڳ جي تصوير هن ريت آهي: اکيون ٿي اٽس، اڪ
مان پاڻي پيو وهيس، متي تي واسينگ نانگ ويڙل اٽس، ڳچيءَ
پرين جو ڪنو پيل اٽس.

راڳ هنڊول: هن راڳ جي تصوير ڪجھ هيڙي آهي: ا
سوني هندوري ۾ پيو لڏي، سندس چوڏاري سهٽيون عورتيون
ٻانهيون بيٺل آهن، جي هندوري کي پيون لوڏين ۽ راڳ ۾ پيا
ڳائين. هي راڳ صبح جو ٨ وڳي کان ٢ وڳي منجهند تائين ڳائ
آهي.

راڳ ميگھ: هن راڳ جو ورن ڪجھ هيئين ريت آھ
پوشاڪ پيلي پيل اٽس، هٿ ۾ تکي تلوار اٽس ۽ هڪ ڪڪر
سواري ڪري رهيو آهي. هن راڳ کي ڳائڻ جو وقت ٢ منجهند ک
۴ وڳي شام تائين آهي.

سري راڳ: هن راڳ جي صورت ڪجھ اهڙي آهي: سھ

جوان آهي، پوشاڪ اڇي رنگ جي پاتل اٿس، جن ۾ لعل ۽ بلور پويل اٿس، هٿ ۾ ڪنول جو گل اٿس. هي راڳ ۴ وڳي شام کان ۸ وڳي رات تائين ڳايو ويندوآهي.

ديپڪ راڳ: هي راڳ ۸ وڳي رات کان ۲ وڳي رات تائين ڳايو ويندو آهي، هن کي ۵ زالون ۽ ۸ پٽ آهن. هن جي صورت هيئن آهي: باهه جهڙا چمڪندڙ ڪپڙا پاتل، وات مان باهه جا الا پيا نڪرنس، هڪ مست هاٿيءَ تي سوار آهي. هن جي ڳائڻ مان روايت موجب ڳائڻ وارو جلي سڙي ويندو آهي.

راڳ مالڪوس: ۲ وڳي رات کان صبح ۴ وڳي تائين ڳائڻ وارو هي راڳ نوجوان ڪيرو آهي، منهن مان رت پيو ٽمٽيس، اکيون نشي ۾ مخمور، هٿ ۾ لٽ اٿس، لباس نيلو ۽ ڳچيءَ ۾ موتين جي مالها پيل اٿس.

فقير يار محمد پيرزادو

مجاهد ڪالوئي
ڪراچي.
۱۹۹۷ع

سر کاموڏ

داستان پهريون

(۱)

ٿون سَمون، آئون گَندِري، مون ۾ عيبِن جُوءِ،
پَسي راڻِنِ رُوءِ، مَتان ماگرُ مَٽِين.

(۲)

ٿون سَمون آئون گَندِري، مون ۾ عيب اَپارَ،
پَسي لِيَ لَغارَ، متان ماگرَ مَٽِينِ.

(۳)

ٿون سَمون آئون گَندِري، مون ۾ عيَنِ ڪوڙ،
پَسي ڪِڪيءَ ڪوڙِ، متان ماگرَ مَٽِين.

(۴)

ٿون سَمون آئون گندري، مون ۾ عيَنِ ويهَ،
پَسي مِئَڪي ڏِيءَ، مَتان ماگرِ مَٽِينِ.

محبوب حق وارا تون بادشاهہ ڪائنات جو آهين، مان گندي رئڙ واري آهيان، تون راڻين جو سينگار ڏسي متان مون گندواريءَ کان نفرت ڪرين ۽ مونکي ڇڏي ڏئين.

تون بادشاهہ آهين حق وارا محبوب، مان گندي رئڙ واري آهيان، مون ۾ عيب بہ گهڻا آهن، مون ۾ اها ڪکيءَ (عيبن) جي بوءِ ڏسي متان مون کان پري ٿي وڃين.

محبوب حق جا تون بادشاهہ ڪائنات جو آهين، مون گندي رئڙ واريءَ جي ڪروڙين عيبن کي ڏسي ۽ وهندڙ گند جي بوءِ ڏسي متان مونکي ڇڏي وڃين.

محبوب حق جا تون ڪائنات جو مالڪ آهين، مان گندي رئڙ واري، مون ۾ عيبن جون ويهون آهن. مون روئڙ واريءَ کي ڪم ذات جي ڏيءَ سمجهي متان ڇڏي وڃين.

(٧)

ڪـــامِلَ ڪَربَلا ۾، آيـــا جُنـــگَ جُوانَ،
ڌَرتـــي ڏٻـــي لَرِزِي، ٿَرَٿِلَئـــا آســـمـــانَ،
ڪَرَهـِ هُئي ڪانَ، هُئـو نِظارو نيهَن جو.

(٨)

ڪـــامِلَ ڪَربَلا ۾، پـــاڻَ آيـــا پـــيـــهِي،
پَهـــُ ڪَيـــائـــون پـــاڻَ ۾، مُقـــابِلِ ويـــهـــي،
قَضا هيءَ ڪيهي، هَئـ هَئـ ٿي حُسينَ سينِ.

(٩)

ڪـــامِلَ ڪَربَلا ۾، آيـــا اَڄُ اَمـــيـــرَ،
وِيهي ويرِنِ سامُهون، تِکا هَنيائُون تِيرَ،
هُئـي اِيَ تـــقـــديـــرَ، اِمـــامَنِ ســـين اڳَهـــينِ.

حقيقت وارا عاشق عشق سان گڏجي حقيقت ڏي هلڻ جي جدوجهد ۾ جڏهن شروع ٿيا. فڪر فراق سان جوش ڪري جڏهن زمين ڇڏيائون ته ڏرتيءَ به لوڏا کاڌا ۽ مٿي جڏهن آسمان جو رخ ڪيائون ته آسمان به ڏکڻ لڳو. هي حقيقي محبوب وٽ پهتا ته پيار جي حد ڪانه هئي، اهو نظارو نينهن جو هو. جنهن ۾ موتو قبل انت موتو ٿي معراج ٿيو. ته موت قبول ٿيو.

حقيقت وارا عاشق، حقيقي محبوب جي ميلاپ لاءِ اکيون ٻوٽي اندر جي ڪربلا ۾ پاڻ پهچي ويا. محبوب جي تصور سان روبرو ٿي ويچار ڪيائون ته حسين پاڪ سان هيءَ تقدير کڙي ٿي، جو محبوب جي نظرن سان گهائجي مرڻ ۾ ملاقات ڪري آيو، جو اڳي ڪنهن ٻئي پيغمبر سان به ائين ملاقات نه ٿي آهي. تڏهن ٻڌائين ته هي حسين پاڪ جو پنهنجو فيصلو آهي جو مون کي به مجبور ڪيو ويو.

حقيقت وارا عاشق اڄ اکيون ٻوٽي اندر جي ڪربلا ۾ امير عاشق آيا آهن. محبوب جي سامهون ويهي نفس جي مارڻ لاءِ تلوارن جا تير هنيائون ۽ مرڻ کان اڳ مري ديدار ڪرڻ لاءِ هن ڪائنات جي وجود کان اڳ ۾ اهو فيصلو امامن لاءِ ٿيو هو. ته عاشق قرباني ڪندو رهندو.

(۵)

تون سَمون آئون گندِري، مون ۾ عيبَنِ لکَ،
هِنَ منهنجي حالَ جي، توکي سَبُ پَرکَ،
کارَڙِ رَبَ آلکَ، مَتان مانگر مَتيِنِ.

(٦)

تُون تَماچي تَڙَ ڏَڻي، آئون مُهاڻي مي،
مون ڏُهاڳُ مَ ڏي، جا نالي سُيسِ تنهنجي.

(۷)

تُون تَماچي تَڙَ ڏَڻي، آئون گندَري غَريبِ،
توسين ڇامَ قَريبَ، کِي ڏَنُ ڇڏائي ڏِيج مُون.

(۸)

کاڇُ جَنين جو ککيون، مالُ جَنينِ جا مڏَ،
سَمي سڀئي سِڻَ کيا، هيٺا جَنينِ هَڏَ،
ڇامُ پَرِتَئِي لَڏَ، سانگِينَ جي سيد ڇَئي.

محبوب حق جا تون بادشاهه ڪائنات جو مان ڳندي رئڻ واري، مون ۾ عيب به لڪ آهن. ۽ تون دلين جي ڳالهه به ڄاڻين ٿو توکي سڀ معلومات آهي، تون محبوب رب. مون الله واري عاشق کي متان ڇڏي وڃين.

تون شهنشاهه آهين مجازي محبوب واريءَ ٿر جو به تون مالڪ آهين، مان گهٽ ذات ۽ ککيءَ واري تنهنجي ٿي سڏجان، متان مونکي وڃوڙو ڏئي ڏار ڪرين ۽ مان رهندو عيبدار ٿي وڃان.

محبوب حق وارا تون شهنشاهه آهين ۽ مجازي محبوب واري تڙ جو به مالڪ آهين. آئون ڳندي رئڻ واري غريب آهيان. مگر تنهن جي ويجهو آهيان. تون منهنجو وَرُ آهين، جيڪو عاشقن تي مجازي محبوب کي سر ڏيئڻ، ڏَنَ جي صورت ۾ ضرور ڏبو آهي، اهو مونکي معاف ڪر، ڇو ته مان هاڻي تنهنجي آهيان.

جيڪي اکيون روئي گذارو ڪن. ۽ تصور ۾ مڏ ناهيندیون آهن. حقيقت واري محبوب انهن اکين سان پيار ڪيو آهي جيڪي تمام ضعيف آهن. سيّد ٿو چئي ته محبوب سرڪار هي ڪمزور لڏو تنهن جي حوالي آهي ڇو ته هِنَنِ مسافر اکين جو گهر ناهي، جي گهر آهي ته محبوب تون.

(٩)

ڄارا ۽ ڪارا، مال جَنجو مڪڙيون،
تماچيءَ جي تڪئي، اچن سَوارا،
ميءِ مڇيءَ مارا، سمي سيئي سيڻ ڪِيا.

(١٠)

ڪِڪيءَ هاڻِيون ڪارِيون، ڇِڇيءَ هاڻا ڇَڄَ،
پاند جَنينِ جي پاندَ سِين،لڳو ٿِئي لَڄَ،
سَمون ڄامُ سُهَجَ، اڀو ڪَري اُنَ سينِ.

(١١)

ڪارِيون ڪوجِهيون، ڪُ وَڙِيُون، مورُ نہَ موچارِيون،
وٺِي ويٺِيون واٽَ تي، ڪِڪيءَ جون ڪاريون،
اُنَهَنِ جون آرِيون، سَمي رِيءَ ڪيرُ سَهي.

عاشقن جون اکيون ننديءَ ٻيڙيءَ وانگر سدائين پاڻيءَ ۾ رهنديون آهن. محبوب جي صورت کي اکين جي ڇار ۾ قاسائي اکيون بند ڪري تصور ڪرڻ ڇڻ ڪاري ۾ وجهي ڇڏڻ آهي ۽ سوير اٿي محبوب جي مکان واري صورت کي ياد ڪن ٿيون. هتن اکين پاڻيءَ وهائڻ وارن جي ذات اهڙي آهي جو اکيون اکين جو شڪار ٿيندیون آهن. محبوب انهن اکين سان مائٽي ڪئي آهي.

رئڻ وارين اکين جي عام ماڻهن ۾ بدنامي هوندي آهي پر انهن ڇڇن جهڙين اکين مان عشق جي اظهاري ٻه ٿيندي آهي. انهن جن اکين ۾ هميشه ڳوڙها هوندا آهن. انهن سان ڪوبه ماڻهو اک ملائي شرمائبو آهي. محبوب حق وارو انهن اکين کي عشق جو انعام ڏئي ۽ پيار ڪرڻ لاءِ تيار ٿي بيهندو آهي.

عاشق جون ڪاريون اکيون ڳوڙهن سان پريل ڇڻ ڪوجهون ۽ عشق ۾ بدنام ٿيل آهن. ڪڏهن ٻه اهي سهٽيون ناهن. رئڻ واريون اکيون محبوب جي اچڻ وارو رستو جهلي ويٺيون آهن. انهن جون اميدون محبوب کانسواءِ ٻيو پوريون نه ڪندو.

(١٢)

ڄاريون ڪاريون ڇَڄَ ڇِپريون، جَنِ جي مُحَبَت مَڇيءَ ساڻُ
رَهَنِ وِهَنِ سِر ٻانڌِئِين، سَڀيئي بَدبوءِ هاڻ،
لُڌِڙَنِ جِيئَن لطيف چَئي، پاڻيءَ وِجهَنِ پاڻ
تَنِ مَلاحَنِ جو ماڻُ، سَمي سِرِ ڪَيو پانهنجي.

(١٣)

گَندُ جَنينِ جي گوڏِ ۾، پاٻوڙا پوشاڪَ،
اُنَهين جي اوطاقَ، راجا ريجهي آئِيو.

(١۴)

گَندُ جَنينِ جي گوڏِ ۾، پاٻوڙا پيغامُ،
اُنهينِ کي اِنعامُ، مَڃَرُ مِڙوئي ٿِيو.

اکيون محبوب جون مڃيءَ وانگر سدائين پاڻيءَ ۾ رهنديون آهن. عاشق جون اکيون ڪاريءَ ۽ ڇڃ ڇپرن وانگر هٿ ڪرڻ لاءِ اهڙو ڪردار ادا ڪنديون آهن. عشق ۾ بدنام ٽيل سدائين تصور ڪري اکيون هوٽي پنهنجي اندر محبوب جو انتظار ڪنديون آهن. لطيف ٿو چئي ته جيئن لڏڻو سکيءَ ۽ پاڻيءَ ۾ رهندو آهي. عاشق جون اکيون به سدائين پاڻ کي روئڻ لاءِ پاڻيءَ ۾ وجهنديون آهن. اهڙا جيڪي عاشق آهن، انهن جي سدا پنهن جي محبوب کي ملڻ جي خواهش هوندي آهي، تنهن ڪري انهن عاشقن جو انگل محبوب حقيقت وارو ديدار ڪرائي پورو ڪندو آهي.

جيڪي عاشق، محبوب جو تصور ڪري اکين جا ڇپر بند ڪري روئندي پيا محبوب کي ياد ڪن. انهن جي اکين واري اوطاق تي محبوب حق جو راضي ٿي ايندو آهي. ڇو ته انهن جي اکين ۾ ڳوڙها گند وانگر ايندا آهن ته اکيون ڇپر جي پوشاڪ ڏکيندیون آهن.

جيڪي عاشق، محبوب جو تصور ڪري اکين جا ڇپر، پاپوڙن وانگر، بند ڪري پوشاڪ ڏکي رُوئندي محبوب کي ياد ڪندا آهن. انهن عاشقن کي محبوب ديدار ڪرائي، رُوئڻ معاف ڪري هيءَ دنيا جيڪا ڏنڊ آهي انعام طور ڏني انهيءَ ۾ ڏوهه گناهه هڻن عاشقن لاءِ ناهي.

(۱۵)

گندُ جَنينِ جي گـوڏِ ۾، مَٿَنِ تي مُوڙِيون.
اَڇَنِ سَنيُوڙِيـون، سَمـي جي سَلامَ تـي.

(۱۶)

ٿِيـا تَمـاچي ڇامَ سينِ، مُهـاڻا مَحـرومَ،
نـنڍِي وَڏِي گـندِرِيءَ، مَٿـي مـاڙِيءَ ڏَوُمَ
جي ڪِينجهُرُ جي رُومَ، سي سَبُ اِنعامي ٿِيا.

(۱۷)

نـَ وَڍِي نـَ وِڪِٽِي، نـَ مـاري نـَ ڏاري،
ڪـارو وِڏائِينِ ڪـوهـَ ۾، نِرِتَئُون نِهـاري،
سـائِي پَرِ پاري، جا گـهَرِ سَمي جي سَڃِي.

(۱۸)

نـَ وَڍِي نـَ وِڪِٽِي، نـَ ڪَٽِي ۾ ڪـاري،
اَهِجَ سُهـنجَ سـاهِمـيُون، ڏُرِيـان نـَ ڏاري،
سـائِي پَرِ پاري، جا گـهَرِ سَمي جي سَڃِي.

ڀيڪي عاشق محبوب جو تصور ڪري، روئندا آهن. محبوب
ي اکين ۾ اکيون ملايون حقيقي محبوب کي نياز ۽ نوڙت
ڪرڻ لاءِ تيار ٿيون پيون اچن.

حقيقت واري محبوب سان سڀ عاشق مائٽ ٿي ويا. ننڍي وڏي
اشق جي اک، حقيقت واري محبوب کي ڏسڻ پئي آئي. پوءِ
ڀيڪي به عاشق هئا. پري يا ويجهو انهن کي ديدار انعام ۾
يو.

اشق جي اک نہ ڪنهن کي وڏي نہ وڪرو ڪري نہ ڪنهن
ي ڏاري ملڪيت ناهي. باقي محبوب جو تصور ڪري اکيون
وٽي اندر جي ڪوهہ ۾ تصور ۾ اندر جي اکين سان پئي ڏسي.
سائي ڪار ڪري جنهن ۾ محبوب راضي ٿي اچي ديدار
ڪرائي.

اشق جي عشق واري اک نہ ڪنهن کي وڏي نہ ڪنهن کي
ڪرو ڪري نہ وري ڪاري ڪٽي وڃي وڪرو ڪري. محبوب
ان حساب ڪتاب شروع ڪان وٽي نہ ڪيو اٿئين. مگر تصور
ڪري اکيون ٻوٽي پنهن جي اندر فڪر فِراق سان محبوب کي
اد ڪندي رهي ٿي اها ڳالهہ محبوب کي وٽي ۽ اچي ديدار
ڪرايائينس.

(١٩)

پاٻوڙو پَيشِ ڪِيو، نئون نورِيءَ نِيئي،
حاضُرُ هُيون هَڪِيون، سَمِيون سَڀِيئي،
نَوازي نيئي، گاڏِيءَ چاڙِهي گَندرِي.

(٢٠)

مُهاڻيءَ جي مَنَ ۾، نہ گِيرَبُ نہَ گاءُ،
نِيڻَن سينِ نيازُ ڪَري، ريجهايائين راءُ،
سَمون سَڀَنِ مُلاءُ، هيرِايائِين حِرِفَتَ سَينِ.

(٢١)

نوريءَ جي نيازَ جو، عَجَبُ اَجَهلُ هوءِ،
سَمون سِرِ سَڀِنِ ۾، مَيءَ مون رچيو سوءِ،
اَچئو اُڀِيَنِ پوءِ، هُجَتَ ڀِڳي راڻِيَئين.

(٢٢)

هٿين پيرين آرکڻين، مُنهن نہ مهاڻي،
جيئن سڳو وچ سرندڙي، تِئَن راڻِن ۾ راڻي،
اصل هئي ان کي، اهل ڄاماڻي،
سمي سڃاڻي، ٻيڙو ٻڌس ٻانهن ۾.

ن زور واريءَ اک ٻين سين پيغمبرن کان آلهَدي عبادت ڇپربند ڪري ڪئي، اندر تصور ڪري ربّ پاڪ وٽ سڀ پيغمبرن نهنجي اکين سان موجود هئا. انهن سين مان اسان جي نبي محمّد پاڪ کي ربّ راضي خوش ٿي، معراج ۾ گڏ وهاريو انهيءَ کانپوءِ اها عبادت امام ڪئي تنهن کانپوءِ قلندر ۽ پوءِ ر عشق واري لاءِ آساني ٿي پئي.)

شق واريءَ اک جي من ۾ تعصب ۽ ٻيائي نه هئي. تنهن ڪري ماڻا نيڻ ڪٽي پنهن جي حاڪم کي (وَرَ کي) راضي ڪري رتائين. سين راڻين مان هيڻاهينءَ ۽ سڃائيءَ سان سين راڻين ي وچ مان پاڻ سان راضي ڪري ورتائين.

ن عشق واري نور واريءَ اک جو هي هيڻاهينءَ وارو نياز عجيب ي. رب تہ هر ڪنهن ۾ وسي ٿو. پر هن اک هن کي موهي ٿو. جنهن ڪري پيغمبرن کان دعوا ٿوڙي اسان جو نبي پاڪ و مرتبو انهن اکين جي ڪري وڏي ويو ۽ آخري نبي بنجي و.

سان جي اک جي وصف يا هن جي روش مان ذات پڌري هي.هن اک جي نظر سڳي وانگر آهي پر سڄي جسم ۾ هن و ڪم اول ڏسڻ آهي. جيئن انسان پيدا ٿيو تيئن هن جو ڻ شاهاڻو هئو. تڏهن ربّ پاڪ هن محبوب سان پيار ڪيو. ۽ ڏسي هن جي تعريف ڪندي. انهن جي حالت هن کي ندي.

(٢٣)

مـئـيءَ مَڇيءَ ۾ هَٿَڙا، ويـٺـي ڪَري وَرَن،
راءَ اَڳَهِين رکـي، مـهـاڻـي مَنجهِ مَنِ،
تَماچيءَ جي تَنِ، ڳالِهيُون چَيَسِ ڳجِهيُون.

(٢٤)

تَهڙو ڪِينجَهر ۾ ڪِينَ ٻِيو، جَهڙي سُونهَن سندِياس
مَڏَ، مِيـاڻِيـون، مَڪِڙا، مـڙِئـي مـعـافُ ٿِيـاسِ
مـورِڇَـلَ مَـٿـانسِ، اُڀـو تَـمـاچـِي هَـڻـ

(٢٥)

تَڙِ تَمـاچي ڄامَ جو، تمـاچي تـڙ راءُ،
تماچيءَ جي تڪبي، تون تماچي کاءُ،
تـہ تـون تمـاچيـاءُ، تماچي تـڙ لـهين.

(٢٦)

کـوءِ سَمِيـون، ٻَنِ سُومَرِيـون، جي اَچَنِ اوچي ڳاٽِ
وَرُسي ڪِينجُهـرَ ڄائيـون، جَنِ تماچيءَ جي تـاتِ
راڻِـنِ مُـلا راتِ، مـاڻِڪَ مِـيءَ پِـرائِـيـو

عشق واري اک پنهنجي محبوب حق جي اک ۾ هئي ۽ ويڻي نياز نوڙت سان محبوب کي سارهي. محبوب جو هن سان الست کان وٺي پيار هو. تڏهن محبوب حقيقت واري ديدار واريون اهي ڳالهيون ڪيس جيڪي دنيا کان ڳجهيون هيون. موٽڻ وارو راز لکل آهي.

هن رب جي ڪائنات ۾ حسن اخلاق اهڙو ٻيو ڪونہ ٿيو جهڙو عشق واريءَ جو. تنهن ڪري سڀ عبادت ۾ معاف ٿي وَئيَس. ۽ محبوب حقيقت وارو پاڻ هن جي مٿان ڇانوَ ٿي پيو. تڏهن بنا عبادت جي وحي جبرئيل جي معرفت گهرائي ديدار ڪرايائينس.

حقيقت واري محبوب سان. صفات واري محبوب جي معرفت ملبو. ڇو تہ صفات واري محبوب جو حقيقت وارو مالڪ آهي. صفاتي محبوب ۾ حقيقت واري جي تعريف آهي تہ تون حق جا عاشق صفات واري محبوب جو تصور ڪر تہ انهيءَ تڙ تان توکي حقيقت وارو ملندو.

اهي حقي عشق وارا يا مجازي عشق وارا گهوريا جو عشق ۾ غرور ڪن. اهي سچا عاشق آهن، جيڪي پاڻ وساري محبوب جي تعريف ڪن. پوءِ سڀن عاشق مان جيڪا هيٺاهين ڪندڙ ڪ هئي، انهيءَ سان محبوب مليو. اهي هن ڪائنات ۾ ڀلي ٻيدا ٿيون.

داستان ٻيو

(١)

سِرُ صَلابَتَ سُپـرِين، مَرَڪَڻَ تـون مَ مَرِيـجِ،
آهـينِ ٺـارُ اکـين جو، وٽـان مـون مَ وَڃِيـجِ،
تَماچيَ تڳيجِ، ڪو ڏِينهُن ڪيجَهرَ ڪَنڌِيِنِ.

(٢)

ڪو ڏِينهُن ڪِينجَهرِ ڪَنڌيِن، تون تَماچي تڳُ،
اُونـچو ٿِيـومِ اڳُ، مـون ڪَرُ مَلاحَنِ ۾.

(٣)

هيٺِ جَرُ مَٿي مَڃَرُ، پاسي ۾ پِرِين سَندامِ،
ڪوڙِين ڪاڄ سِڌامِ، اَڻ سِڌو ڪونـَ رهيو.

(۴)

هـيـٺِ جَرُ مـٿـي مَڃَرُ، پـاسـي ۾ وَڻِراءِ،
اَچي وَڃي وِچَ ، ۾ تَمـاچيءَ جي سـاءِ،
لَڳِي اُتَر واءِ، ڪِيـنـجَهـرُ هِنـدُرَو ٿِئـي.

نهنجا مجازي محبوب کلٹا تون سدا شاد ۽ آباد هجين. شال وت توڏي نہ اچي، منهنجي اکين جو نار آهين. مونکي اکيلو ڏي نہ وڃجاءِ. تون سدا خوش گذارين. شال منهنجي وئندڙ اک جي سامهون هن کائنات کينجهر ۾ اچين.

ي محبوب مجازي منهنجي پيار کرڻ وارن هن کائنات ۾ اکين ي سامهون کجهہ ڏينهن تہ گذار، ڇو تہ تنهنجي پيار کري ن عاشقن ۾ منهنجو ڪنڌ اڳي کان مٿي ٿيو آهي.

ڏهن عشق اچي جنبش لائيندو آهي، تڏهن اکيون ٻوٽي رئندو يان تہ هيئان پاڻي وهندو مٿان اک ڏنڊ وانگر هوندي. پاسي مجازي محبوب جو تصور هوندو آهي. اهڙيءَ طرح محبوب نسان پيو ڪيترا دفعا ملندو آهي. ٻئي طريقي سان ڪونہ ندو.

هن اکيون ٻوٽي هيٺ پاڻي پيو وهندو آهي، مٿان اک ڏنڊ گر هوندي آهي ۽ پاسي ۾ تصور مجازي محبوب جو هوندو ي، انهيءَ وچ ۾ حقيقي محبوب لاءِ فکر فراق ڪبو آهي، هن سان اتر وارين اکين ۾ پاڻي ايندو آهي، اک کينجهر ڏنڊ گر لوڏا ڏيندي آهي.

(٥)

هيٺِ جَرُ مَٿي مَجَرُ، ڪَنڌِيءَ ڪؤنر ٽِڙنِ،
وَرئي واهوندنِ، ڪِينجَهرُ ڪَٿورِي ٿِئي.

(٦)

سَمِيُون ڪَري سِينگارُ، راءُ، رِيجهائِڻَ آئِيُون،
ڄامَ هَٿَ ۾ ڄارُ، ڄُلي ڄبيرِن وِچ ۾.

(٧)

مَيءَ هَٿَ ۾ مَڪُڙِي، ڄامَ هَٿَ ۾ ڄارُ،
سڄو ڏينهن شِڪارُ، ڪينجهر ۾ ڪالَ ٿِيو.

(٨)

جيلانهن نوري نوازيئين، ٿِيؤ تماچِيءَ تي،
گاڏيءَ چاڙهي گندَرِي، ماڻهو ڪيائين مَي،
ڪِينجهُرِ چُئندا ڪي، تہ سَچُ سَيائِي ڳالَهڙِي.

عشق جڏهن عاشق تي جنبش ڪندو آهي، تڏهن اکيون هوڻي هيڪ رئندو آهيان مڻان اکيون ڏنڊ وانگر هوندیون آهن. مجاز واري محبوب جون اکيون تہ گلن وانگر پيون ٽڙنديون آهن. مڻان وري عشق جو اهڙو طوفان آيو جو رئندي عاشق سان محبوب جي ملاقات ٿي تہ عاشق جي هن دنيا ۾ نيڪي ٿي وئي.

جيڪي دنيا ۾ محبوب حقيقت واري جا پوڄاري هئا، انهن جون اکيون پنهنجي عبادت ڪئي محبوب وٽ پهتيون تہ محبوب حقيقت وارو پنهن جن اکين کي کولي ڇار وانگر انهن مان پنهنجي پسند ڳولهڻ لاءِ عاشقن جي وچ ۾ پيو گهمي.

محبوب جي اک مڪڙيءَ وانگر هر عاشق کي ڏسندي رهي. حقيقت وارو محبوب پنهن جي پسند چونڊڻ لاءِ عاشق جو متحان وٺندو رهيو، اهو سلسلو ڪالهہ سڄو ڏينهن هُنَ ڪائنات ۾ ٿيندو رهيو.

ڪيون جنهن کي قبول ٿيون ڪن، انهيءَ جو اظهار پاڻ محبوب ٻان سان ٿو ڪري، جيڪڏهن محبوب ڪنهن کي عزت ڏئي ٿو تہ اها اکين هن کي نڙوت ڏني. هن ڪائنات ۾ ٻئي ڳالهيون سچيون آهن.

(٩)

ڄامَا اَڳي جي ڄائِيون، تَنِ جي نِرِتِ نورِيءَ کي ناءُ
نہ مَنَهہِ نہ مارڪي، نہ وڃنِ ڪنهن وهانءُ
سي ڪِينجُهر ڪنديون ڪاءُ، جَنِ تَماچي تَڪِيو

(١٠)

نہَ ڪِهہُ ڄائو ڄامَ کي، نَڪو ڄامَ وِياءُ،
ننڍيءَ وڏِيءَ گَندَرِيءَ، سَيَنِ آهہِ سِياءُ،
لَم يَلدِ وَ لَم يُولَدِ، اِي نِجابَتَ نِياءُ،
ڪِبُر ڪِبرِياءُ، تختُ تماچي ڄام جو.

(١١)

پکَنِ پَئي پَچارَ، اَڄُ تَماچي آئِيو،
مَرڪَنِ ملاحَنِ جا، مَٿي ٻانڌِيءَ ٻارَ،
وَڏي ڄامَ ڄَمارَ، جَنهنِ مِياڻيون موِکيُون.

يا پيغمبر جيڪي اسانجي نبي پاڪ ڪان اڳي آيا، انهن ڪي هن
ڪين جي عبادت جي ڪڙي خبر. هنن نہ ڪو پنهنجو وَرُ ڪيو
، انهيءَ جي خوشيءَ ۾ ڪو ڪردار، ڪين نہ وري ڪو ڪري
معراج ڪين. هُنَنِ ڪي صرف دنيا جي بادشاهي ڪپندي هئي.
ن پنهنجي محبوب سان پيارو ڪيو، انهن جو دنيا، دولت،
ادشاهي سان ڪوبہ واسطو ناهي.

ب پاڪ محبوب جيڪو آهي سو ڪنهن جو ڇٽيل نہ آهي، نہ
ري محبوب جو ڪو اولاد آهي. مگر اڪ هن محبوب جي عزيز
، آهي ۽ ان تي محبوب جو ۽روسو بہ آهي. ۽ هر اڪ سان
جهڙائپ جو واسطو بہ اٿس. محبوب ڪنهن جو ڇٽيو ڇائو
هي. تڏهن بہ اڪين جي ڪري، اڪين جي شرافت ۽ عدل انصاف
ڪري. حقيقت وارو محبوب عام رواجي تخت تي نہ آهي. هو
ي شان و شوڪت وارو بيپرواهہ آهي، ساري ڪائنات هن
و تخت آهي ۽ انصاف تي ٻڌل آهي.

قيقت واري محبوب جي ديدار لاءِ جيڪي عاشق اڪيون
ٽيون تصور ڪيو ويٺا آهن. اڄ محبوب انهن ڪي ديدار
ڪرائيندو. تڏهن انهن عاشقن جون اڪيون خوش ٿيڻ لڳيون.
ازي محبوب کي دعا ڪرڻ لڳيون، انهيءَ جي عمر وڌي
ي، جنهن اڇي اڪين کي مجاز جو عشق ڏنو.

(۱۲)

پَکا پکاريو، چامُ تماچي آئيو،
گوندرَ لاهيو گندريُون، آتَنُ اُجاريو،
کِينجهُرُ قَرارِئو، سَمي سامَ بَخشي.

(۱۳)

کو جو کامَنُ مي، آهي اَکڙِيُنِ ۾،
تَنُ تَماچي چامَ جو، نايُون پايو ني،
عشقُ اِيءُ ڪَري، جِيئَن چارو چامُ ڪُلهي ڪَيو.

اشق اکيون ٻوڙي اندر مجاز جو تصور ڪريو جو حقي محبوب
و آهي، هاڻي عاشق غم نہ ڪريو. تصور ۾ نظر وجهي عشق
ان روئي صاف ڪريو. عاشق جي اندر واري ڪائنات خوش
يندي جو محبوب حق جي توهان عاشقن جو سڀ بار پاڻ تي
نيو آهي.

اشقن جي اکين ۾ هيڻاهين ۽ سچائيءَ جو اهڙو جذبو آهي جو
قيقت واري محبوب کي به مجبور ڪري پاڻ ڏي ڇڪي ورتو
س. جنهن ڪري حقيقت واري هڪڙي عاشق جي وفا تي
ضي ٿي سيني عاشقن جو بار کنيو اٿس.

سر ڪيڏارو

داستان پهريون

(١)

ڏِٺو مُحَرّمُ ماهہُ، سَنِڪو شَهزادنِ ٿِيو،
ڄاڻي هيڪُ اَلله، پاڻَ وَڻندِيُون جو ڪَري.

(٢)

ڏِٺو مُحَرّمُ ماهہُ، سَنڪو شَهزادَنِ ٿِيو،
مَڪي، مَديني، ماڻهئينِ، رُنو مَٿي راهہَ،
تَنهِن واحِدَ کي واهہَ، جو حُڪُمَ هَهِڙائي ڪَري.

(٣)

مُحَرّمُ موٽِي آئِيو، آيا تان نہَ اِمامَ،
مَديني جا ڄامَ، مولي مُونکي ميڙِيِينِ.

(۴)

مُحَرّمُ موٽِي آئِيو، موٽِيا تان نہَ اَمِيرَ،
مَديني جا مِيرَ، ڏاترَ ڏِيکارِئينِ.

چنڊ جھڙي سھٽي مجازي محبوب کي ڏسي. عاشق کي انتظار ٿيو تہ عشق انهيءَ راز کي ڄاڻي جو پنهنجيءَ مرضيءَ سان هلندو آهي. عاشق سان موت ۾ ملاقات ڪندو آهي.

چنڊ جھڙي سھٽي مجازي محبوب کي ڏسي عاشق کي انتظار ٿيو تہ عاشق معشوق ۽ عام ۾ عشق جي منزلن تي روئي ويٺا. عشق هڪ اڪيلو اهڙي شئي آهي، جنهن جا اهڙا سخت حڪم آهن، جو عاشق سان موت ۾ محبوب جي ملاقات ڪرائيندو آهي.

مجازي محبوب چنڊ جھڙو تہ موٽي آيو مگر ان جو عاشق جيڪو منهنجي امامت ڪري سو تہ نہ آيو آهي. جيڪو حقيقت واري محبوب وٽ پهچائي سو مولي مونکي ملائين. ڇو تہ پاڻ ۾ موت ۾ حقيقت واري محبوب سان ميلاپ ڪري نہ موٽيو.

مجاز وارو محبوب تہ موٽي آيو مگر مون وٽ عاشق تہ اڃا نہ آيو. اهو عاشق محبوب جي ملائڻ وارو مولي مونکي ڏيکار. جيڪو پاڻ مرڻ ۾ معراج ڪري ويو.

(٥)

مِيــرَ مَديــنــہ نِڪــري، ڏيــرا ڏِنــائُون،
ڪاٺِيءَ پاڻيءَ گاهہَ کي، ماڻهو مُڪائُون،
چَڙَهندي چَيائُون، تَہ ٿِيندي ويڙِهہ وَڏاندِري.

(٦)

مِيرَ مَديـنـئـان نِڪـري، رِڙهيـا مَٿي رَنـدَ،
گَـهـوڙا تَنِ گـهـوٽَنِ جا، پُرِيا مَٿي پَنـڌَ،
جِتي رَهيـا راتَڙِي، سي سُونـهـارا هـنـڌَ،
ڪُلا ڪَرِنگهَرَ ڪَنڌَ، جهُرِنَ جُهونجهارَنِ جا.

(٧)

مِيرَ مـديـنـئـا نِڪـري، آئِيـا نـہَ مـوٽـي،
ڪـارا رڱَجِ ڪَپـڙا، اَدا نِيـرَوٽـي،
آءٌ تَنِين لَئيَ لوٺي، جي مِيرَ مُسافر رانئِيا.

عاشق مجازي محبوب کان نڪري حقيقت ڏي هليا تہ پڙها ڏنائون تہ سڪل بہ ساوا ٿيندا. پاڻي سبيل ٿيندو. ۽ ملڪ سبرآباد ٿيندو. اسان هاڻي محبوب حقيقت واري سان ملڻ جي ڪوشش ٿا ڪريون، هن نفس سان ڊگهو عرصو جنگ هلندي آخر مرڻ ۾ ملاقات ٿيندي ۽ هن جهان جو فائدو ٿيندو.

عاشق مجازي محبوب مان نظرون ڪڍي، اکيون ٻوٽي تصور ڪري پنهن جي اندر وارو رستو وٺي هلڻ لڳا ۽ عشق کي هنن عاشقن گهوڙن وانگر تيز ڪري انهيءَ پنڌ تي هليا. جتي اندر ۾ محبوب کي انهيءَ اونداهيءَ رات ۾ ڳولهن پيا. اهي بہ ڀلارا هنڌ آهن، جتي عاشقن جا ڪلها پٺيءَ جو ڪنڊو سور پيو ڪري پر محبوب کان منهن موڙ نہ ڪيائون. مرڻ کان اڳ مري ملاقات معراج ڪيائون.

مجاز کان عاشق جڏهن حقيقت واري محبوب ڏي ويا. تہ وري موٽڻ واري نہ ڪَيَنِ. تنهن ڪري ڪاري رنگ جو ڪپڙو پائڻ فقير لاءِ لازمي ٿيو جو حق جي نور پاڪ جو نزول ڪاراڻ تي ٿيندو آهي. يا نير وارو ڪپڙو پائجي، مان انهن لاءِ ئي پئي ٿي سڪ ۾ سڙان جيڪي عاشق عشق جي سفر ۾ محبوب ۾ فنا ٿي رڱجي وڃي ديدار ڪيائون.

(٨)

سَخِتي شَهادَتَ جي، سڻُ شادِيءَ جو ڏينهُن،
ذَرو ناهِ يَزيدَ کي، نِسورو ئِي نِيهُن،
مَرڪُ اَئُو مِينهُن، عَليءَ جي اولادَ تان.

(٩)

سَخِتي شَهادَتَ جي، مِڙوئِي مَلارَ،
ذَرو ناهِ يَذيدَ کي، اِيُ عِشقَ جو آثارَ،
کُسَڻُ جو قَرارَ، اَصلُ اِمامَنِ سينِ.

(١٠)

سَخِتي شَهادَتَ جي، مَلارَ مِڙوئي
ذَرو ناهِ يَذيدِ کي، آثارَ اِهوئي،
کُسَڻُ هو کوئِي، اَصلُ اِمامَنِ سينِ.

(١١)

سَخِتي شَهادَتَ جي، نِسورو ئي نازَ،
رندَ پَروڙَنِ رازَ، قَضِيي کربَلا جو.

موتو قبل انت موتو. حقيقت واري محبوب سان ميلاپ، عاشق پنهنجي محبوب کي وَرَ سمجهندو آهي. تنهن ڪري اهو شاديءَ جو ڏينهن آهي. هن ۾ نفس جو ڏوهه نه سمجهبو آهي. هي نينهن جي جدوجهد آهي. موت ۾ ملاقات اڳي پيغمبرن کي به نصيب نه ٿئي، مگر عليءَ جي اولاد عاشقن ٿي ڪئي آهي. جن پوءِ ملاقات عام ڪري ڇڏي.

حقيقت واري محبوب سان مرڻ کان اڳ مرڻ ۾ ميلاپ ٿيندو آهي. جنهن جي تڪليف عاشق لاءِ ملهار جي مثل هوندي آهي ۽ انهيءَ ۾ نفس جو ڪوبه ڏوهه نه ليکيو ويندو آهي، هي سڀ عشق جا پار آهن. عاشقن سان ميلاپ ڪسڻ ۾ ٿيندو آهي. اهو اصل حقيقت جو فيصلو آهي.

محبوب حقيقت واري جو معراج عاشق سان مرڻ کان اڳي مري ٿيندو آهي. انهيءَ جي تڪليف عاشقن لاءِ باغ بهار آهي. هن ۾ نفس جو ڏوهه نه هوندو آهي. اهي به عشق جا آثار آهن. باقي اصل کان اهو فيصلو ٿيل آهي ته مرڻ کانپوءِ ديدار ٿيندو.

اهو محبوب جو عاشق سان ناز آهي ته مرندين ته توسان ميلاپ ٿيندو. موتو قبل انت موتو. انهيءَ راز جا واقف اهي رند فقير آهن تن کي ڪربلا جي قضيي جي به خبر آهي، ته اهو عاشق معشوق جي ميلاپ لاءِ تڪليف هوندي آهي.

داستان ٻيو

(١)

چنڊَ وِهائيءَ چَڙِهئا، مَلَ مَدينئا مِيرَ،
تَنِ سين طَبَلَ بازَ تَبِرُون، ڪُندَ ڪَٽارا ڪِيرَ،
عليءَ پُٽَ اَمِيرَ، ڪَندا راڙو رُڪَ سِين.

(٢)

چنڊَ وِهائيءَ چَڙِهئا، مَلَ مدينئا گهوٽَ،
اُنَ سِين طَبلَ بازَ تَبِرُون، ڪُندَ ڪَٽارا ڪوٽَ،
علي پُٽَ اَموٽَ، ڪندا راڙو رُڪَ سين.

(٣)

چنڊَ وِهائيءَ چَڙِهئا، مَلَ مدينِئا ڄامَ،
اُنَ سِين طَبلَ، بازَ، تَبِرُون، نيزا ۽ نيشانَ،
عليءَ پُٽَ اَڀامَ، ڪندا راڙو رُڪَ سِين.

عاشق مجازي محبوب کي ڇڏي حقيقت واري محبوب ڏي مجاز وارا عاشق هليا. انهن اکيون ٻوٽي مجازي محبوب جو تصور ڪري وڏيءَ خوشيءَ سان باز وانگر تيز اڇي تصور جي اکين سان اکيون ملائي مرڻ لاءِ تيار ٿيا، جو محبوب جون اکيون کهاڙن، بڙڇين، ڀالن، خنجرن جهڙن رکَ وارن سان مرڻ لاءِ پيار ڪندا ۽ موتو قبل انت موتو ماڻيندا. عليءَ شير جا پٽ اکين جي نظرن رکَ سان پيار ۾ روئي محبوب کي ٻه رڙاريندا.

عاشق مجازي محبوب کي ڇڏي حقيقت واري محبوب ڏي هليا خوشيءَ سان اکيون ٻوٽي تصور ڪري باز وانگر، انهيءَ تصور تي مرڻ لاءِ تيار ٿي ويا. تصور ۾ محبوب جون اکيون کهاڙن، بڙڇين، خنجرن وانگر آهن، جيڪي عاشق نہ موٽڻ وارن کي گهائي. موتو قبل انت موتو ڪرائي ديدار ڪرائيندیون آهن.

عاشق مجازي محبوب کي ڇڏي حقيقت واري محبوب ڏي پهلوان عشق جا سردار تيار ٿي هليا، اهي وڏيءَ خوشيءَ سان اکيون ٻوٽي اندر تصور تي باز جان تيز اڇي مرڻ لاءِ پيا. محبوب جي تصور جون اکيون کهاڙن، ڀالن وانگر ظاهر آهن. انهن رکَ وارن سان معصوم عاشق پيار مان گهائجي موتو قبل انت موتو ڪري محبوب جو ديدار ڪندا. اهي عليءَ شير جا پٽ آهن، جيڪي محبوب جي رکَ جهڙين نظرن کي ڏسي پيار مان روئي رڙاريندا آهن.

(۴)

ڪربَلا جي ٻڙَ ۾، خيما ڪوڙِيائُون،
جهيڙو يذيد سامُهون، جُنبي جوڙِيائُون،
منهن نہ موڙِيائون، پَسي تاءُ ترارِ جو.

(۵)

ڪامِلَ ڪَربَلا ۾، اَهَلبيتَ آيا،
ماريِ مِصرِيَنِ سين، تَنِ ڪافَرَ ڪَنبايا،
سَچُ ڪِ بيبيءَ ڇايا، هَهڙا سورهَ سُپرِين.

(٦)

ڪامِلَ ڪَربَلا ۾، آيا سيدُ شيرَ،
ماريِ مِصرِيَنِ سِين، ڏُنڊَ ڪَيائون ڊيرَ،
دَهَلِئا اَتِ دِلير، پَسي حملو مِيرَ حُسينَ جو.

عاشق اکيون ٻوڙي تصور ڪري انهيءَ ۾ نظرون ڪپائي. نفس سان سامهون ترڪ ڪرڻ جي ڪوشش ڪيائون. نفس سان ڪڏ محبوب جي تصور جي نظرن جا تير ۽ تلوارون ٻ سهندا رهيا ۽ انهن کان ٻ منهن موڙ نہ ڪيائون.

هي عاشق حقيقت واري محبوب سان مليل. وري محبوب سان ملڻ لئي پنهنجي اندر ۾ تصور ڪري حقيقت جا اهل انهيءَ گهر ۾ آيا. محبوب جون نظرون مصر جي تلوارن جهڙيون تيز انهن سان پنهنجي نفس کي ماري ترڪ ڪيائون. اهي سچيءَ ماڻ جاوا سورهہ سهڻا جاوا هئا، جن عشق جي شروعات اچي ڪئي ۽ عشق جا محافظ ٻ رهيا.

هي ڪمال تي پهتل عاشق جيڪي حقيقي محبوب سان اڳ ۾ مليل هئا سي وري محبوب جي ملڻ لاءِ اکيون بند ڪري پنهن جي اندر جي ڪربلا ۾ شينهن مرد آيا ۽ هن محبوب جي نظرن جيڪي مصر جي تلوارن جهڙيون تيز هيون، انهن سان پنهنجي نفسن کي ماري ڍير ڪري ترڪ ڪري ڇڏيائون. جهڙي نموني حسين پاڪ انصاف سان نفس تي حملو ڪيو. اهو ڏسي وڏا دلير ترڪ وارا فقير ٻ في الحال دڃي ويا. ۽ عاشقن جو حقيقي محبوب سان ديدار ٿيو.

(١٠)

دوستَ ڪُهائي دادُلا، مُحبَ مارائي،
خاصَنَ خَليلَنِ کي، سَخِتِيُون سَهائي،
اَللهُ الصَمَد بي نيازُ، سا ڪَري جا چاهي،
اِنهيءَ مَنجِهہ آهي، ڪا اُونِهي ڳالِهہ اِسرارَ جي.

داستان ٽيون

(١)

ڏِٺو ڪالَهہ ڪَهين، جُهنجهارِڪو جهڳِڙوُ،
هاٿِنِ هَڏَ مُڇائِيا، ريلو رَتَ نَئِين،
ڀائِنِ سا سَئين، جِئان جِيءَ جوکو ٿِئي.

(٢)

ڪارِي ڪَڪَرِ هِيٺِ، مون جهيڙِيندا ڇَڏيا،
ڪارا ڪُندَ هٿَنِ ۾، اَڙَلَ وَڇِيرا هيٺِ،
ٿي تَنين سِين ڏَيٺِ، موٽَڻُ جَنينِ ميهِڻو.

حقيقت واري محبوب جو جن دوستن سان پيار هوندو آهي، تن کي مرڻ ۾ ميلاپ ڪرائيندو آهي. (جو تہ هونءَ ظاهر واريون اکيون ديدار ڪري نٿيون سگهن (حضرت موسيٰ وانگر) خاص عاشق جيڪي سر جي قرباني ڏيڻ وارا هوندا آهن. هيءَ تڪليف انهن کي ڏيندو آهي. محبوب بيپرواهہ آهي، تنهن ڪري انهيءَ جي مرضي هوندي آهي. اها ڳالهہ انسان جي فائدي ۾ آهي. جنهن کي هو پاڻ ٿو ڇاڻي. عاشق لاءِ ديدار وڏي نعمت جهڙي ڳالهہ آهي. جنهن جي عام کي خبر نہ آهي.

پٽائي ٿو چئي تہ ڪالهہ فڪر ڪرڻ وارن عاشقن جو نفس سان جهڪڙو توهان ڏٺو، جتي هاڻيءَ جهڙو ٿلهو نفس بہ غرور واري هڏي ڪپائي ويٺو ۽ اهو بہ مجبور ٿي روئي پيو ۽ ڪنڌ نمائي پيو. عاشقن تڪليف ۾ پلائي سمجهي. اوترو محبوب راضي ٿيُن.

پٽائي ٿو چئي تہ مون ڏٺو تہ مجاز واري محبوب جي ڪارين اکين ۾ پاڻي ڪڍ وانگر تري پيو. عاشق کي عشق ڏيڻ لاءِ جهيڙو ٿيو. جهلئي نہ مڙڻ وارو محبوب نندڙي وڇيري وانگر اکين جون نظرون بڙڇين وانگر عاشق تي وار پيون ڪن. مون ڏٺو تہ جيسين عاشق کي عشق ڏئي پنهنجو نہ ڪندو تيسين موٽڻ هن لاءِ مهٽو آهي.

(٣)

آيـــا اُجارِيـــنِ، تَنـــڪَ، تَرارِيـــون تِئُرا،
سـ نِگِيوُن، سائِنِ هَٿَ ۾، ڪُلهِنَئوُن نـَ لاهينِ،
اُڀـــا ئِي آهـــينِ، مُهـــائـــي مَرڻَ تـــي.

(۴)

هَٿَڻُ هَڪِلِڻُ، ٻيلي سارِڻُ، مانجِهيان اِيَ مَرَڪُ،
وِجهَنِ تـان نـَ فَراقُ، رُڪَ وَهـنـديءَ رانـدِ ۾.

(۵)

بهادُرَ گڏِيا بهادُرِين، ڪَڙِڳَ ڪِلُولِ ڪَنِ،
وِجهَنِ ڌَڙَ ڌڙَنِ تـي، هـاڪـارِيـنِ هَٿـنِ،
ڪِرَنِ ڪـنـڌَ نَچَنِ، رِڻ گَجِيـو راڙو ٿِيـو.

مجاز وارو محبوب پنهن جي اکين کي سينگاري ڪجل پائي نظرن جون تبرون تراريون تازيون تيز ڪري عاشق جي سامهون آيو آهي. محبوب دليري ڏيکاري عاشق جي سامهون تراريون تيار ڪري بيٺو آهي، گهڙي ۾ ساهي نٿو ڏئي، تڏهن عاشق ۾ اتي بيٺا آهن، سامهون مرڻ ٿئي تہ حق جو ديدار ٿئي.

محبوب مجاز وارو پنهنجي عاشق کي نہ وساريندو آهي، وقت تي ياد ڪري اکين جي نظرن سان حملو ڪرڻ جي محبوب جيڪو امامت مهداري ڪندو آهي، عاشق جي حق جي طرف ڏانهن هوندي آهي. اهو هن رڪ جهڙن نظرن جي راند ۾ ذرو به فرق نہ وجهندو آهي، جيسين عاشق حق کي پهچي. موتو ۾ انت موتو ڪري.

عاشق ۽ معشوق جڏهن گڏبا آهن تہ هڪئي سان نظرن ملائڻ سان آواز ڪندا آهن. عاشق پنهنجون نظرون مجازي محبوب تان کڻي تصور تي وجهندو آهي ۽ وري ديدار لاءِ ٻاڪاريندو آهي تہ وري محبوب نظرن جو وار ڪندو آهي، تڏهن عاشق جو نفس فنا ٿيندو آهي ۽ عاشق خوش ٿيندو آهي. تڏهن رڻ (اندر) گاج ڪري رڙي ڪري حقيقي محبوب کي ٻڌائيندو آهي تہ عاشق ۽ معشوق هڪ ٿي ويا.

(٦)

هوڏانهن هُنِ هاڪارِيو، هيڏانهن هِي هَڻَنِ،
سُرِنايُون ۽ سُنڌِڙا، ٻِنِين پارِ ٻَرَنِ،
گهوٽن ۽ گهوڙن، رِڻَ ۾ لائُون لَڌِيونُ.

(٧)

گهوڙڻ ۽ گهوٽن، جيڻ ٿورا ڏينهڙا،
ڪڏهن منجهه ڪوٽَنِ، ڪڏهن واهي رڻ جا.

(٨)

گهوڙو گهوٽَ پَلاڻئو، مَٿِس زِينَ ڌَري،
علي شير پُٽَنِ کي، اُڀو سَڏَ ڪري،
قضا ڪِيئَن ٿَري، اَمُرُ الاهي آئِيو.

عاشق مجازي محبوب جو تصور ڪري اکيون ٻوٽي اندر فڪر فراق سان محبوب حقيقيءَ کي ٻاڪار ڪندو آهي. هوڏانهن حقيقت واري تصور ۾ اظهار ٿي نظرون عاشق سان ملائيندو آهي تہ ٻنهي وٽ ميلاپ جي خوشي ايندي آهي ۽ عاشق پنهن جي حقيقت واري محبوب کي پنهنجو ورُ سمجهي، اندر رڻ ۾ لائون لهندا آهن.

عاشق ۽ معشوق جا ڏينهن جلد گذري ويندا آهن. پيار وارا ڏينهن ٿورا ٿيندا آهن. ڪڏهن عاشق معشوق پنهنجي پنهنجي جسم جي ڪوٽ ۾ وري ڪڏهن عاشق جي اندر رڻ ۾ محبوب صرف ٻہ هوندا آهن، عاشق ۽ معشوق اندر رڻ جا مالڪ هوندا آهن.

حقيقت واري محبوب، مجاز واري محبوب کي پنهنجي صورت ڏئي تيار ڪري موڪليو، تڏهن حضرت علي پنهن جي پٽن کي ٻيٽو سڏي تہ اچو اچي عشق وٺو. دير نہ ڪيو، اهو الاهي امر آهي. اهو توهان لاءِ تقدير ٿي آيو آهي. نہ ٽرندو اچو اهو مجاز جو عشق نبي پاڪ جو دين آهي، جنهن کي دنيا ڪائنات ۾ عام ڪيو.

(٩)

جهِمَندِيوُن اَچَنِ، جهولِيوُن جُهنجهارَنِ جِيُون،
پايو ٻُڪَ ٻُهارَ جا، اُنِ جيونُ وَهون واڪا ڪَنِ،
پِٽِينِ پارَ ڪَڍَنِ، رِڻ گَجو راڙو ٿِيو.

(١٠)

ڪانڌَ ڪَلارين ڪَپڙين، وَرَ وَناهِيو آءُ،
جِتِ سانگِيَنِ جي سَٽَ وَهي، اُتِ وِڪَ وڌندي پاءُ،
تان تان ڀَوءُ مَ ڀانءِ، جان جانِ نُونڌيءَ نہ چَڙِهينِ.

(١١)

ڀڳو آئون نہ چوان، مارِيو تہَ وِسَهان،
ڪانڌَ مُنهَن ۾ ڌَڪَڙا، سيڪِيندي سُونهان،
تہ پُڻُ لَڄَ مَران، جي هونِسِ پُٽِ ۾.

عاشق بهادر اکين کي جهکايون ٻوٽيون ڳوڙهن جون جهولون ٻريون حقيقي محبوب جي سامهون اندر ۾ ٿا اچن. تنهن تي مجازي محبوب ٻک سرمي جو اکين ۾ پايون عاشق کي روئي واکا ڪري ٿو چئي ته عاشق اکيون ٻوٽي نه روءِ. مون ڏانهن ڏس. مگر عاشق حقيقي محبوب جي ملڻ لاءِ اندر رڙ ۾ گجگوڙ پيو ڪري، تنهن تي مجازي محبوب عاشق لاءِ رئڻ، پٽڻ ۽ راڙو ڪرڻ لڳو ۽ ٻئي پيا پٽين پار ڪين، رڙ گجيو ۽ راڙو ٿيو.

اي محبوب مجاز وارا تون منهنجو ور آهين، جڏهن ٻه تون اچين ته رنگين ڪپڙا پائي گهوٽ ٿي سينگارجي ايندو ڪر. محبوب جون نظرون ترارن وانگر عاشق جي مارڻ لئي ڪوششون پيون ڪنديون آهن. عاشق اتي تون جلد پهچ. تيسين نه ڏڇجان ۽ جيسين موتوا قبل انت موتو ڪرين. حقيقي محبوب جو ديدار ڪرين.

ائين موٽي اچڻ جو مان نٿو چوانءِ. هن کي ماري محبوب سان راضي ٿي ايندين ته مان خوش ٿيان. مڙس ٿي محبوب جي نظرن جا تير سامهون اکين سان جهل ته انهن اکين جا ڳوڙها اکهڻ فخر جي ڳالهه آهي. پر جي عاشق جي پويئون ايندين ته ونکي شرم ٿيندو ته منهنجو ياءِ/عاشق عشق ۾ ڪامياب نه ٿيو.

(١٢)

ڀَڄِي آئـينِ ڀَڄِڻـــا، لَڄايُئِي مـــون يـــارَ،
ويٺيون ڪَنِ ڪُوارَ، مُنهَن مٿاهان جَنِ جا.

(١٣)

ڀَڄِي آئـينِ ڀَڄِڻـــا، لَڄايُئـــي مُون سِيـــڻَ،
ويٺيون وِجهَنِ ويڻ، مُنهن مَٿاهان جَن جا.

(١۴)

مُنهنَ مَٿانهان جَنِ جا، سي پِٽؤ ڪَڍَنِ پارَ،
جِيڏيُون هِنَ جُهنجهارَ، اُجاري سَڀُ اَڇا ڪِئا.

داستان چوٿون

(١)

ڪـا جا ڍُرِي ڍُنگرِي، ڪـو جو وَرِئـو واءُ،
عَلـيءَ شـــيـــرَ وِيـــاءُ، رِڻ ۾ پِيَنِ راتِڙِي.

فس کي نہ ماريئي ڀاڙي ٿي ڀڄي آئين. عاشق اسان دوستن کي
ہ لڄايئي، جن عشق وارن نفس کي ماري حقيقي محبوب کي
اضي ڪيو سي اسانکي طعنا پيون ڏين، ڇو تہ انهن جا منهن
ٿي آهن.

ي عاشق ڀاڙي ٿي ڀڄي آئين نفس کي نہ ماري سگهين. اسان
ي محبوب کي بہ شرمسار ڪري آئين، جيڪي نفس کي ماري
حبوب کي راضي ڪري آيا. اهي سخن پيا ڏين، ڇو تہ انهن
ا منهن مٿي آهن.

يڪي عاشق نفس کي ماري عزت مرتبو ماڻي آيا، سي اڄ
قيقت واري محبوب جي فڪر فراق ۾ پيا ٿا تصور ڪن ۽
ئين، انهن عاشق پنهن جي نينهن کي وري اجاري تازو ڪري
قيقت ڏي ٿا هلن.

ڙو ڪو مجازي عشق جي ماڪ پئي ۽ طوفان آيو، علي شير
ي اولاد لاءِ، ناني نبي پاڪ جي ڪري هنن لاءِ ضروري ٿيو ۽
ر جي رڻ ۾ محبوب حقيقيءَ سان گڏ رات رهي ديدار
يائون. تنهن ڪري عشق مذهب ٿي اڀريو. جنهن جي
اظت بہ پاڻ ڪيائون.

(٢)

جهيڙو لاهہِ يُذيدَ! عَليءَ جي اولادَ سين،
سا نہَ پَسندِين عيدَ، جا هوندِي مير حُسينَ سِين.

(٣)

جَنِين جهيڙِئو ڪالَهہ، عليءَ جي اولادَ سين،
هيءُ تَنينِ جي حالَ، جي جَماعِتي يَذِيدَ جا.

(۴)

جَنينِ جهيڙِئو اَڄُ، عَليءَ جي اَولادَ سينِ،
ڀوءُ تَنينِ کان ڀَڄُ، جي جَماعِتي يَذِيدَ جا.

(۵)

ڪُوفِيَنِ قَهُر ڪِيو، ٿِيا جَماعِتي يَذِيدَ سين،
پَليتَنِ کي پِڙَ ۾، وَرِنَهہُ وَرِ پِيو،
سَڌَر هُونِ سِهو، شيرُ شَهادَتَ رَسِيو.

(٦)

ڪُوفِيَنِ ڪاغَذُ لِکيو، وِچ وِجهي اَللهُ،
اَسينِ تابعُ تنهنجا، تون اَسان جو شاهہُ،
هَيڪر هِيڏي آءُ، تہ تَخِتُ تابِيئي تُنهنجي.

ي نفس تون ضد نہ ڪر علي شير جي اولاد سان. جڏهن امام
سين سان محبوب حقيقت وارو ملاقات ڪندو تڏهن توکي
ري ڪري ڇڏيندا ۽ تون اهو ديدار ڪري نہ سگهندين.

ن علیءَ جي اولاد سان اڳي بہ جهيڙيو هو، مجازي عشق واري
دايت تي نہ هليا، انهن جي راءِ ڪان اسان ناراض آهيون جو
و نفس جا پوڄاري هئا ۽ حق کي نہ سڃاتائون.

ن ايا بہ عشق جي راض کي نہ سمجهيو ۽ اڄ بہ علیءَ جي
لاد حسين پاڪ جي هدايت تي نہ ٿا هلن، انهن ڪان ڊڄي
ي ويو. ڇو تہ هو نفس جا پوڄاري آهن ۽ عشق جي مذهب
ي نٿا ميجن.

وفي وارن بہ قهر ڪيو جيڪي فقير سڏائيندا هئا، نفس جو
هو وڻي بيٺا. عشق جي ميدان ۾ عاشق ميڙ وارن فقيرن جي
ڙي ۾ اڇي ويو. موقعو ڏسي عاشق کي ڇڏي اڪيلو ڪري
ا. تڏهن عاشق فڪر فراق سان اڪيون ٻوڙي اندر ۾ جهاتي
ي تہ موتو قبل انت موتو ٿي ويس ۽ مشاهدو ماڻي آيو.

وفي جا فقير جي ميجيندا هئا تن عاشق کي لکيو تہ اسان
ق کي ميجون ٿا. تون اعتبار ڪري سمجهہ تہ اسان تنهنجا
ون ۽ تون اسان جو سچو عاشق شهنشاهہ آهين. هڪڙو
عو تون اسان ڏي اڄ تہ اسان توکي وهاري خدمت
داسين، اسان تنهن جا فقير ميڙ وارا آهيون.

(٧)

كُوفي كربَلا ۾، پاڻي نہ پِيارِين،
اُتي عَليَ شاهہ کي، شَهزادا سارِين،
نِکرِئو نِهارِين، چڙهُ مِيرَ محمّد عربي!

(٨)

پِرهہ پکِي آئِيو، کربَلا مان کهي،
روضي پاسِ رَسُولَ جي، تَنهِن هَلي هاکَ هَنِئِي،
ڏِنيَمِ رُکَ رُئِي، چڙهہ مِيرَ مُحمّد عَرَبي!

(٩)

پِرَهہ پکي آئِيو، صُبُوحَ سَهارو،
روضي پاسِ رَسُولَ جي، هنيائين هاکارو،
مانجهِينِ کيو مارو، چڙهہ ميرَ محمّد عَربِي!

(١٠)

پِرهہ پکي آئِيو، کربَلا مان کالَهہ،
آهہ، آلودُو رَتَ سِين، حيرَت گَڏِيو حالَ،
گهوتَ وِڻاهِيا کالَهہ، پِيلِي ميرَ حسينَ جا.

عاشق جڏهن اکيون پوڻي تصور ڪري پنهنجي اندر ۾ فڪر فراق سان حقيقت واري محبوب جو انتظار ڪندو آهي. اتي ڪوفي وارو پاڻي بہ پياري نڻو سگهي. اتي عاشق علي شير واري عشق کي سڏ ڪندا آهن ۽ بار بار پيا نهارينداآهن. محمد صورت حقيقي محبوب واري ديدار ڪرائي جنهن لاءِ هي جهان ٺهيو.

وحي جبريل سوير حقيقت واري محبوب جي دربار ۾ اچي عرض ٿيو تہ عاشق پنهنجي اندر واري ڪربلا ۾ محبوب جي نظرن سان پنهنجي نفس کي فنا ڪري ڇڏيو آهي، هاڻي توهان هلي عاشق کي ديدار ڪرائي سگهو ٿا.

سوير وحي جبرئيل ربّ پاڪ، حقيقي محبوب جي دربار ۾ وڃي آواز مان عرض ڪيو. عاشق پنهنجي نفس تي مارو ڪيو آهي، تنهن ڪري توهان هلي ديدار ڪرايوس.

سويرو وحي جبريل آئيو، عاشق جي اندر واري ڪربلا مان ڪالهہ وارو احوال ڏنائين. مايوس ٿيل اکين ۾ پاڻي هيس. چيائين تہ عاشقن پنهنجي نفس کي ڪالهہ ناس ڪري ڇڏيو، جيڪي بہ امام حسين جا پوئلڳ هئا، انهن اها بهادري ڪئي.

(۱۱)

ڪربَلا ۾ ڪوڪَ، سامُهون شَهزادَنِ جي،
عـــالَمَ جا مَلـوڪَ، رُکَ روهـي جهلِيـــا.

داستان پنجون

(۱)

حَسَنَ نـا حُسـينَ وَٽِ، پـيـلـي نـَ پـائُهـون،
ســـاڙِيُهـــ شَهـــزادَنِ جو، آهـي آڳاهُون،
يَڏِيدُ! جيلاهُون، تيلانهنَ ڪَرِين تَڪڙِيُون؟

(۲)

ڪِلـي وِيـرَ ڪَٽَڪَ ۾، هـي! جي حَسَنَ هـو،
پيڙو پيڙو پنهنجي پاءُ سين، پَتنگَ جيئَن پِيو،
آهي ڪيرُ پِيو، جو ڪَري هَلان مِيرَ حُسينَ تان؟

(۳)

ڪِلي ويرَ ڪَٽَڪَ ۾، سـائُو سَيُ نـَ هُونِ،
پِڙَ تي سـيـئي پُونِ، مـوٽَڻ جَنين مـيهڙو.

ق پنهنجي اندر ڪربلا ۾ فڪر فراق سان پنهنجي محبوب سامهون پئي التجا ڪئي. هاڻي محبوب اڇي انهن تي نظرن تلوارن جا وار ڪيا آهن. جنهن ڪري عاشق صبر ۾ آهي ۽ به آواز ڪونهي جو هو راضي آهي.

عشق جي راهه ۾ ڪنهن پاڻ ۽ پانهي دوست جي مدد جي رت نه آهي، ڇو ته عاشقن جي منزل پري حقيقت واري وب ڏانهن آهي، نفس تنهن ڪري عاشق تي حملا پيو و آهي.

ن جي ميدان ۾ نفس جي جنگ هوندي آهي. نفس سان ، جيڪو عاشق وٽ لشڪر آهي سان لڙڻ لاءِ تنهن ۾ ي محبوب جيڪڏهن ساٿ ڏيندو ته عاشق کي پيڙو ٿي و ٿي پتنگ وانگر ساڻس همدردي ڪندو، انهيءَ کان پيو ڪير آهي، صرف نفس ئي آهي، جيڪو عاشق سان جي منزل ۾ لڙندو آهي.

ته هر انسان تي اڇي ٿو. مگر انهن انسانن ۾ ڪي اهڙا هوندا آهن، جيڪي وفادار ۽ سچا هوندا آهن. انهن لاءِ ٽيڻ يا پوئتي موٽڻ مٺو هوندو آهي.

(۴)

كِلي ويرَ كَتَكَ ۾، پاكَرَ جو پائي،
اَچا اَنَ كي جِيئَڻَ جو، آسانگو آهي،
سُورِهَ سو چائي، جو رُکوئِي رِڙِ گهِڙي.

(۵)

سُورِهَ مَرِين سوپَ كي، تَ دِلِ جا وَهَرَ وِسارِ
هَڻُ پالا وڙهُ پاكَرِين، آڏِي ڊالَ مَ ڊارِ
مَٿان تِيغَ تَرارِ، مارِ تَ مَتارو ٿِئين

(٦)

حُرُ هَلِي آئِيو، مانجهي مَردانو،
"آهِيان عاشِقُ اَڳَ جو، پَتنگ پَروانو،
مانَ راضي ٿِئي رَسولُ رَبَّ جو،نَبي تو نانو،
هيءُ سِرُ سَمانو، گهوٽَ! مَٿائِينِ گهوريان.

ق وارن جوانن جي لشکر ۾ نفس جو جامو اهي پائيندا
، جن کي جئري رهڻ سان محبت هوندي آهي. نفسي
هش سان پيار هوندو آهي. مگر سچو عاشق اهو آهي
کو نفس جي جامي ۾ اچي محبوب سان پيار ڪري.

عاشق جيڪڏهن محبوب حقيقت واري سان ملڻو اٿئي تہ
۽ ڏاڻ کان پاسو ڪر. پنهنجي مجازي محبوب جي سامهون
ن جا پالا پنهنجي اکين ۾ جهل ۽ پيار ۾ پاکر
ہ لهرائجي. انهيءَ کان اکيون بند نہ ڪجن.
ن جون تراريون بہ نفس کي ماري عاشق

نالي عاشق نفس کي قربان ڪرڻ وارو ،
ان مجازي عاشق محبوب مٿان سرن
ي آيو آهيان تہ نبيءَ جو دين عشق
ر آهي تہ من ربّ جو رسول راضي آ
انو آهي. جيئن مان بہ نفس ک
ي، پنهنجي پرين حقيقت واري س

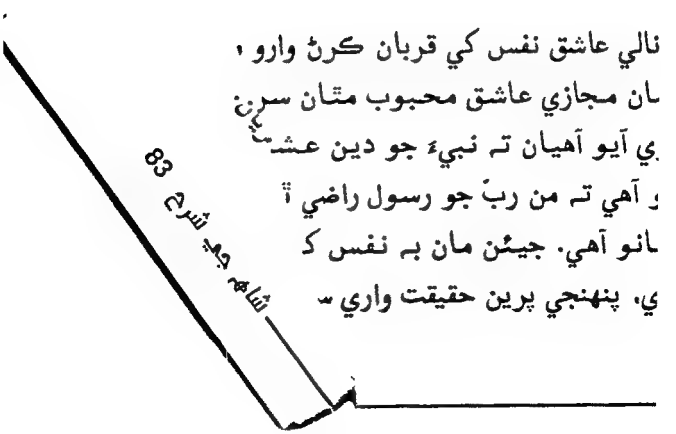

(٧)

هُئـــي هِدايَتَ حُرَ کـــي، اَزَلَ ۾ اَصـــــلا،
چَڙِهـــي آئِيـــو جَنـگِ تـــي، هَلـــي هُنَ پـــارا،
اِينديئي چَيائين اِمامَ کي، گـهوريَس آن مٿاءَ،
لايُکَلِفُ اللهُ نفساً اِلاّ و سعُها،جيڪا پُڄَندِيَمِ سا،
گـهوٽَ بہِ لڳا گـهاءَ، سـو بہِ شيرُ شـهيدُ ٿـيو.

(٨)

پـاوَنـگُ اُڀـو پِڙَ ۾، هَٿـي هَزارِي هـولُ،
جوهَرَ ۽ جَڙاءَ سينِ، ڪـامِلَ سِرَ ڪَنگولَ،
رَتورَتَ رَتـولُ، مـولهِيـو مـيرَ حُسـينَ جو.

(٩)

ڏاڙهيءَ رَتَ رَتِياسِ، ڏندَ تہَ ڏاڙهونءَ گُلَ جِيئَن
چوڏِهِينءَ مـاهہَ چنڊَ جئـينِ، پِڙَ ۾ پاڳڙِيـاسِ
مـيـڙي ۾ مـحـمُد جي، مَرُ مَرِڪـي مـاسِ
نَهن سُورِهہَ کي شاباسِ، جو مَٿي پِڙَ پُرِزا ٿِيو

کي تقدير ٺهڻ کان اڳ ۾ عشق مليو هو. هن ڪائنات جي
ڻ جو سبب به عشق آهي. نفس جو ساڻي هئو. اهو ساڻ
ي عاشق ڏي آيو. اچڻ سان امام سان واعدو ڪيائين ته مان
بوب تان قربان آهيان. مون تي محبوب سهڻ جيترو بار
و، اهوئي مان نپائيندس. تڏهن محبوب جي نظرن جي
سان گهائجي نفس کي ماري موتو قبل انت موتو ڪيائين
حبوب حقيقت واري جو ديدار ٿيس. ۽ حق جي شاهدي
شهيد ٿيو.

عاشق بهادر اچي هزارن جو گفتگو ڪيو ته مان عشق جو
اري آهيان، نفس وارن سان منهن جو واسطو ناهي. مان
چو ٿو چوان جو مونتي امامت جي دستار مٿي تي آهي. ائين
پاڻ موتو قبل انت موتو ڪيائين ۽ شهادت ۾ سندس
ار ڳاڙهي ٿي وئي.

پاڪ امام حسين کي امت جي شفا لاءِ انهيءَ شان سان
ڪيو. موتو قبل انت موتو ڪرايائينس. انهيءَ جي صورت
ق جي صورت ظاهر ڪري هن جي ڏاڙهي ڪکي ڳاڙهي،
رت جو رنگ آهي. ڏند سهڻا جيئن ڏاڙهونءَ جو گل، هن
صورت حقي محبوب، چوڏهينءَ جي چند وانگر دنيا ۾
ر ۽ سندس امامت جي پڳ جو عشق جي ميدان ۾ مقبول
سندس ماءُ به هن تي فخر ڪري. قيامت ڏينهن محمّد
ر جي سامهون چوندي منهن جي پٽ امت جي شفا
ئي. انهيءَ عاشق سورهه سين حسن عشق اميدن تي پورو
پنج تن جو شان وڌايو، جو عشق جي ميدان تي قرباني
سخاوت، شجاعت ۽ غربت کي اظهار ڪيو.

(۱۰)

ڏاڙهي رَتُ رَتياسِ، ڏَندَ تہ موتنِ ڳتيا،
چوڏهينءَ ماهہ چندَ جيئَن، پِڙَ ۾ پيشانياسِ،
اَللهُ نُورُالسمواتِ، جَلوو زَمينياسِ،
سيماَهُم وُجُوهِ هِم، مُنهَن ۾ مَڙِ ڳتياس،
ڪُڪرا ڪَربَلا جا، مادرِ ٽي ميڙياسِ،
قَتَنِ تان رَتَ قَڙا، عليءَ تي آگهياس،
مِڙيئي معافُ ڪِياسِ، خالق بَدِلي خون جي.

(۱۱)

ڪربَلا ڪَکُوري، دُلدُلِ رَتا پيرَ،
سَتُون ڏِيندي شيرَ، مَٿان سجُ مُرڪِئو.

هي ڳاڙهي صفا رت جهڙي ۽ ڏند جيئن موتي ڳتيل آهن. هن
موتو قبل انت موتو ڪرائي امت جي شفا لاءِ تيار ڪيائين.
جي صورت حقي محبوب واري صورت چوڏهينءَ جي چنڊ
ڪر پئي روشن چمڪي. ربّ پاڪ اهو نور جو جلوو آسمان
مين تي موڪليو آهي، جيئن سندس منهن موتي داڻي وانگر
جنهن جي ڏسڻ سان سجدو ادا ٿئي. امامت جو فيض پيو
ي. شهادت جي وقت سندس ماءُ موجود هئي، جنهن سندس
ن تان ڪڪرا پري پئي ڪيا ۽ علي مشڪل ڪشا به
جود هو، جنهن ڦٽن تان رت کي پري ڪيو ۽ شاباس پئي
بائينس. انصاف سان بنا ڪنهن جي رنجائڻ جي، رب سان
معاهدي مطابق شهادت پائي ويا. محمّد صلعم جي امت،
ان ذات لاءِ آزادي ۽ شفا ورتائين. جو قدرت کان عذاب نه
دو، ڪنهن به گنهگار جي صورت نه بدلبي ۽ بدصورت
ان نه ڄمندو، تڏهن محبت ٿي ۽ ملڪ ۾ آزادي ٿي.

شق اندر ڪربلا ۾ مجاز واري جو تصور ڪري ڳاڙهي
رت ڏٺائين ته انهيءَ جي اکين ۾ پاڻي هو. پوءِ عاشق جنبش
چي ويو ته محبوب جي اکين ۾ ڳوڙها ڇو آهن؟ تڙپندي
شق قرباني ڪئي، تڏهن حقيقت وارو محبوب مجاز واري کي
ي ڪري اچي ديدار ڪرايس.

(١٢)

چارِ تَرارِيُون چيلِهہ سِين، ٻَڌي ٻہَ پاڳون،
اَڳِيَنِ جِيُون آڳون. ڪَئُونَر ڪِلي ۾ موکيون.

داستان ڇهون

(١)

ڪَؤَنر ڪِلي جا ڪوڏِيا! جا نڪِي تائِين جِي،
مَٿان اَڙَنِ آسِري، رُڪَ پِيالو پي،
ڳاهُ ڳِجهُنِ جو ٿِي، ويٺَي جَنِ وَرِهہَ ٿِيا.

(٢)

پاڪَ جَنِينِ جا پيرَ، کَٽاءِ هِيٺِ نَہ کوڙِيا،
تَنگَ تَرارِنِ پڇيا، ڇٽيو پَوَنِ ڇُڳيرَ،
ڍُنڍَ تَنينِ جا ڏيرَ، ڳِجهڙِيَنِ ڳوِلائِيا.

امام حسين عشق جي ميدان ۾ مجازي ۽ حقيقت واري محبوب جون نظرون چارئي ترارين جهلي نابوريءَ سان عشق ۽ شهادت جي پڪ ٻڌي، موتو قبل انت موتو ڪري معراج ڪري پنهن جو قول پورو ڪيو ۽ وڏن کي ملهايو. انهن جيڪو واري سان عشق جو بار رکيو اهو پورو ڪيائين.

اي عاشق گل جهڙا شهزادا پنهنجي محبوب کي پنهنجي اندر واري ڪِلي ۾ ديدار ڪرڻ وارا جيسين تون زنده آهين. تيسين محبوب وٽ قرباني ڏئي انهيءَ اکين جي رک جهڙين نظرن مان وفاداريءَ وارو ثبوت اکين جي رک جهڙين نظرن سان ڳوڙهن مان ونڊي ٻيءُ. انهيءَ ۾ فنا ٿي پنهن جي اندر ۾ فڪر فراق سان موتو قبل انت موتو ڪري. حقيقت سان ملي انهي عاشق جي اکين کي خوراڪ ڏي، جن ورهين کان تنهن جي ميلاپ جو انتظار پي ڪيو. تہ ڪڏهن موتو ڪرائڻ ايندو.

انهن عاشقن جون پاڪ نظرون جو ڪڏهن بہ بد نيت سان ڪنهن کي هيٺ نہ ڏنائون، تن کي محبوب جي نظرن جي ترارن اهڙو ڪپيو جو انهن کان ڳوڙها هارجي پيا. ۽ سڪ فراق ۾ فنا ٿي موتو قبل انت موتو ڪري حقيقي محبوب اڳيان ڊير ٿي پيا. تہ محبوب جي اکڑين انهن کي سيني سان لڳايو ۽ پيار ڪيو.

(٣)

چَپَرِ جِئَن پَهونُ، تِيئَن رِڻُ ڳِجهُنِ ڇانِئيو،
وَنِڪا وَنڪَنِ گَڏيا، ڊوڙِئو ڏِيَنِ ڊَهُون،
مُهايَنِ وَهوُن، نِيرُ مَهِنگو ڪَندِيُون.

(۴)

ڳِجهُون ڳوٺِ نہَ هُونِ، وَتَنِ ڪِلي ڪوڏِيُون،
حَسَنَ مِيرَ حُسَينِ، لَمِئو لائُون ڏِينِ،
ڪُتا اُکوڙِينِ، چوٽا چُوڙِيَرَنِ جا.

(۵)

ڳِجهُڙِيُنِ ڳارو، راتو ڏيهان رِڻَ ۾،
پِيٽُون پُڇَنِ پاڻَ ۾، ڪَنهِن مُنهِن ڪيڏارو،
ڪائِنِ ڪڳَمارو، ڪانئِر پئو ڪِنو ٿِئي.

جيئن جبل تي ٻڪرين جا ڏڻ ڇائنجي ويندا آهن. تيئن عاشق پنهن جي اندر ۾ جڏهن حقيقت واري محبوب سان ملاقات ڪندو آهي تہ محبوب اندر واري سڄي رڻ تي ائين ڇانيل نظر ايندو آهي. عاشق ۽ محبوب ٻئي ڳڏبا آهن تہ محبوب نظرن جا وار پيو عاشق تي ڪندو آهي. پوءِ جيڪي عاشق جون اکيون سامهون محبوب کي ڏسنديون آهن، انهن جو روئڻ بند ٿي ويندو آهي. جو هڪ ٻوڙهو بہ نہ ايندو اٿن.

محبوب حقيقيءَ جون نظرون پنهنجي ٻوٽ نہ هونديون آهن، انهيءَ جي نظر سڄي جهان تي هوندي آهي. وڌيڪ انهن عاشقن جو انتظار هوندو اٿن. جيڪي نفي ڪري پنهنجي اندر جي ڪلي ۾ محبوب کي ٻولينداآهن. تنهنڪري حسن مير حسين جهڙن عاشقن سان انهن جي اندر ۾ اچي اهڙن ڪنوارن سان حقيقت وارو ڪهوٽ لائون لهندو آهي. اهڙن ڪلنگهيءَ وارن جوانن جا منجهيل خيالي ديدار جا انتظار اچي دور ڪنديون آهن. تڏهن اهي عاشق خوشيءَ جو اظهار ڪندا آهن.

حقيقت واري محبوب نظرون رات ڏينهن انهيءَ عاشق جي اندر واري رڻ ۾ ويجهو هونديون آهن. جنهن ۾ عاشق محبوب جو انتظار ڪندو آهي. پاڻ ۾ جنگ جي ميدان ڏي هلڻ جي صلاح پيون ڪنديون آهن. ڇو تہ هن جو ڪم انهن بهادرن سان آهي، جيڪي نفس جي نفي ڪري اچن، باقي جن کي نفس پيارو هوندو آهي، انهن جي محبوب پچا نہ ڪندو آهي، اهي پلي وڃي دوزخ ۾ پون.

(٦)

ڳائو ڳِجهَہ نہَ کاءِ، مِيهي ماسِ نہَ هيَرئينِ،
تَنينِ لَئي واجهاءِ، ڪَلَنگيونُ جَنِ ڪَپارَ ۾.

(٧)

اَڪِيوُن ڪَڍُ مَ ڳِجهُڙي، تارا تون مَ کاءُ،
پِئِو نہَ پَسينِ پَٽَ ۾، ريڳَڙِيارو راءُ،
جِئَري جَنهنِ جُوانَ جي، لڳا نَوَ سَوَ نَوَ گهاءَ،
راتِ جَنهينِ جي ماءُ، روئِي پَرِتيُو رَبَ کي

(٨)

کَنيَ کُسنَئي ڳِجهُڙي، لِڱينِ پَوَئِي واءُ،
اَميرَن مَٿاءُ، جِيئَنَ تو ڦَلينِ ڇائُون نہَ ڪِيون.

(٩)

ڳِجهُنِ ويٺي ڳارِيا، ڏَنجها ڏُکَ گهَٽا،
تَنگي لَٿِينَ تُونڻِ جي، سُورِهہَ ساماٽا،
ڪَندا راماٽا، ڪؤُنرَ ڪِلي جا ڪوڏِيا.

حقيقت واري محبوب جو پيار انهن سان هوندو آهي، جيڪي محبوب تان سر قربان ڪندا آهن، باقي جيڪي ڏورن جهڙا انسان آهن تن جي يادگيري به نه هوندي اٿس. (محبوب انهن جو انتظار ڪندو آهي، جن جو لقب پيغمبري، امامت، شهادت، قلندري، درويشي، فقيريءَ جو هجي.)

اي محبوب حق وارا توهان عاشق تي ناراض ٿي نه ڏسو ۽ هن جي اکين کي رعب ڪري نه ڏيڇاريو. توهان ڏسو ته ڪيئن پٽ تي عاشق پيو آهي، اکين ۾ ڳوڙها اٿس، ايڏو بهادر آهي جو توهان سان سڪ جو اظهار پيو ڪري. جيئري محبوب جي نظرن جا تمام گهٽا گهاءُ لڳل اٿس. تنهن ڪري هن جي ماءُ روئي توهان جي حوالي ڪري پارت ڪئي هئي.

پٽائي شهنشاهه حقيقت واري محبوب کي مخاطب آهي، ته توهان عاشق ڏي اچڻ جو ارادو ئي نه ڪيو ها.پر توهان کي ڇانوَ ڪرڻ جي طاقت ته هجي ها، توهان نه اچو ها. امير حسين پاڪ جي مٿان جيڪڏهن آئيو ته گلن جهڙين اکين سان مٿان پنهنجي ڇانوَ ڪريو ها ته شايد ڪيس ميلاپ ۾ دير نه اچي ها.

حقيقت واري محبوب هي جهان ناهي ڏاڍا ڏڪ ڏنا هئا. جو ڪوبه پيغمبر ڪامياب نه ويو. جڏهن پنجتن پاڪ آيا ته حقيقي محبوب تان تنگي لهي وئي. هن کان قوم جو انتظار لهي پيو. هيءَ حڪم بجا ڪري عبادت ڪندا هئا جو حقيقت واري محبوب جو پاڻ ۾ معراج ڪندا هئا، محبوب جو ديدار ڪيائون، ڇو ته هي گل جهڙا شهزادا انهيءَ ڪلي جا ڪوڏيا هئا.

(۱۰)

كُوپا كِلي كوڏيا، راوَتَ كِينَ رَهَنِ،
سائِنِ سِرَ فِدا كئا، آكِيان اِمامَنِ،
مُجاهِدُونَ في سَبيلِ اللهِ، كَمِ اِهوئي كَنِ،
حُورُون هارَ بَدَنِ، سِهرا شَهِيدَنِ كي.

(۱۱)

كُوپا كِلي كوڏيا، سائُو صلحَدارَ،
هِكُ پائِرَ، پِيا پائِتيا، ٿِيان جانِي جِگرَ يارَ،
آرِڙ پر احسانَ سينِ، سويا ٿِيا سَردارَ،
حُورُنِ بَدا هارَ، سِهَرا شهيدَنِ كي.

(۱۲)

جَنَتَ سَندِيَنِ جُوءِ، فائِقَ هليا فِردوسَ ڏي،
فانِي ٿِئا فِي اللهِ پر، هوءِ پر پِيا هُوءِ،
رَبَّ! ڏيكارِيَنِ رُوءِ، آنَين جي اِحسانَ سِين.

جيڪي عاشق جوش وارا هوندا آهن. اهي محبوب حقيقت واري لاءِ فڪر فراق سان پنهنجي اندر واري قلعي ۾ محبوب جو انتظار ڪندا آهن. اهي غاري ڪڏهن بہ پوئتي نہ ٿيندا آهن، پنهن جي استاد جي عاشق سامهون اهي محبوب تان سر فدا ڪندا آهن، چو تہ انهن جو ڪم محبوب تان قربان ٿيڻ آهي. محبوب جي راهہ ۾ نفس کي فنا ڪرڻ ڪانپوءِ موتو قبل انت موتوا ڪري،.. شهيد ٿيندا آهن، تن کي محبوب حورون موڪلي هار ۽ موڙ پڏرائيندو آهي.

عاشق عشق جي جوش ۾ اچي پنهنجي اندر واري قلعي ۾ محبوب جي ڏسڻ جا شوقين هوندا آهن. ۽ انهن کي محبوب جي نظرن جا سپ ۽ پالا تلوارون هونديون آهن، جنهن سان نفس کي ماري محبوب جو ديدار ڪندا آهن. جيتوڻيڪ هن جو نفس تمام ارڏو هوندو آهي، تڏهن بہ عشق جي جوش سان سردار سوپارا ٽيا، تڏهن شهادت پاتن ۽ حورن هار پائي موڙ اچي پڏانِ.

عاشق جي پهرين منزل مجازي محبوب جي صورت جيڪا جنت آهي، فردوس حقيقي محبوب جي صورت آهي. اهي عاشق فردوس ڏي هليا. هن محبوب خاطر نفس کي فنا ڪري مٽي الله اوري عشق ۾ قدم رکيائون. تڏهن رَبّ حقيقت واري محبوب پنهن جي صورت جو ديدار ڪرائين، اهو امام حسين جو احسان آهي جو هن عاشق لاءِ اها راهہ کولي.

(۱۳)

حَسَنَ مِيرَ حُسينَ جي، سُئي جَنگ جَهانَ،
اَڏاڻا اورَ ڪَري، ڪارِي پکي ڪانَ،
پِيءُ ڏاڏاڻا پانُ، سَيّدَ سَيَ مَلهائِيا.

(۱۴)

حَسَنَ مِيرَ حُسينَ کي، رُنو تِنِ تولَنِ،
گهَرِ ماڻهين، جَهنگ مِرئِينِ، اَيَنِ ۾ مَلکَنِ،
پکِنِ پانُ پَچاڑِيو، تہ لَڏِئو هوتَ وَجَنِ،
اَلا! شَهزادَنِ، سُويُون ڏِئِينِ سَچا ڏَڻِي.

(۱۵)

حَسَنَ مِيرَ حُسينَ جو، جن نہ هِنيڑي جار،
خالق ربّ جبار، کين مرهيندو تن کي.

حسن ۽ مير حسين پاڪ جي جنگ سڄي جهان ٻڌي. پر اها
في اثبات جي خبر ڪنهن کي ڪانہ آهي، صفات کان پوءِ
حقيقت واري محبوب رب پاڪ پاڻ نظرن جا ڪانَ امامن سان
لايا تہ ديدار ٿيو. تڏهن روبرو پنهن جي محبوب کي ڏسي.
هنن پاڪن واعدو پورو ڪرڻ لاءِ پيءُ ڏاڏي وارو معراج جو
رمان پورو ڪيو. سيد ٿو چئي تہ سڀن کي مرتبي وارو بنايو.

حسن مير حسين جي شهادت تي ساري ڪائنات غم ڪيو.
اٿهن گهرن ۾ جهنگ ۾ جانورن، ملائڪن آسمانن ۾. پکين
ہ افسوس ڪيو تہ هئڙا سچا عاشق وفادار محبوب جا اڄ اسان
ي ڇڏيون ٿا وڃن. محبوب حقيءَ ڏي. الله تون هنن شهزادن
ي ديدار ڪرائجانِ، تون سچو محبوب حق وارو آهين.

حسن مير حسين جي عشق وانگر جن کي عشق ڪرڻ جو
سوق ناهي، انهن کي خدا تعليٰ قيامت جي ڏينهن پنهنجو ديدار
، ڪرائيندو.

سر کنڀات

داستان پهريون

(١)

ڀَلا ئِي آهِينِ، پِرِين ڀَلائِيءَ پانهنجي،
سَڀاجهَا سِرِ چڙهيو، ڏوراپا نہَ ڏِينِ،
مان ڏي مَديُون ٿِينِ، سَڄڻ سَڄايُنِ ۾.

(٢)

پيشانِيءَ ۾ پرينءَ جي، ڀَلائيءَ جا ڀيرَ،
اَڳِڻِ اُڪنڊَنِ جي ڏِئي، پاڀُوهي پيرَ،
قَمَرُ پاڙِي ڪيرَ، شَمِسُ سُپَرِيَنِ سينِ.

(٣)

هي چنڊُ اِهوئي، جو هُتِ پَسي پِرِينَ کي،
آڏتِ چَئجِ اُنَ کي، ڏِيانءِ جو روئِي،
هيڪاندِيءَ هوئِي، سانگ مَ پَوي سَڄَڻينِ.

(۴)

مَرُ هيڪاندا هَونِ پِرِين، سانگ مَ وَڃَنِ سيڻ،
رَهيا آهن رُوحَ ۾، نِتُ جَنين جا نيڻ،
وَماسِيا جَنِ ويڻ، ٿو تاريءَ تڳي تَنِ هِنَيون.

محبوب اهڙي وٽندڙ شخصيت آهي، جنهن جي ڏسڻ سان حضرت عشق ملي ٿو، عشق ۾ گهٽ وڌائي ٿيندي. تڏهن به محبوب روبرو اچي ميار نه ڏيندو. جيڪڏهن بيوفائيون عاشق ۾ ٿي پَوَنِ، تڏهن به محبوب وفادار رهندو آهي.

محبوب جي صورت ۾ به اکيون ٽيون نڪ آهي جنهن جي ڏسڻ سان عشق جهڙي نوازش ٿي ٿئي. جيڪي سڪ سان انتظار ۾ ويٺا آهن، تن لاءِ حق جي صورت ٿي اچي ديدار ڪرائي. چند يا سج محبوب جي سونهن سان پيٽي نٿو سگهجي.

صفاتي محبوب کي عاشق ٿو چوي ته تون اهوئي آهين هُت حق جي صورت آهين ۽ هُت صفات جي صورت آهين، تنهن ڪري مان روئي جيڪڏهن عرض ڪيان، اهو پيغام وجي ڏجانءِ ته مون سڪ واريءَ سان ڪنهن سانگ سان ديدار ڪرايو.

منهن جو محبوب مونکان ڏار اکيلو رهڻ ٿو چاهي، پر ڪنهن پري سفر تي نه وڃي. مون تصور ڪري سندس نيٺ هردم پيو ٿو ڏسان. جنهن جي صورت ۾ گفتگو ڪٽتيءَ جهڙي آهي، تنهن ڪري انهيءَ سهاري منهن جو جياپو آهي.

(٥)

راتِ سُهائِي، ڀُونءِ سَئينِ، پَٽينِ وَڏو پنڌُ،
هَلندي حَبِيبَنِ ڏي. ڪَرَهاَ موڙِ مَ ڪنڌ،
ٻنڌڻ سوئي ٻنڌ، جو پهچائي پرينءَ کي.

(٦)

راتِ سُهائي ڀُونءِ سَئين، ڀائي گهُرِجي ڀَلُ،
آهُرَ ۾ ايلاچِيون، چَندَن چَري چَلُ،
مون توسان ڳالهڙِي، ٻئي ڪَهين مَ سَلُ،
هاهُرَ ڪندو هَلُ، تہ کِجايُون کَرن کي.

(٧)

رات سُهائي ڀُونءِ سَئين، پِرِتِ نَئِين پَنڌُ پُورِ،
ميا، محبوبن جي، هَلي وَنءُ حضُورِ،
جي چِٽِڪَنِ چِتَ ۾، سي ڪيئن سَڄَڻَ ڏور،
الله لڳِہَ اَسُورِ، اُئائين ٿي آءُ تون.

عاشق جي جڏهن موتو قبلل ٿيندي آهي تہ محبوب جي نور واري صورت روشن هوندي آهي. انهيءَ رات ۾ زمين سڏي هوندي آهي، جنهن ۾ ڪابہ رندڪ نہ هوندي آهي پر اهو پنڌ بَرَبٽ وانگر تمام وڏو لڳندو آهي. اي منهنجا جا نفس تون پرينءَ ڏي هلڻ ويل ڪنهن اٹ وانگر ڪنڌ نہ موڙجان. نفس تون، مان ۽ عشق پاڻ ۾ ٻڌي ڪيئون تہ پرينءَ وٽ هلي پهچئون.

اها رات وڏي رتبي واري آهي، جنهن ۾ محبوب جو ديدار نوري صورت ۾ روشن ٿيندو آهي. ۽ رات ۾ زمين سڏي هوندي آهي. نفس باقي تنهنجي هلڻ جي همت گهرجي. محبوب ڏي هلڻ لاءِ ساراهہ جو ڪم آهي، تنهن ڪري تون فڪر فراق ڪندو هلُ. مون توسان حقيقي محبوب جي ملڻ جي ڳالهہ ڪئي سا ڪنهن سان نہ ڳرهيج.باقي خوشيءَ سان ڪلندو هل تہ ٻلي رقيب سڙي، ناراض ٿئي يا چڙي پوي.

اها رات وڏي رُتبي واري آهي، جنهن ۾ محبوب جي نوري صورت روشن نظر ايندي آهي. زمين سنئين هوندي آهي. عشق بہ نئون لڳل آهي، تنهن ڪري منزل طئي ڪَرِ. اي نفس اٹ ٿي محبوب جي حضور ۾ گڏجي هَلُ. جيڪو محبوب منهن جي اندر ۾ روشن آهن، انهن کي پري نٿو سمجهي سگهجي. عشق الله آهي، انهيءَ سانگي يا انهيءَ ڪري پرڀات تائين اتان ٿي اچ.

(٨)

اَجُ پُڻُ اَچائِي، چوڏهين ماهَ چندَ جي،
مون گهرِ مون پرِينِ جي، اَچَڻ جي وائِي،
مون گهرِ واڌائِي، پَئي ڪامَ ڪرَنِ مِ.

(٩)

اَجُ پُڻُ اَماڙو، چوڏهِينِ ماهَ چندَ جو،
مون گهرِ مون پرِينِ، اَچَڻَ جو وارو،
سَجَڻُ سوپارو، پَيجَ پِنيءَ گهرِ آئِيو.

(١٠)

چوڏهِينءَ چَندُ اُپريو، اُٿَهين پَسي عام،
مَٽِسِ ناهِ مَلامَ، جيڪي پُڇِين پُڇُ سو،

(١١)

چوڏهينءَ چَندَ اُپرِين، سَهِسَين ڪَري سِينگارَ،
پَلَڪُ پريان جي نہ پڻين، جي حِيلا ڪَرين هَزار،
جهڙو تون سَيُ جَمارَ، تَهڙو دَمُ دوستَ جو.

ي مجازي محبوب تون سينگار ڪري چوڏهينءَ چند وانگر روشن ٿي آيو آهي. تنهن ڪري حقيقي محبوب جي ملڻ جا آثار ڏيکارا ٿيا آهن. جڏهن محبوب ملندو تہ مونکي مبارڪون ملنديون ۽ رقيبن جي هار ٿيندي.

منهنجو محبوب سهڻو سينگار ڪري چوڏهينءَ چند وانگر اڇي ٻيهي رهيو آهي. شايد حقيقي محبوب جي اڇڻ جو ڏينهن آهي، جو جو مجازي محبوب جي اڇڻ سان فتح ٿيندي آهي، حقيقي محبوب منهن جي اکين ۾ پاڻي ڏسي اڇي ويو.

عاشق لاءِ محبوب چوڏهينءَ جو چند يا پاڪ نور آهي، مگر عام لاءِ هو ٻانهو عبد آهي ۽ اٺيهين اونداهي آهي. تنهن ڪري عام تي ڏوهہ نہ آهي، جو هن ڪيس عشق ڪانسواءِ ڏٺو آهي. هيءَ ڳجهارت عشق وارن کان پڇ جيڪي محبوب جي باري ۾ پڇٻو اٿئي.

مجازي محبوب چوڏهينءَ چند جهڙا سينگار ڪيترا بہ ڪرين. تڏهن بہ هڪ پلڪ حقيقي محبوب جي ديدار جهڙو تون نٿو ٿي سگهين. توڙي ڪيتري بہ ڪوشش ڪرين. تون سڄي ڄمار سينگار ڪندو رهہ مگر محبوب جو هڪ پلڪ ۾ جيڪو ديدار آهي، اهڙو تون نہ آهين.

(١٢)

سَهَسين سِڄَنَ اُڀري، چوراسِي چَنڊن،
بِاالله رِيءَ پِرِينِ، سَڀِ اُونداهِي ڀانئِيان.

(١٣)

چنڊَ تُنهن جِي ذاتِ، پاڙِيان تان نہَ پِرِينءَ سينِ،
تون اَڇو ۾ راتِ، سَڄَڻ نِتُ سوجهِرو.

(١۴)

چنڊَ چِٽائي تُنهن جي، سِياهيءَ ۾ سُور،
لايان لالَ لِڱنِ کي، چنڊَنَ ڀَري ٻُورُ،
ڪوماڻو ڪَپُورُ، واجهائِيندي پِرينءَ کي.

(١۵)

چنڊَ لَڳَنِئي منڊَ، سنجهي ئِي سِيخَ ٿِئينِ،
ڪَرِ اُونداهي اَنڌَ، تہَ مِلان مَحبُوبَنِ کي.

(١٦)

چنڊَ چَوانءِ حَقُ، جي وِڙَهِين جي ورچين،
ٻہ اَکِيون ٽيون نَڪُ، تو ۾ ناهہِ پرِينءَ جَهو.

مجازي محبوب تون سينگار ڪري چنڊ وانگر چوراسي دفعا اچين، توسان پيار ڪري حقيقت سان ملجي ٿو، تنهن ڪري تنهن جي تعريف آهي. باقي ته تون عبد ٻانهو آهين، تنهن جو هر ميلاپ اونداهو آهي.

صفاتي محبوب توهان سڀڻ جي سونهن جي ذات حقيقي پرينءَ سان نٿي ٻيٺي سگهجي. ڇو ته توهان صرف هن خواب واريءَ دنيا ۾ روشن آهيو مگر منهن جو حقيقي محبوب هن دنيا ۾ به روشن آهي ته آخرت واريءَ دنيا ۾ به روشن آهي.

مجازيَ محبوب تنهن جو حسن چنڊ جهڙو آهي، مگر تنهنجو ڇوڙو صدمو ٿو ڏئي. محبوب توکي سينگار ڪرائي خوشبوءِ لائي پيو ڏسان. اها خوشبوءِ به اڏامي ٿي وڃي ۽ تنهن جو حسن به نظر نٿو اچي، جڏهن حقيقي محبوب نظر ٿو اچي.

مجازي محبوب توکي به ڪو عشق لڳي جو پنهن جي معشوق جي ڳولا ۾ هليو وڃين. هاڻي مون ڏانهن هليو آيو آهين، پر تون ڇ ته مان اکيون ٻوٽي تنهن جي تَصَوُرَ ۾ حقيقي محبوب سان لان.

سفاتي محبوب حقيقت جي ڳالهه چوانءِ، پوءِ وڻهين يا ناراض ٿين ته حقيقي محبوب جهڙو روشن نڪ ۽ به اکيون تو ۾ نه من، ڇو ته هو نور آهي.

(١٧)

چنڊَ چَوانءِ سچُ، جي مَٺِي مُور نہ ڀائِيين،
ڪَڏِهِن اُڀِرِين سَنِهڙو، ڪڏهن اُڀِرين ڳچُ،
مُنهَن ۾ ٻَرَئِي مَچُ، تو ۾ ناهِ پيشانِي پرينءَ جي.

(١٨)

کَڻِي نِيڻَ خُمارَ مان، جان ڪَيائُون نازُ نَظَرَ،
سورَجَ شاخُون جهَڪِيون، ڪُوماڻو قَمَرُ،
تارا ڪَتِيون تائِبُ ٿِيا، ديکِيندي دلبرُ،
جهَڪو ٿِيو جوهَرُ، جانِبَ جي جَمال سِين.

(١٩)

اَونداهِيءَ اَڌَ راتِ جو، پِرِينءَ پَسايو پاڻُ،
چنڊُ ڪَتِيُنِ ساڻُ، پيهِيَ وِيو پَڙِلاءَ ۾.

(٢٠)

تارا تِيليءَ رُوءِ، لُڌا لالَنَ اُڀِرِين،
جِهڙي توءِ صبوحِ، تهڙِي صافِي سَڄَڻِينِ.

صفاتي محبوب سچ ٿو چوائ ناراض نہ ٿجائ. ڪڏهن وڌيڪ سهڻو لڳندو آهين، ڪڏهن سادو لڳندو آهين. پر جي تو ۾ باهر جهڙو تجلو هجي تہ بہ حقيقي محبوب جي صورت جهڙي تو ۾ روشني ناهي.

ڏهن عاشق جي موتو قبلل ٿيندي آهي. قرآن پاڪ ۾ في ليلة القدر توهان جي لاءِ هڪ رات خلقي اٿم، جيڪا ستر هزار مهين جي عبادت کان مٿي آهي. انهيءَ رات ۾ حقيقي محبوب جو ديدار ٿيندو آهي. جڏهن حقيقي محبوب خمار مان عاشق ڏي نظرون ڪٽندو آهي، تڏهن سورج شاخن سوڌو گم ٿي ويندو آهي. تارا ڪتيون محبوب کي ڏسندي ئي گم ٿي ويندا آهن. منهن جي محبوب جو اهڙو حسن آهي. هي ڪابہ روشني ظاهر نہ هوندي.

حقيقي محبوب جڏهن ديدار ڪرائيندو آهي، تہ مُوتُو قبلَلُ ٿيندي آهي. اهڙي رات هوندي آهي، جنهن ۾ چند ڪتيون تارا هوندا آهن، صرف محبوب روشن هوندو آهي.

صفاتي محبوب تون حقيقي محبوب اڳيان تيليءَ جهڙو تارو آهين، پر جي لڌي تاري وانگر لالن تون روشن ٿي اچين جهڙو ڏينهن صبوح جو هوندو آهين. منهنجو حقيقي محبوب ائين سڏائيءَ سان ملندو آهي جو هي ڪابہ شئي نظر نہ ايندي آهي، صرف محبوب روشن ڏسڻ ۾ ايندو آهي.

(۲۱)

توڏانھن گھٹو نھارِيان، تارا تيلاھِين،
سَجَڻُ جِيلاھِين، تون تِيڏانھون اُڀِرِين.

(۲۲)

ھُنَ تاري ھُنَ ھَنڌِ، ھُتِ مُنھنجا سُپرين،
سَجَڻُ ماڪِيءَ مَنڌِ، ڪوڙا ٿِينِ نہ ڪَڏھِين.

(۲۳)

ھُنَ تارِي ھُنَ ھِيڻِ، ھُتِ منھُنجا سُپرِيَن،
سَجَڻُ ماڪيءَ ميڻِ، ڪُوڙا ٿِيَنِ نہ ڪَڏھِينِ.

(۲۴)

ھُنَ تاري ھُنَ جاءِ، ھُتِ منھنجا سُپَرِين،
سَجَڻَ ماڪِيءَ ساءِ، ڪوڙا ٿِيَن نہ ڪڏھِن.

(۲۵)

تارا تِرَ تَروڪَٽِيونَ، مَٿنِ ڦُلڙِيُون،
ڪوءِ سي راتڙِيوَن، جي مُون پِرِينءَ پُڇاڙا پيئُون.

صفاتي محبوب مان توڏي انهيءَ کري ٿو نهاريان جو جهڙي حقيقت واري محبوب جي صورت آهي، تهڙي تنهن جي به صورت آهي. تون به اِلانسان سِرِي وَ اَنَا سِره آهين.

ن مجازي محبوب جي صورت ۾ اتي منهنجو حقيقي محبوب هي، تنهن کري مجازي محبوب منهنجو تمام مٺو آهي. هو کوڙو ٿيندو ئي کونہ.

قيقي محبوب هن مجازي محبوب جي صورت سان ملندڙ آهي. نهن کري صفاتي محبوب به مٺو آهي، کوڙو کڏهن نہ ٻندو.

قيقي محبوب مجازي محبوب جي صورت سان ملندڙ آهي، هن کري صفاتي محبوب به مٺو آهي. کوڙو نہ ٿيندو آهي.

فاتي محبوب جي منهن تي کارا تر، خال ۽ ڦلڙيون مونکي ديون آهن. اهڙي محبوب کان سوا جيکي راتيون پون سي نکي نہ وٽنديون آهن. اهي راتيون گهوريون جيکي پرينءَ نسواءِ پيون.

داستان پيو

(١)

ناسِيندي نِگاهَ، پَهرِين كَج پِرِينءَ ڏي،
اَحوالَ عاجِزَنِ جا، آكِج لڳِ الله،
روز نِهارِيان راهَ، اَكِيون اَوَهان جي آسِري.

(٢)

ناسِيندي نَظَرَ، پَهرِين كَج پِرِينءَ ڏي،
قَمرَ چَئَج قَرِيبَ كي، نِستَ آءٌ نِبَر،
پي پيٽِي ناهي پَرَ، اَكِيون اوهان جي آسِري.

(٣)

ناسِيندي نرتِ، پَهرِين كَج پِرِينءَ ڏي،
قَمرَ چَئَج قَرِيبَ كي، ساري سانڀُ سُرِتِ،
پيو پَرِوَسو نَ پِتِ، اكِيون اَوهانجي آسِري.

جيئن صفاتي محبوب کان عشق ملي. تيئن ئي پنهن جي نظر حقيقي محبوب ڏانهن ڪجان. صفاتي محبوب، حقيقي محبوب هن عاجز جا احوال الاِلٰه ڪارڻ چئجان تہ روز توهان ڏانهن پيو ٿو ڏسان، هي منهن جون اکيون اوهان جي آسري آهن.

جيئن مجازي محبوب کان عشق اچي تيئن اها صورت حقيقي محبوب جي سمجهہ. صفاتي محبوب کي چؤ تہ قمر جهڙا سهڻا تون منهن جي حقيقي محبوب کي چئجان تہ، آءٌ توهان جي سڪ ۾ لاچار مجبور آهيان، پيو منهنجو ڪوبہ وَسُ نٿو هلي، بس اکيون اوهان جي آسري آهن.

صفاتي محبوب کان جيئن توکي عشق ملي تہ تون اهو حقيقي محبوب جو پيغام سمجهہ تہ منهن جي صورت صفات جهڙي آهي. تنهن ڪري صفاتي محبوب کي چئجانءِ تہ قمر جهڙا سهڻا تون منهن جو نياپو هوش سان حقيقي محبوب کي ڏجانءِ نہ مون کي ڪنهن جو بہ آسرو نہ آهي، صرف توهان ڏانهن کيون ڪٽي نهاري رهيو آهيان.

(۴)

ناسيندي نِهارَ، پَهرِين ڪَج پِرِينءَ ڏي،
آءٌ جي ڏِيانءِ سَنِيها، چَئج چَنڊَ اَپار،
ساجَنَ سَڀُ ڄَمارَ، اکيون اَوها جي آسري.

(۵)

چڱا چنڊَ چَئينج، سَنيها کي سَڄَڻِينِ،
مَٿان اڱڻِ اُڀِرِيَ، پِرِيَنِ جي پَئِيج،
جِهيڻو ڳالِهائيج، پَيرِين وِجهي هَٿَڙا.

(٦)

آءٌ جي ڏِيانءِ سَنيها، سي تون چَنڊَ پَلَءِ ٻَنڌُ،
چَئج حالُ حَبِيبَ کي، نَيئي نِوڙائي ڪَنڌُ،
تَو تِيڏانُهن پَنڌُ، جيڏانهنُ عالَم آسِرو.

(٧)

اُڀِرُ چنڊ پَسُ پِرينِ، تو اَوڏا مون ڏُورِ،
سَڄڻ سُتا وِلَهه ۾، چوٽا ڀَرِي ڪَپُورِ،
پيرين آءٌ نه پُڄِڻي، ٻاٻَلُ ڏِئي نه ٻُورُ،
جنهن تي چڙهي اَسُورِ، سَنجهي سَڄَڻَ سَيٽِيان.

صفاتي محبوب کان جيئن عشق ملي تہ تون پهرين نظر حقيقي محبوب ڏي ڪر ۽ سمجهہ تہ هي انهيءَ توڏي پيغام موڪليو آهي تہ منهن جي صورت هڙي آهي. تنهن ڪري تون ب هن جي معرفت پيغام يا عريضو موڪل. اي چنڊ جهڙا سهڻا آءُ جيڪي عرض ڪريان سي حقيقي محبوب کي سگها پهچاءِ. تہ محبوب سرڪار سچي جمار اکيون توهان جي آسري آهن.

چنڊ جهڙا سهڻا، حقيقي محبوب کي گهڻا نياپا ڏجانءِ. محبوب جي صحن تي لاچارن وانگر وڃي پيرن تي ڪري پئجانءِ ۽ مام نياز مندیءَ سان آهستي ڳالهائجانءِ.

سهڻا چنڊ جهڙا محبوب صفاتي آءُ جيڪي حقيقي محبوب لاءِ ياپا ڏيانءِ سي پَلَوَ ۾ پنڌ. منهن جي محبوب کي ڪنڌ نوڙائي حوال چئجانءِ. صفاتي محبوب تنهن جو پنڌ اوڏهين آهي، يڏانهن سچي عالم جو آسرو آهي.

فاتي محبوب، تون چنڊ جهڙو سهڻو آهين، تون وڃي منهن ي حقيقي پرينءَ کي ڏس. هو اڪيلو ڪلي هوا ۾ وار چوڙيون تو پيو آهي. پيرن سان پنڌ ڪري نڻو پڃي سگهجي. منهن ۽ نفس ب کو آبي جو اٹ ناهي جو مان صبوح جو چڙهي ام جو وڃي پهچان.

(٨)

آءُ اُڪنڊِيائي مَران، پِرِين، ڀَلا، پَرَ ڏُورِ،
ٻاٻَلُ ڏِئي نہَ ٻُورُ، پَنڌُ نہَ جوڳي پيءَ ري.

(٩)

ڌَڻي ڪَرِيندِين ڪَڏَهِين، حَياتِي هيڪاندِ،
مَن ۾ مشتاقن جي، ڪي رنجائي راند،
پِرِين ڏيساندَرِ پاندِ، ڳجهہ ڳَرَهِيان ڪَنِ سينِ.

(١٠)

هِنئَڙي سَڄَڻَ سارِيا، ڪِٿي هوندَمِ هِيرَ،
اَچي لالَنَ نہَ ڏِئين، مَٿي پَلنگَنِ پَيرَ،
ٿي وَرُونهَڻ وَيرَ، ڳجهہ ڳَرَهِيان ڪَن سين.

(١١)

وَڏَپڻ ۽ واءُ، ڪَرَهي ڪاڏُو ڪوڙِيو،
ڪوءِ، ٻَنِ پَلاڻِياءُ، اَولاڻِيو نہَ اُٿين.

(١٢)

پَلاڻِيان پِيو، اَولاڻِئو نہَ اُٿين،
جيڏانهُن وڳُ وِيو، اُڀو تَرِسي اَوڏَهينِ.

مان سڪ ۾ پئي ٿي گهاريان، ڇو ته منهن جو محبوب حقيقي تمام پري آهي. منهن جو نفس به بابي ڏاڏي جو اٽ نه آهي. ۽ پنڌ ڏين جو به پنڌ نه آهي. مان ڪيئن پهچان.

مولا پاڪ تون منهنجي حياتي الائي ڪڏهن وڏي ڪندين، درد عاشق کي طرحين طرحين راندیون کيڏايون آهن، جو حقيقي محبوب ڪنهن پري ڏيهه ۾ آهي. مون کي جيڪي ڳجهيون ڳالهيون آهن سي مان ڪنهن سان ڪريان.

منهنجي دل پنهنجي محبوب کي ياد ڪيو ته الائي ڪٿي هينئر هوندو ۽ جيڪڏهن منهن جو صفاتي محبوب اچي پلنگن تي وهي ته منهن جي روح رهاڻ ٿئي. ۽ ڳجهو احوال به ڪريانس ته تون وفا ڪر ته حقيقي محبوب سان ملان.

عشق ۾ جڏهن فراق وڌندو آهي ته عاشق محبوب جي سڪ ۾ رُلندو آهي ته نفس ڪمزور ٿيندو آهي. جيڪڏهن پاڻ سان وٺي هلڻ لاءِ تيار ڪريانس، لٽا ڪپڙا پارائي، ڪارائي پياري وٺي هلانس، پر هو هلڻ لاءِ ائين ئي تيار نه آهي.

مان پنهنجي نفس کي محبوب ڏي هلڻ لاءِ تيار ٿو ڪريان، ته ڪائي پي لٽا ڪپڙا پائي هل. مگر هو هلڻ لاءِ اڳيئي تيار نه آهي. اٿي ئي نٿو. جاڏي عام ماٺهوءَ جا نفسي ولر ويا، هي به اوڏانهن هلڻ لاءِ تيار آهي.

(١٣)

ڪَرهَو نَہ ڪيڪانُ، پِيرِين آءُ نہَ پُڄِڻي،
جو مُون راتِ رَساڻِي، نَيِئِي ساجَنَ ساڻُ،
مُون نہَ وَهِيڻُو پاڻُ، وِيٺِي نَيڻَ نِچُوئِيان.

(١۴)

ڪَرَها ڪَسَرَ ڇَڏِ، وِڪُون وِجهُہ وَڌَنديُون،
هيڪَرَ حَبِيبَنِ سان، مُونکي نيئي گَڏِ،
مَڇُڻُ پَوَنئي هَڏِ، آهُون اُڪَنڊَنِ جُون.

(١۵)

ڪَرَها ڪَسَرَ ڇَڏِ، وِڪَ وَڌندِي پاءِ،
منهنجو هَلڻُ اُتَهينِ، جِتي جانِبَ جاءِ،
توکي چَندَنُ چارِيان، ٻِيو وَڳُ لاڻِي کاءِ،
اِئين اُٺَ اٺاءِ، جيئن هوندِي راتِ هُتِ مڙان.

(١٦)

ڪَسَرَ ڇَڏِ ڪَنواٽَ، وِڪون وِجهُہ وَڌندِيُون،
سَئِين سُپَرِيَنِ جِي، وِنگي ڀانءِ مَ واٽَ،
ڇَڏِي جهورِي ڏي جهاٽَ، تہَ هوندِيءَ راتِ هُتِ مِڙُون.

منهن جو نفس اٽ يا گهوڙو تہ نہ آهي، پيرن سان پهچڻ جو بہ پنڌ نہ آهي جو مان وڃان. رات ۾ محبوب جيڪو ديدار ڪرائيندو تنهن لاءِ ڪير محبوب وٽ پهچائي. هاڻي مان پنهنجي وس نہ آهيان تنهن ڪري ويڻي ٿي رڙان.

اي نفس محبوب ڏي هلڻ ۾ سستي ڇڏي، وِڪون وڏاءِ. مهربَاني ڪر هڪڙو دفعو محبوب سان مون کي ملاءِ. سڪ وندن جون آهون ٻڌي مَنَ کو اثر پوئي.

اي نفس مونسان محبوب ڏي هلڻ ۾ سستي نہ ڪَر، ٿورو تڪڙو هَلُ. منهن جو هلڻ اوڏهين آهي جاتي منهن جي محبوب جي جاءِ آهي. توکي خوشبوءِ وارو يا ساراهہ جو ڪم ڪرايان. اتي ٻين جي جاءِ ناهي. ائين مونسان گڏجي هل جيئن رات ۾ ئي هلي محبوب سان ملون.

اي نوجوان نفس مونسان محبوب ڏي هلڻ لاءِ تڪڙو هل، جلد ڪر. چو تہ محبوب ڏي هلڻ لاءِ سڌي سنئين رستي کي ڏکيو نہ سمجهہ. ڪٽتي ڇڏي، هوشياري ڪر تہ انهيءَ رات ۾ هلي محبوب سان ملؤن.

(۱۷)

كَرَها كُرَ سُجاڻُ، پِيَكو ءِ پانهنجو،
اَصل آهي اَوهان جو، نالِيرو نِڏاڻُ،
كَرَها! اَسان ساڻُ، كي چانگا كَرِ چگائِيون.

(۱۸)

آڻي بَدُمِ وَڻَ جاءِ، مانَ مُكڙِيُون چَري،
كُڏا ٿُورو كَرَهو، لِكيو لاڻي كاءِ،
اِنَ مَئي سَندي ماءِ، مون ڳالَهڙِنِ ڳوڙَها كَيا.

(۱۹)

مَيا، مَچِ مِنڊَ، اَجُ مُنهنجي كَرَها،
جهاڳِيندِي جَرَ پَٽِيون، مَتان كَرِين كَٽَ،
سُپَرِيان جي سَٽَ، مونكي نيئِي مِيڙِيين.

(۲۰)

ڳَلِ ڳانَا ياڦوتَ جا، موتِيُنِ ڳَتِيَسِ مالَ،
كَديفيءَ جي كَرَها، هَيدِيءَ پائين حال،
چندَنُ چاريانءِ جال، جي مون رات رَسائيين.

اي نفس تون پنهنجو بنياد سڃاڻ جو تو (شيطان) الله پاڪ جو حڪم نہ مڃو هو. تنهن جو ابو ڏاڏو ۽ ڪٽنب اصل اوهان جو ناليوارو آهي. انسان کي حق ڏي هلڻ کان جهليندو آهي پر تون ڪي مون تي چڱايون ڪر احسان ڪر، تون نئون جوان آهين.

مون پنهنجي نفس کي محبوب جي سامهون آندو تہ هو محبوب جون نورَ واريون اکڙيون ڏسي ۽ پنهن جي نيت کي صاف ڪري، پر نيت جو خراب پنهن جا ارادا محبوب ۾ خراب پيو رکي. منهن جي نفس جي ماءُ هن جي باري ۾ جيڪي ڳالهيون ڪيون تہ هن پنهنجي ربّ جو بہ چوڻ نہ ڪيو تہ مون روئي ڏنو.

مست جوان نفس منهنجي اڄ منٿ مڃ، مان پنهنجي محبوب جي فراق ۾ جيڪي روئي رڙي حال وڃائي ترڪ ڪريان ٿو تنهن جو مونسان حساب نہ ڪر ۽ مونسان گڏجي هلي پرينءَ جي منزل مقصود تي رسائي ملاءِ.

اي منهنجا نفس! مان توکي فقيراڻو حال ڪريان توکي ڳچيءَ ۾ ڳانا، ياقوت جا مٽڪا، موتن جي مالا، ريشم جو ويس يا جهل ٺهہ پهہ پارايان ۽ جنهن ۾ تنهنجي نيڪي ٿيندي، جيڪڏهن مونکي اڄ رات محبوب سان ملائين. تہ تون وڏو فقير ٿيندين.

(٢١)

ڳَلِ ڳانا ياقوتَ جا، موتي مَنجِهہ مَهارَ،
چانگا چَندَنُ چارِيانءِ، اَٽَئِي پَهَر اَپارَ،
سندي پِيءَ پَچارَ، جي مون رات رسائيين.

(٢٢)

ميا تو مَهارَ، سَڄي پايان سونَ جِي،
چارِيانءِ چَندَنَ چوٽِيون، نايو ميندي‌ءَ ڏار،
سَندي پِيءَ پَچارَ، جي مون راتِ رَسائيين.

(٢٣)

اُٺُ نہَ وڃي وڳَ سينِ، چَري نہَ لاٽو،
مَئي کي مَجاز جو، ٿوهي ۾ ٿاٽو،
ڀَٽاري ڀاٽو، مَرندي سِين نہَ مَٽِيو.

(٢۴)

اُٺُ نہَ وَڃي وڳَ سين، چَري نہَ چَانگو،
لڳس نا نيهن جي، نهوڙيو نانگو،
ڇڏي سو سانگو، رِڙِهي رَندِ پِرِينءَ جي.

اي نفس مان توکي حال فقيراڻو ڪرايان. ڳل ڳانا ڪٺنا ياقوت جا موتين مالها ڳچيءَ ۾ خوشبودار لقمو انئي پهر ڪارايانءِ. پوءِ تنهنجي ملڪ ۾ نيڪي ٽيندي، جي مونکي رات پرينءَ وٽ پهچائين.

اي منهنجا نفس مان توکي سون جي مالها ڳچيءَ ۾ پارايان، خوشبوءِ دار ڪاڏا ڪارايان ۽ اهڙا طرحين طرحين ڪاڏا ڪارائي ڳاڙهو ڪريانءِ جئين تنهن جي ملڪ ۾ نيڪي ٽئي، جيڪڏهن مونکي رات ۾ پرينءَ وٽ پهچائين.

منهنجو نفس هاڻي پنهنجي سنگت سان بہ نڻو ويجي، نہ وري پنهنجي پسند جو ڪاڏو ٿو ڪائي. هن کي عشق مجاز اندر ۾ ويجي گهر ڪيو آهي، تنهن ڪري اتي نظرون اٽس ۽ هو مرندي تائين مُنهن نہ مٽيندو.

نفس منهنجو سنگت سان بہ نڻو ويجي. ننڍو نيڻو ڪائي بہ نڻو. اهڙي ڪا نينهن جي نوڪ لڳي اٽس، جو صفا چٽ ٽي ظاهر ٽي پيو آهي. هاڻي سر جو بہ خيال نڻو ڪري. رهُو پرين جي پچار اٽس.

(٢٥)

وِهـــي مَنـــجهـــين وڳَ، ڪَٿُورِيءَ ڏارَ چَري،
مـــاءِ مُنـهـنـجي ڪَرَهـي، پَڌَرِ پڳَ مَ لڳ،
جڳ سِين جِهـڙو جڳ. هيين سين هُتِ چَري.

(٢٦)

ڀُورُ نـــَ چَري ٻُورُ، ڇَڏِيـــو تُورُ تِڪُو ڪَري،
مُونِين هَٽـي مـــوٽِيـــو، ڪَرَهـو راتِ ڪَپُورَ،
مَيـــو ٿِيـــو مَعَمُورُ، چَنـدَنُ چڪـي آئِيـــو.

(٢٧)

اَڄُ نـَ اَڳِينءَ ڍارَ، ڪَرَهو جيئن ڪالهـ هُئو،
اڱڻ آيـــو نـــ ڪـــري، پـــاهـــوڙِي پَچارَ،
جيڪي مَنجِهـ قَطارَ، ڪا وَلِ ڇنائين وِهـَ جي.

(٢٨)

مَيـــي مـــاڪـــائـــي، وِڌو واتُ وَلِينِ کـــي،
خَبَرَ ٿـــي کـــيـــٽَ ڌَڻِينِ کـــي، وَڏوڙا واهـــي،
ڪَرَهـــي ڪـــاڪَت ڇَڏي، وَرِيَسِ نـــَ وائـــي،
چانـگـــي چَرِيـائِي، ويـئـــي وِيـچاري وِ ـــري.

نفس منهنجو سنگت سان بہ وهي ٿو. ۽ نيڪيءَ جهڙا ڪم بہ ڪري ٿو. ماڻ دعا ڪر تہ منهنجي نفس کي عشق ظاهر نہ ڪري. سنگت سان جهانَ سان جهان جهڙو. باقي دل تہ پنهنجي معشوق ڏي اٿس.

منهنجي پورل نفس کائڻ صفا چڏي ڏنو. نرم کاڏو ڏيانس ٿو نہ کائڻ بدران معشوق ڏي خيال هليو ٿو وجيس. پاڻي بہ نٿو پئي رات هڪ ڏک پري موٽيو منهنجو نفس مجبور ٿي پيو آهي جو حسن جو تجلو ڏسي آيو آهي.

منهنجو نفس اڃ اڳئين وانگر نہ آهي. جيئن ڪالهہ هئو. جيئن گهر ٿو اچي تہ کائڻ پيئڻ جي بہ نٿو ڪري. شايد سنگت سان ڀيندي کا مجاز جي چوٽ لڳي وئي اٿس.

منهنجي نفس زوردار، بيپرواهہ حسن وارن سان پيار ڪري ڳاپا توڙڻ جي ڪئي. حسن ڏٺين کي خبر پئي جو هو پاڪ امن آهن. جڏهن انهن ڳالهايو، تڏهن نفس ڪئون سڀ خيال ڇڏي ويا ۽ ڳالهائي بہ نہ سگهيو. نوجوان کان مستي بہ ڏائي وئي.

(٢٩)

مٺون لَهي مهاءِ، جي تو چانگا چُنيون،
وَليون وِهَ ساءِ، ايا تو مُوهِيندِيون.

(٣٠)

وَڃي سيڃَ سُوَڃَ، پاءِ پَنهنجي ڪَرَهي،
وليون واس وَرَنِيُون، پَهريون مَٿي پَٽ،
چانگي چڪي چَٽَ، تہ پوءِ رهندو پَڌريءَ.

(٣١)

ڪي جو ڪيڏانهن، چانگو چڪي آئيو،
نا ٿيو تيڏانهن، نِيڃَ ڇِنايو نِڪِري.

(٣٢)

ڪَرَهي ڪي ڪيئن، وِڏَمِ پئڌ پلڙ جا،
ليڙو لاٽيءَ ڪي چَري، نِيرُ سائُ ٿيئِن،
چانگي سندي چِت ۾، صاحب وِجهُ سَيئِن،
اوپاهِيوسِ ايئن، لَطفُ سائُ لطيف چَئي.

(٣٣)

ڪَرَها توڪي ڪامَ، سَچو پَسي سُجي،
مانَ پَروڙي مامَ، ساڳاهي سَئِينءَ وهين.

منهنجا نفس حسن وارن سان لالچ واريون مٹيون ڳالهيون نہ ڪر. ڇو تہ عشق مجاز جيڪو انهن اکين مان ملندئي سو فڪر فراق ڏئي وڌيڪ رڙائيندئي.

پنهن جي نفس کي لنگ ۾ هڏي شناخت ڪرائي قابو ڪرينس، ۽ تہ جڏهن سهڻو حسن وارو سينگار ڪري خوشبوءِ لائي ايندو. ۽ تنهن جي نفس کي اها صورت وٽي وئي ۽ انهيءَ جي مجاز ۾ اچي ويو تہ پوءِ انهيءَ عشق ۾ ڦاسڻ کانسواءِ نہ رهي سگهندو.

نوجوان نفس کي لنگ ٽوڙڻ جي اهڙي تہ ڪا لڳي وئي آهي جو هردم تارا اوڏانهن اٽس، جو ڪيترائي مضبوط هنڌڻ ٽوڙي ٽو ڇڏي.

سون پنهنجي نفس کي ڪيئي ربّ پاڪ جا فرض هڏائي لنگ ثابوتيءَ لاءِ بار وڌا، مگر هڏل ئي وڃي حسن جي پويان پيو. سولي پاڪ منهن جي نفس کي حق ڏي هلڻ جي لاءِ کا دل ۾ راهہ ڏئي. خراب خيالن کان توهان روکيوس. لطيف ٿو چوي نہ توهان راضي ٿيوس، هدايتون ڪيوس.

ي نفس مان توکي سچو سمجهي ڳالهہ لنگ ثابوت رکڻ جي هڏائي. تہ مَنَ اِها مار پَرُوڙي حق جي راهہ تي هلين.

(٣۴)

ڪنڀاتڙي تَڙِ وَري، اُڀي تَڙِ واجهاءِ،
مانَ اَچِئو ڪاءِ، سُواڌائي سڄڻين.

(٣٦)

اُٿي آڙائِينس، ڇڏيو تہ ڇيڪ ٿيو،
ڪارايان، ڪِريو وَڃي، پلاڻي پائينس،
ڏاوَڻُ تنهن ڏائينس، جيئن، چري ۽ چنگهي ڀُڻون.

(٣٧)

دودَسِتي، دَوپَيرَ، سِيني سَنگهَرَ رُڪَ جِي،
ماءِ مُنهن جي ڪَرَهي، تازِي ڦَلَنِ هِيرَ،
تنهن ڪامڻ ڪندي ڪير، جو منهين وٽ مس رهي.

عاشق انتظار ۾ محبوب جي طرف ٻيٺو ٿو ڏسي تہ من کا خوشخبري اچي ڏئي تہ محبوب اچي ٿو.

پنهن جي نفس کي شادي ڪرائي قابو نہ ڪندين، تہ رُلي ويندءِ، پوءِ ڪنهن بہ طرح هٿ نہ ايندءِ. جي ڪارائڻ جي ڳالهہ ٿا ڪيونس تہ ناراض ٿي ٿو وڃي. گهٽو بار رکينس زال گهر ٻار جو بار وڃينس تہ انهن کي ڪارائڻ، لٽو ڪپڑو، مٺ مائٽ ۾ ڦاسائينس جيئن ڪم ڪري ٽڪجي پئي.

جهڙي نموني اٽ کي قابو ڪبو آهي، تيئن پنهنجي نفس کي بہ قابو ڪرڻ جو طريقو اهو آهي تہ هن جي شادي ڪرائي پئسو ڏوکڙ ڏئي، گهر جو بار رکي قابو ڪرينس. أن منهن جي نفس کي تازو مجاز جي هوا لڳي آهي. تنهن کي ڪابہ عورت ڇا ڪندي جو هو قبول ئي نہ ٿو ڪري ۽ مون وٽ ئي ڏکيو ٿو رهي ۽ اوڏانهن لنگ ٽوڙي وڃڻ جي ٿو ڪري.

(٣٨)

ڪني ڪامڻ ڪياءِ، ڪيئن ڀنڀولئين ڪرها؟
اکين مٿي اکيا، پڙ ۾ پير گٺاءِ،
وڳُ ڪِ وِسرِياءِ، ٻَڌو جيئن گهاڻي وَهين.

(٣٩)

نَوَ نِيَرَ پائي، جان مون هِنيَڙو جهَليو،
وِئَڙو ڇِنائي، پوئِينءَ راتِ پِرينءَ ڏي.

(۴٠)

نَوَ نِيَرَ ڏَهہ ڏاوَڻِيون، پَندِرهَن پئڌ پياس،
سڄڻ ياد پياس، ڇرڪ ڇنائي هيڪڙي.

(۴١)

کائِي نہ کَنَڻهارُ، چَندَنَ جا چُوپاڪَري،
اَڳر اُوڏَو نہَ وَڃي، سِرِ کَنڊَ لَهي نہَ سارَ،
لاڻِيءَ جَي لَغارَ، مَيوَ متارو ڪَيو.

اي نفس توکي عورت چا کيو. چو پريشان لڳو ٿو وتين، جڏ کنهن اکيون ٻڌي توکي پڙ ۾ ڇڏيو آهي. جو سنگت ۾ وسري وئي اٿئي. ڦريو ڦريو انهيءَ عورت مجازيءَ جي ڏسڻ لاءِ پيو ٿو گول چکر لڳائين.

مون پنهنجي نفس کي قابو ڪرڻ لاءِ نفسي عيش عشرت، ڪاڏا خوراڪ اهڙا نَوَ نمونا ڏئي قابو ڪيو. پوءِ ۾ سڀ ڇڏي پنهنجي مجازي محبوب ڏي هليو ويو.

جهڙي نموني اڪ مستيءَ ۾ ايندو آهي تہ ان کي بند ڪرڻ لاءِ نير، ڏاوٽيون، پٽ وجهي ٽلهيءَ متاريءَ شيءَ کي ۾ انسان قابو ڪري سگهي ٿو. مگر انسان اهڙي شئي آهي جو ڪيتري ۾ پلڻ جي ڪوشش ڪبي تہ ۾ جڏهن هن کي پنهنجي مجازي محبوب جي يادگيري آئي تہ ڪاب طاقت هن کي جهلي نٿي سگهي.

اڪ اهڙي شئي آهي جنهن کي قيمتي شيون خوشبودار شيون يا ٻوٽا نہ ڪائيندو آهي، هن کي صرف لاٿي وڻندي آهي، جنهن کي ڪائي متارو ٿيندو آهي. تهڙي طرح نفسي خواهشون ۾ آهن عبادت ڪان پري. نيڪيءَ وارو ڪم ۾ نہ وٺيس. پير فقير کي نہ ميڃي، غريب جي سار نہ لهندو. زال گهر هوندس تہ خوش هوندو. حسن جي صورت جيڪو عشق مجاز جي لغار هڻي منهنجي نفس کي مجبور ڪيو آهي، جنهن ۾ پاڻ خوش آهي.

(۴۲)

چانگا چندن نہ چرين، ميا، پئين نہ موڪَ،
اَگر اوڏو نہَ وَڃين، ٿُڪِيو ڇَڏين ٿوڪَ،
لاٽي وِچان لوڪَ، توکي ڪَهڙي ليکي آئُڙي ؟

(۴۳)

جِيئان ڪوڙ ٻہ ڪاٺيون، پنجين لکين پاءُ،
ميو تنهن ماڳاءُ، ڏيهاڙي ڏار چري.

(۴۴)

جِيئان ڪوڙ ٻہَ ڪاٺيون، پنجين لَکين پَنُ،
تِئان ڇاٽي ڇُڳيون، ميي رتو منُ،
تنهن ول سندو پَنُ، ڪوماٽو ڪوڙين لهي.

(۴۵)

لَکَ لاکيٽو ڪَرهو، ڪَوڙئين ڏِيئي ڳِڌومِ،
اَنگنِ، سُونهنَ ٿِيومِ، مُلِ مَهانگو م چَئو.

(۴۶)

لِکُ لاکِيٽو ڪَرَهو، ڪوڙِين ڏيئي ڇوڙِ،
اِها سِٽَ سيُد چَئي، جَهين تَهين جوڙ،
تُرتُ رَساٽي توڙِ، جُہ پَلاٽِيو تہَ پِرينءَ مِڙيَ.

ي منهنجا نفس! خوشبودار ڪاڏا ۾ نڪو ڪائين، جالارو پاڻي ۾ ڪو پئين، نيڪيءَ جهڙو ڪم ۾ نڪو ڪرين، طرحين طرحن جا ڪاڏا ۾ نڪو ڪائين. باقي برائي هيترن ڏڏن مان توکي ڪهڙي حساب سان وڻي ٿي.

حسن بي بها شئي آهي. جنهن جون ۾ اکيون ڪروڙ ٿيون ٻَنِ. جنهن جي گفتگو ۾ پنج لک ٿو لهي. منهنجو نفس انهيءَ ر بري نظر ٿو وجهي. قدر نڪو ڪري.

حسن بي بها آهي، جنهن جون ۾ اکيون ڪروڙ ٿيون لهن. ۽ ۾ وڻ جو پنجين لکين جو آهي منهن جو نفس بيدريءَ سان ڙي محبوب جي گلا ڪري پنهن جي دل وڏائي ڇڏي، تڏهن عاشق لاءِ تہ اهو گلا سان مايوس ٿيل ڪروڙن جو اَمَلُ آهي.

نهن جو نفس لکن جو آهي. جي خريد جو هجي تہ ڪروڙ ئي وڻان، مان انهيءَ نفس کانسواءِ اظهار نہ ٿيان ها. تنهن ڪري اهو مهانگو نہ ڇئو.

نهن جو نفس لکن جو آهي. جي ملهہ ملي تہ ڪروڙين ڏئي جي. سيّد ٿو چوي تہ رڳو منهنجو نفس مهانگو نہ آهي، مگر ۾ ڪنهن جو نفس هڪ رحمت آهي اظهار جي. جيئن روح ن نفس جي بوتي ۾ آيو تہ جلد حق سان ملائيندو.

سر سريراگ

داستان پهريون

(۱)

مـــانَ پُڇَنَئِي سُپَرِيـن، چِتـــا لاهـِ مَ چُرَ،
اَنَهَنِ جا اَمَرَ، كـــڻ تـــ خالـي نـــَ ٽِئـين.

(۲)

مـــانَ پُڇَنَئِي سُپَرِيـن، چِتـــا چُرَ مِ لاهـِ،
پـرينءَ اڳيـان پـاءِ، پَلءُ مڱڻهـار جيـئن.

(۳)

مـــانَ پُڇَنَئِي سُپَرِيـن، چِت مِ ركـج چيـتُ،
سِرُهـ ڏَنَاري صافُ كَري، صابُڻُ ساڻُ سُپيتُ،
ساموندي سچيتُ، ٽيءُ تـ پهچين پارَ كي.

(۴)

مـانَ پُڇَنَئِي سُپَرِيـن، چِتَ مِ چَتـيـا رِيـجِ،
كَدِجِ كائي كَجَ كي، كُوڙَ مَ كَمائيجِ،
وَٽَجُ وِهـائـيـجِ، سَيُ ســـوداگَرَ سَچَ جو.

ون اکيون ٿوڻي محبوب جو تصور ڪري فراق سان يادگيري
ڪندو رَهُ ته محبوب ضرور ايندو. تون صبر تحمل سان فڪر
راق ۾ سڪ ۽ پيار سان رهه ته ناميد نه ٿيندين.

ون اندر ۾ تصور ڪري پيار ۽ حب مان ياد ڪندو رهه ته
حبوب ضرور ايندو. پر تون فڪر فراق سان محبوب اڳيان
يون نيازيون ڪندو رَهه.

ن اندر ۾ تصور ڪري محبوب جي يادگيري رکُ، ته پرين
رور سار لهندو. تون مجازي محبوب جي تصور اڳيان پنهنجي
ت صاف ڪري هوشيار رهه. جيڪي سدائين پاڻيءَ ۾ ٽيون
ن. تنهن ڪري اکين کي ٽو چوي ته توهان هوشيار ٽيو ته
ن پار حقيقي محبوب کي هلي پهچين.

هنجي اندر ۾ محبوب جو تَصَوَرُ رکي ڏسندو ۽ ياد ڪندو
ہُ، حقيقي محبوب ضرور ايندو. پر نفس کان پري رهه،
ءِ ۾ ڪوڙ جي ڪوشش نه ڪر. تَصَور کي حقيقي محبوب
ء سمجهي انهيءَ لاءِ سچ عبادت ڪر. (جو ته تصور جي
ورت جو پاڇو زمين تي نٽو اڇي ۽ هن جي منهن تي مڪ نه
ي وهي، تنهن ڪري هو پاڪ سيّد (محمّد) جي صورت آهي.)

(٥)

مـــانَ پُڇَنَئِي سُپَرِيـن، چِتـــا لاهـــ مَ چورُ،
ڪَڍي ڇَڏِ تون قَلَبَ مان، ڪَٽي ڪُوڙو ڪورُ،
هُنَ پَرِ سَندو هَورُ، مـٿـان تـو مـعـاف ٿـئـي.

(٦)

مـــانَ پُڇَنَئِي سُپَرِيـن، چَيـــتـــاريـج چِتُ،
دائِمـــا دُوربـيـنـيءَ ۾، پَسـين وِلاتَينِ وِتُ،
نِيـهُن سـيـكـاري نِتُ، مَلاحُ، گَڏُ مُعَلمَ سين.

(٧)

ڪـائـو ڪَمـايـومِ، مـوتـي مـون نـهَ وَٽِجيـا،
سـيـهـي جو سَيـدُ چَئـي، وکَرُ وِهـايـومِ،
هَهِڙو حـالُ سندومِ، تـوهـهَ تـنـهـنجي اُبَهـان.

(٨)

ڪَچُ ڪَمـــــايُم ڪُوڙُ، ڀِڳَمِ عَهَدَ اَللهَ جا،
پـــڃرو پـــاپَنِ جو، چوٽـــيءَ تـــائـــين چُورُ،
مَعلوم اٿـئـي مـور، ڳوڙها انـهـيءَ ڳالهـ جو.

اندر ۾ صفاتي محبوب جو تصور ڪري انهيءَ ۾ گم ٿي وڃ تہ محبوب حقيقي ضرور توکي ياد ڪندو. تون پنهن جي دل مان غير ڳالهيون ڪڍي ڇڏ تہ حقيقي محبوب جو نااميديءَ وارو خيال توتان ترڪ ٿي ويندو ۽ ملڻ جي پڪ ٿيندئي.

تون اندر ۾ يادگيري ڪيون اڇ متان پرين بہ تنهن جي پڇا ڪري، تون صفاتي محبوب جي تصور ۾ حقيقي محبوب کي سمجهندو رهہ. ڇو تہ عشق ڏيڻ ٿو تہ صفات مان ذات ملندي.

صفاتي محبوب سان پيار ٿيو. حقيقت جي لاءِ مون ڪڏهن روئڻ جي عبادت نہ ڪئي. مان صرف صفاتي محبوب سان پيار ڪيو. مولي منهنجو هي حال تو ڪان لڪل نہ آهي، مون کي صرف توهان جو آسرو آهي.

صفاتي محبوب سان پيار ڪيم مگر حقيقت ڏي هلڻ لاءِ قالو بلي وارو حڪم پورو نہ ڪيم. هي بشري جسم سڄو گنهگار آهي. مولي! توکي منهنجو حال سڄو معلوم آهي، تون سڀ ڪجهہ ڄاڻين ٿو.

(٩)

ڪُوڙُ ڪَمـــاءِ مَ ڪَچُ، اُٿـــي اَورِ الله سِين،
ڪَڍُ تُون دَغا دِلِ مـــان، صـــاحَبَ وَٽِي سَچُ،
مَحَبَتَ سَنـــدو مَنَ ۾، مَاٽِڪَ ٻـــارِجِ مَچُ،
اِنَ پَرِ اُٿـــي اَچُ، تـــہَ سَودو ٿِيُئـــي سَفِرو.

(١٠)

سَودَو اِهـوئِي سَفِرو، ســـو مُون پَلَئِہ پـاءِ،
وَسُ ويچارِيءَ ناهِ ڪِي، تون آگا عَرُضُ آگهاءِ،
رِيءَ هَمِراهيءَ هادِيءَ جي، مُورُ نہ مِڙِي ماءِ،
لطُفَ سـانُ لـنگهـاءِ، لَهـرو لَهـرِنِ وِچَ مـان.

(١١)

لُڙَ لَهَريُون، لَسَ، ليٽَ، جتي اَنِتُ نہ آب جو،
الله اُتِ مَ اولـئـين، ٻـيـــڙا مَٿـي ٻـيـٽ،
جَوکَو ٿِئي مَ جَهازُ کي، ڦَرَهيءَ اَچي مَ ڦَيٽَ،
لڳي ڪـامَ لَپـيـٽَ، هِنَ غارَيـبـي غُرابَ کـي.

(١٢)

سڙهہ سنوان لاڄو نـوان، اولا سندن عـاج،
ســـاٿِي سَفَرِ هَلِيـــا، ڀَري جُنـگَ جَهـــاجَ،
حـــاصُلُ ڪَرِيـن حـــاجَ، واحِدَ وَٽِجارَنِ جي.

انسان فنا آهي انهيءَ سان پيار هڪ مفاد آهي، جنهن ۾ عاشق جي دل صاف نٿي رهي. تون الله وارو عشق ڪر، جنهن ۾ پاکائي آهي. تون دل مان غير ڪڍ ڇو ته ملڪ جي مالڪ کي سڃ وٺندو آهي، تنهن ڪري صفاتي محبوب جو تصور ڪري محبت کي وڌاءِ، فڪر فراق جو مڃ پار ته توسان مولىٰ جلد موتو قبلَلُ وارو سودو ڪري. انهيءَ طرح ٿي اڃ، اها آسان راهه آهي.

عشق ۾ فڪر فراق وارو رستو آسان آهي. مولىٰ تون مونکي اهو ڏي. اهو سودو منهن جي وس ۾ ناهي. تون پنهن جي مهرباني ڪر مجازي محبوب جي ڪَرَمَ ڪانسواءِ حقيقت سان ملي نٿو سگهان، هي منهنجو پيڙو تون پنهنجي رحم ڪرم سان پار ڪَر.

جتي پاڻيءَ (گناهه) جون لهريون ۽ جنبش هڪ ڪري ۽ آڏل جي پاڻيءَ جو ڪو ڪاڏو ناهي، اتي ڪنهن ڪُن ۾ ٻيڙو مولىٰ نه ڦاسي. متان جهاز جسم جي ڦرهي کي ڪا چوٽ نه لڳي. ڪنهن لهرن جي چپيٽ نه لڳي، هن مون غريب مسڪين جي ٻيڙي جي مولىٰ توکي پارت آهي.

محبوب صفاتي جو تصور ڪري ٻنهي هٿن سان ڳوڙها اگهندا. ارادو حقيقي محبوب نُورَ واري سان ملڻ جو رکي انهيءَ وڏي سفر تي ٻئي اکيون ٻوٽي هليا آهن، تن جي مولىٰ پاڪ محنت صاب وجهجانءِ.

(١٣)

سِڙَهہ سَنواَن لاڄُو نَوان، مُهاڻا سَندَنِ مِيرَ،
ساٿي سَفَرِ هَلِيا، ٿِيا سَڻاوا سِيرَ،
جي اچن سانُ اُڪِيرَ، ٻيڙا رکين ٻاجهہ سين.

داستان ٻيو

(١)

جيڪي منجِهہ جَهانَ، سو تارِيءَ تڳي تُنهنجي،
لُطفَ جي لَطِيفُ چَئي، تو وَٽِ ڪَمي ڪانَ،
عَدُلَ ڇُٽان آنءُ نہ، ڪو ڦيرو ڪَج فَضُل جو.

(٢)

سارِي راتِ صُبُحانُ، جاڳِي، جَنِ يادِ ڪَيو،
اُن جي عبداللطيف چَئي، مِٽيءَ لَڌو مانُ،
ڪوڙِين ڪَنِ سَلامُ، آڳَهِ اَچو اُنَ جي.

(٣)

سيوا ڪَر سَمُنڊَ جي، جِتي جَرُ وَهي ٿو جالَ،
سَوِين وَهَنِ سِيرَ ۾، ماڻِڪَ موُتِي لالَ،
جي ماسو جُڙئي مالَ، تَہ پُوڄارا پُرِ ٿِئين.

صفاتي محبوب جو تصور ڪري ٻئي ٿ اکين جي ڳوڙهن جي اگهڙ لاءِ رکي، اهو ٻيڙو حقيقت جي حوالي ڪيائون. ساڻي انهيءَ سفر تي توڪل رکي هليا. (اي الله!) تون انهن جو سفر آسان ڪجانءِ، ڇو ته هو گهٽي سڪ پيار سان محبوب جو تصورڪري اکين ۾ ويهاري ٻيڙي وانگر اڇن ٿا، کين پنهنجي رحمت ۽ ڪرم سان امانَ ۾ رکجانءِ.

هن جهان ۾ جيڪي به آهي سو تنهن جي سهاري آهي، تون رحمت العلمين آهين، لطيف ٿو چئي ته تنهن جي مهربانيءَ ۾ گهٽتائي ڪانهي، تون پنهنجو ڪرم ڪر، باقي انصاف سان ته آءٌ آزاد نٿو ٿي سگهان.

سڃيون راتيون نندون ڦٽائي جن پنهن جي رَبّ کي راضي ڪيو، عبداللطيف ٿو چئي انهن جي مِٽي به وڏي اهميت واري آهي، جو انهن جو سهارو وٺڻ لاءِ ڪروڙين ماڻهو اچي ٿا سلام ڪن.

روئڻ واري عبادت ڪر جو اها مولىٰ پاڪ وٽ مقبول آهي. سڪ فراق ۾ روئڻ سان ڳوڙها ڪتندا ناهن، ڇو ته تنهن جي اندر ۾ وڏو سمنڊ آهي، جو ڪٽڻ جو نه آهي. پيار ۾ روئڻ ويل هڪ هڪ ڳوڙهي جي مولىٰ پاڪ وٽ اهميت موتيءَ ۽ لعل برابر آهي. جيڪڏهن اهو ڳوڙهو قبول پوي ته حقيقت ملي وڃي، جنهنڪري جي ديدار سان فيضياب ٿي ويندين.

(۴)

سي پُوڄارا پُرِ ٿِيا، سَمُنڊَ سيوِئو جَنِ،
آندائون عَمِيقَ مان، جوتَي جَواهِرنِ،
لَڌائون لَطِيفُ چَئي، لعلون مان لَهَرِنِ،
ڪانهي قيمَت تَنِ، مُلهہ مَهانگو اُنَ جو.

(۵)

سيوِ جَنِ صُبُحانُ، وِيرِ نہ وِڙَهي تَنِ سِين،
توبَهہ جي تاثِيرَ سِين، تَرِي وِيا طوفانُ،
ڏيئي تَوَڪَلِ تَڪِيو، آرُ لنگهِيا آسانُ،
ڪامِلُ ڪَشِتي بانُ، وِچَ ۾ گَڏِيُنِ واهِرُو.

(٦)

سارِي راتِ سُڄاڻَ، سودو ڪَنِ صاحَب سِين،
ٻانَهَپَ ڀَري ٻِيڙِيون، هَليا جُوپَ جُوانَ ،
پاڻي پَهلوانَ، لَحَظي مَنجِهہ لنگِهي ويا.

(۷)

ٻانَهپَ جو ٻيڙِين ۾، وَکَرُ وِڌائُون،
مَوتي مَعِرفتَ جا، سَچا سودِيائون،
اَلتَائِبُ مِنَ الذَّنبُ، ڪَمِنَ الذَنَبُ لَهٗ اِيُ کَٽُ کٽِيائُون،
اُنَهنِ جي آءٌ، بَرِڪَتَ پارَ لنگهائِيا.

انهيءَ عبادت وارا فيضياب ٿيا، جن روئڻ جي عبادت ڪئي، انهن جي اندر مان جيڪي سڪ پيار مان ڳوڙها آيا، سي مولىٰ پاڪ وٽ موتين جي برابر آهن. فراق وڇڻ سان جڏهن انهن ڳوڙها ڳاڙيا سي لعلن جي برابر آهن. لطيف ٿو چئي، انهن جي قيمت ناهي، اهي قيمت جي ڪٿ ڪان مٿي آهن.

عشق ۾ جن عبادت رَبّ جي ملڻ لاءِ ڪئي، تن کي فراق تڪليف نہ ڏيندو. نياز، نوڙَتَ سان عشق جو طوفاني حملو اُڪري ويا. عشق جڏهن ارادو ڪيو تہ حقيقت ڏي عاشق هلي، تڏهن عاشق توڪل سان سَهنجو هلندو، تہ اتي موتو قَبلَل ٿي ويندي ۽ حقيقت وارو محبوب پيڙيءَ جو مالڪ وچ تي ملي ويندو ۽ سڀ منزلون پوريون ٿي ويندیون.

عشق وارا ۽ جاڻڻ وارا پنهنجي حقيقي محبوب سان سر ڏئي پيار جو سودو ڪندا آهن. اهي بهادر نياز ۽ نوڙت سان تصور اکين ۾ پيڙي وانگر رکي هليا تہ موتو قبلل ڪري عشق جو درياءَ جلدي پار ڪري ويا، جنهن ڪانپوءِ روئڻ وارو پاڻي بند ٿي ويو.

عاشقن پاڻ کي ڀانهو سمجهي عشق کي آمين چيو، يا قبول ڪيو. صفاتي محبوب جي معرفت حقيقتي محبوب لاءِ روئي پنهن جي ڳوڙهن جو ملهہ سچن موتن جهڙو وڏايائون، حديث ۾ آيو آهي گناهن کان توبهہ جنهن ڪئي، تن جڻ گناهہ نہ ڪيو. اهڙو نفعو ڪمايائون. انهن روئڻ وارن ڳوڙهن جي ڪري منزل طئي ڪيائون جو مَوتو قبلل انت مَوتو ٿين ۽ ديدار ڪيائون.

(٨)

جَنـــينِ ســـــودو سَچَ جو، وکَرُ وِهـــايـــو،
بَخِرَ و لَهَمُ الـبُشِريٰ، جو اُنَهـنَ لَئـــہ آيـو،
اُنَ کي لالَنَ لنگهايو، ساندارو سَمونڊَ جو.

(٩)

اِيَ گت غَواصَنِ، جِيئَن سَمنڊُ سوجِهيائوُن،
پيـهِي منجِهہ پاتالَ ۾، ماٽِڪَ ميڙِيائوُن،
آٽـي ڏِنـائـوُن، هِيـــرا لـعـلُ هَٿَنِ سـينِ.

(١٠)

آڇارا، عـــمـــيـــق جا، گڏيـــا غَواصَنِ،
جُهوريئـون جهاڳي آئِيا، ڪارُونڀارُ ڪُنَنِ،
ســمـنـڊُ ســوجهـي جَنِ، آٽـي اَمُلَ اَولِيـــا.

(١١)

وِئـا جي عَمِيـقَ ڏَي، مُنـهـن ڪـائـو ڏَيـئِي،
تَنِ سِپـوُن سَوجَهي ڪَڍِيُون، پاتاران پَيـهِي،
پـسـنـدا ســيـئـي، امـل اکـڙيـن سـين.

جن عشق جو سودو پنهن جي محبوب سان سچ سان نپائيو. تن کي بَشَرَ جو جامو انعام طور مليل آهي. جنهن لاءِ هِنَ ۽ هُنَ دنيا ۾ کوبہ حساب ناهي. انهن کي عشق جي سمنڊ مان پاڻ مولئ پار ڪري ڇڏيو، يعني قبلل انت موتو.

عشق وارن جو دستور آهي تہ اکيون ٻوٽي پاڻ ۾ صفاتي محبوب جو تصور ڪري انهيءَ مان حقيقي محبوب ڏسندا آهن. اکيون ٻوٽي حقيقي محبوب لاءِ روئڻ جي عبادت ڪندا آهن، اهي ڳوڙها ماٽڪ موتي آهن، انهن صفاتي محبوب ۽ ذاتي محبوب جو مشاهدو ڪري اچي ڏنائون. (موتو قبل انت موتو ڪري).

عشق وارا اکيون ٻوٽي پنهنجي اندر جي سمنڊ ۾ حقيقي محبوب کي ملڻ جي کوشش ڪندا آهن تہ اتي عشق جون تيز لهرون عاشق کي روٽاريندیون آهن. روئي موج ۾ (ڪارا ڪن) اندر جو پاڻي اڏما ڏئي ٻاهر نڪري ايندو اٿن، اتي حقيقي محبوب اچي ملندو اٿن، جو هن جي روئڻ واري عبادت قبول پوندي آهي.

جيڪي عاشق صفاتي محبوب جي صورت جو تصور اکين اڳيان ڪري هليا، تن پنهنجي اندر ۾ سمنڊ مان حقيقي محبوب جي صورت اکين ۾ ڪندي اندر جي پاتال مان سپن وانگر ڪڍي آيا، جيڪي اهڙي نموني ويا اهي حقيقي محبوب کي اکين سان ڏسي ايندا.

(١٢)

آڏو چِڪَڻ چاڙَ، موجَ نَہ سَهي مَڪِڙي،
ميڙي مَٺايُن جو، بيحَدِ چاڙِهِيَمِ بارُ،
چَوَڻُ چارو ناهہِ ڪو، بَدِيون بيشمَار،
ڪَپَرُ ڪارُونڀارُ، اُڪارِين اِحِسانَ سينِ.

(١٣)

وَيرَ مَ لاهي وَيهُہ، مَٿي آرَ اُوڙاهہَ جي،
پَسي پاڙيواريون، ڪَجِ اَنديشو اِيُهہُ،
وِيندو نہَ پَسين ڏَيهہُ، پَتڻِ هُنَ پارِ مَٿي.

(١۴)

اَٺَئِي پَهَرَ اوڙاهہ تي، منجهہ گهرِ گهاري،
وَسُ نہَ وِيچارِي، تہَ ڪا ماڳِ، ڍُڪَندي مَڪُڙِي.

(١۵)

هِڪي ٻانهي چِتَ ۾، ٻي صاحُب سنواري،
دُنگي هِن دَرياءَ مان، هَلائي هاڪاري،
تَرازو تاري، سُتَڙِ سَڀيئِي ڪَري.

مونکي عشق جي موجب روئاري ملڻ لاءِ پريشان ڪيو آهي، مگر مونکي محبوب جو ميلاپ نٿو ٿئي، تنهن ڪري منهنجو خيال اتي ڦاسي پيو آهي. شايد مون کي گهٽا گناهه ڪيا آهن جو ميلاپ نٿو ٿئي. مولي مان ڇا چوان توکي منهنجي بداعمالن جي، سڀ معلوم آهي. هاڻي تون پنهنجي ٻاجهه سان هن اونداهه واري ڪپر تان مونکي پار ڪر.

اي عاشق غفلت ڇڏ، هن اونهي وڏي عشق جي سمنڊ مان اميد نه لاهه، ڇو ته ٻين عاشقن جي ميلاپ کي ڏسي انتظار ڪر. انهيءَ مجازيءَ محبت جي پٽڻ کان هن پار حقي ميلاپ لاءِ سڃو ڏيهه پيو ملندو آهي.

عاشق، عشق جي (وڏي اونهي سمنڊ) اندر اکيون ٻوڙي محبوب جي ملڻ لاءِ فڪر ۾ آهي. ميلاپ مولي جي وس آهي، مون عاشق ٻانهي جي وَس جي ڳالهه نه آهي.

هڪ انسان نفس جي خواهش جو پنڌار آهي، ٻيو رَبّ پاڪ انسان کي روح ۾ عشق ڏنو آهي. انهيءَ جي عشق حقيقيءَ سان ملڻ جي خواهش هوندي آهي. هي جهان هڪ درياءُ آهي. جنهن مان محبوب ٻن ارادن واري ٻيڙيءَ کي هَڪلي ٻيڙيءَ وانگر هلائي ٻئي مقصد انسان جا پورا ڪري پار پهچائيندو آهي.

(١٦)

هِڪي ٻانهي چِتَ ۾، ٻِي سِٽي صاحبُ،
ڪڍي اُونهي ڪُنَ مان، اِيُ آگي جو عَجبُ،
اِيُ سائينءَ جو سَببُ، جِيئَن ٻُڌا اُڪاري ٻارِ مان.

(١٧)

هِڪِي ٻانهي چِتَ ۾، ٻي جا ڪَري اَللهُ،
پاڻهين وِجهي ڪُنَ ۾، پاڻهين اُڪاري اَوڙاهہُ،
تَنهِن واحِدَ کي واهہُ، جو سُتَڙِ سَڀيئي ڪَري.

(١٨)

هِڪي ٻانهي چِتَ ۾، ٻي جا اللهُ ڪَري،
پاڻهين وِجهي ڪُنَ ۾، پاڻيهي ڪَنڌيءَ ني،
سُتَڙِ سي ڍوئي، جي تڙِ تَوائي تڪِڙا.

هڪ انسان جي دل ۾ نفسي خواهش هوندي آهي ۽ روح جي خواهش هوندي آهي. عشق حقيقت سان ميلاپ ڪجي. ربّ پاڪ روح جي التجا پوري ڪرڻ لاءِ هن اندر جي اونهي ڪُنَ مان ڪڍي حقيقت جو ديدار ڪرائي. اهو انهيءَ مولىٰ جو احسان آهي، اهو سائين سبب ٿاهيندو آهي جو پاڻ ۾ گم ٿيل کي ديدار ڪرائي اهو درياءُ پار ڪرائي.

ٻانهي جي اندر ۾ نفس جي هڪڙي خواهش هوندي آهي. ٻيو مولىٰ وري روح جي خواهش مطابق عشق ڏيندو آهي. پاڻ عاشق کي تصور اندر ۾ ڏئي ۽ پاڻ ئي انهيءَ اُونهي سَمُنڊَ مان ديدار ڪرائي ٻاهر ڪندو آهي. تنهن واحد جو انصاف آهي جو ٻنهي جون مرادون پوريون ٿو ڪري.

ٻانهي جي اندر ۾ هڪڙي نفساني خواهش هوندي آهي، مولىٰ وري روح جي خواهش مطابق عشق ڏيندو آهي ۽ انهيءَ کي فراق ڏئي اکيون ٻوٽائي پاڻ ۾ ڳولهائيندو آهي ۽ پاڻ پنهنجو ديدار ڪرائي ڪنڊيءَ تي ٽيندو آهي. جيڪي عشق ۾ چريا ٿيا يا ايا پوئتي هٽا، سي سڀ ڏوئي اچي هڪ هنڌ گڏ ڪري، ديدار ڪرايائين.

(١٩)

هِكِي ٻانهي چِتَ ۾، ٻِي ڪَري جوڙَ جَبارُ،
ڪَڊي اُونهي ڪُنَ مان، اِيُ آگي جو آڌارُ،
جهازُ جوهَرِن جو، تَنهِن ڪي ٻَوُ نَ ڏِئي ٻَتارُ،
نندا وڏا مَڪڙا، سَيُ پَسندا پارُ،
جيڏانهن مُنهن مَديني جو، سُجهي محمّد موچارُ،
سَڀاجهو سَتارُ، سُتَڙِ سَيئي ڪري.

داستان ٽيون

(١)

ڪُوها ڪالَهه ڪَڻي، اَنَ وِڏا اَتَرَ آسِري،
الا، جهُري مَ اَنَ جِي، اَولَي جَي آڻي،
وَڻِجارَنِ وَڻي، وڪر وڏو ٻيڙئين.

(٢)

وَڪَرُ سو وِهاءِ، جو پَئي پُراڻو نَ ٽِئي،
ويچِيندي وِلايَتَ ۾، ذَرو ٽِئي نَ ضاءِ،
سا ڪا هَڙَ هَلاءِ، آڳهَ جَنهَن جي اَبهِين.

هڪڙي ٻانهي کي نفس جي خواهش هوندي آهي. ٻي الله روح جي خواهش پوري ڪرڻ لاءِ عشق ڏيندو آهي. عشق وارو اکيون ٻوٽي صفاتي محبوب جو تصور اندر ۾ ڦچائيندو آهي، سو آڳي جي آڌار يا آسري اندر اونهي ڪُنَ مان نڪرندو آهي، جيڪي روئي محبوب کي اندر ۾ ڳولينداِ آهن، انهن کي مولي کوبہ خوف نہ ڏيندو آهي. انهن جا وڏا ننڍا ٻيڙا هلي پار ديدار ڪندا، ڇو تہ انهن جو منهن محبوب محمّد ڏي هوندو آهي ۽ هو اندر مديني ۾ آهن. مهربان ٻاجهارو مولي سڀيئي انهيءَ تڙ تي پهچائيندو.

عاشق پنهن جون نظرون صفاتي محبوب جي تصور ۾ ٽڪايون تہ مونکي روئڻ ايندو، انهيءَ اميد تي روئڻ جي عبادت تي مولي راضي ٿيندو ۽ مون کي ديدار ڪرائيندو. مولي جيڪو پنهن جي ٻيڙي ورائي آيو، تنهن جي ديدار لاءِ انهيءَ کي نقصان نہ ٿئي. عاشق محبوب جو تصور وارو وکر سر جو سودو ڪري اکين جي ٻيڙي ۾ آندو آهي.

عشق مجاز کان حقيقت تائين اهڙي شئي آهي جو (مُوتُو قبلَل) ڪرائيندو آهي جو مري وڃڻ کانپوءِ بہ سلامت هوندو آهي. قيامت ۾ ربّ جي اڳيان بہ ثابت قدم هوندو، تنهن ڪري تون عشق جي رهبري وٺ تہ اڳتي بہ تنهن جو چوٽڪارو ٿيندو.

(٣)

اوَرِيائين آڻِينِ ميڙِيو مُعَلَمَ خَبرُون،
سَا ڪَا سُڌِ نَہ ڏِيَنِ، جِتي وَهہُ وَيڌ ڪَري.

(۴)

ٻَيڙِي تُنهن جي ٻاجَهہ، وڪَرُ تَنهَن وِصالَ جو،
ڪوها، اولا، تو ڪَيا، سَڀُ سُونهارا ساجِ،
اُتِ ڪا مُعِلَمَنِ حاجَ، جِتِ پُورِڻُ وارو پاڻَهِين.

(۵)

ٻيڙي پُراڻي، وڪَرُ پاءِ مَ وِتَرو،
تَري ۾ تُنَ پيا، پاسَنِئُون پاڻِي،
هيءَ هَڏِ وِهاڻِي، ڪَڙُهہُ ڪالهوڻِي ڏِينهَن کي

(٦)

تَري تُنَ پِياسِ، پاسَنَئُون پاڻِي وَهِي،
ڪوهو جهُرَ جهُنو ٿِيو، لاڄُو سَڀِ لَڙِياسِ،
جَيلاهُن سَڌَرُ سُڪاڻِياسِ، وَهي تي وَهہَ سامَهُين.

علم وارا پنهنجي عقل سان دنيا ۾ سٺو ٿي هلڻ جون خبرون ٿا ٻڌائين. الله واري خيال کان اوري آهن، اها سڌ نٿا ڏين، جتي هن جهان جو وڃي انت ٿيو.

عاشق جون اکيون ٻاجهه واري ٻيڙي آهي جنهن ۾ صفاتي محبوب جي تصور جو وکر ڪري ٻيڙيءَ ۾ وجهي اکيون ٻوٽي تصور ۾ حقيقي محبوب جي ڏسڻ لاءِ کوهي وانگر نهار. اهي سڀ ارادا اميدوار آهن. جتي مولي پاڻ عاشق کي اکيون ٻوٽائي ۽ ميلو ڪرائي اتي معلمن جي جاءِ ناهي. علم وارن کي خبر ناهي.

اي عاشق اها اکين واري ٻيڙي تمام پراڻي آهي. هن ۾ عشق جو فڪر ۽ فراق جو گهڻو بار نه وجهينس. هن کي روئڻ جي عادت آهي. سُمَهڻ، وهڻ سان پيون روئنديون آهن. جو ڄڻ ته ڪو تري ۾ ٽنگ ٿيو اٿس. جو سمهڻ سان به پاسن مان پاڻي ٿو وهيس، هيءَ اڄ جي ڳالهه نه آهي (اَلستَ) کان وٺي انهن اکين جو اهو ڪم آهي.

عاشق کي روئڻ تمام گهڻو ٿي ويو. جنهن ڪري اکين ۾ گهڻي پاڻيءَ ڪري نظر به گهٽجي وئي اٿس. ٻاهون به ڳوڙها اُگهي اُگهي ٿڪجي هيٺ ٿي ويون اٿس. مگر تصَوَرَ صحيح سلامت سڙهه جو ڪم ٿو ڏئيس. تڏهن حقيقت جي سامهون پئي ويو.

(٧)

ويٺو تُنَ تُنيَسِ، مُکِ ڏِيهاڙِي مَڪُڙي،
سنباهي سَيَدُ چَئي، مَٿي نِينَڍؤَ نِئينسِ،
وَٽائي وَڏاندَرا، لاڄو لڳائِينس،
آخِرِ اُهرائينسِ، تہ جوکو ٿِئي نہ جهازَ کي.

(٨)

تُنَ تُنيندو آءُ، مکِ ڏِيهاڙِي مَڪڙِي،
سانباهي سَمونڊ جي، مَنا مُورُ مَ لاهہِ،
اَڄُ ڪِ سَنجِهہ صُباحِ، اُهَرَندِي اَتانگَ تَڙِين.

(٩)

اَچي سو ڏِٺوءِ، جو ڪَپَرُ، سو ڪنَنِ سِين،
سُتي لَوڪَ لَطيفُ چَئي، يادِ نہَ زَرو ڪَيوءِ،
غافِلُ ٿِي غورابَ کي، اَوڙاهہَ تي آندوءِ،
سو ڇَتَرُ ڇوهِي کان رکينِ، جو پيو پُراڻو پوءِ،
جَهازُ ضعِيفَنِ جو، پاڻيءَ ۾ پَرِتوءِ،
سَيَدَ ساٿ سَندوءِ، پُرِ بَندر پَهچُائيِين.

(١٠)

جُتو وَانءُ جَهازَ، گَڏِيو غُرابَنِ سِين،
پُورِيندي هُنَ پارَ ڏي، سَڌرَ کَڻجِ سازَ،
اَچَنِ ٿا آوازَ، سيٽاڻي سمونڊَ جا.

اي عاشق ڪوشش ڪري رئڻ کي روڪ ۾ اکين کي اگهي صاف ڪري تيار ڪري پوءِ اکيون ٻوٽي اندر اونهي سمنڊ تي وٺي وڃينس، وري ڦيرائي ڦيرائي ٻانهن هٿن سان اکيون صاف ڪر، پوءِ ڏکائي ٻيڙيءَ کي هلاءِ تہ کوبہ نقصان نہ ٿيندو.

اي عاشق روئڻ کي روڪيندو آءُ، اکين کي اڳهندي تيار ڪري اکيون ٻوٽي اندر جي سمنڊ تي آڇُ ۾ اُميد نہ لاهہ تہ اڄ يا سڀاڻي ڏکرائي وڏي سمنڊ مان تڙ تي پهچندين. يعني تنهن جو حقيقي محبوب سان ميلو ٿيندو.

اي عاشق تو ذاتي محبوب جو ديدار ڪيو تہ محبوب جون اکيون پاڻيءَ سان ڀريل هيون. اهڙي محبوب کي لطيف ٿو چئي تہ، لوڪ ستي سڄي رات تو ياد نہ ڪيو. بيخبريءَ ۾ اکيون ٻوٽي وڏي اونهي سمنڊ تي پهتين. صفاتي محبوب جي صورت تو وٽ جيڪا گهٽي وقت کان آهي، فراق جي ڇوهہ يا زور مهل انهيءَ صورت کي آڏو رک ۾ پوءِ اهو پاڻيءَ ۾ ٻيڙو مولىٰ جي حوالي ڪر، سيد ٿو چوي تہ مولىٰ هي ساڻ انهيءَ محبوب وٽ پهچاءِ، جن جون اکيون پاڻيءَ سان ڀريل هيون.

اي عاشق تون صفاتي محبوب جي صورت جي تصور سان گڏيو وڃ، جو انهيءَ مان حقيقي محبوب ڏي هلڻ لاءِ توکي سڀ سامان يا عبادت سڄي مضبوط دل سان ڪرڻي پوندي. ڇو تہ حقيقي محبوب ڏي هلڻ لاءِ اونهي سمنڊ اندر تڪليفن جون گهٽيون خبرون ٿيون ملن.

(١١)

دَنگي وِچ دَرِياءَ، ڪي ٻُڌي ڪِي اُپڙي،
هُو جي واڍي واڻِيا، سي سُونهَڻَ سَڀُ سَرِيا،
مُعَلِمَ ماڳِ نہَ اَڳِيين، ڦِلنگي مَنجهہ ڦِريا،
مَلاح تَنهُنجي مَڪِڙي، اَچي چورُ چَڙِهيا،
جتي ڍِينگ ڍِريا، تِتي تارِي تنهنجِي.

(١٢)

دَنگيءَ ۾ داڻا، وَٺي وِجهُہ وکَرَ جا،
وِيرِ وِڙَهندَئي ويسِرا، وِيهُہ مَ ويڳاڻا،
هيءَ نِنڊ نہَ ڄاڻا، ڪَڏَهِن هَڻندَئِي تارِ ۾.

(١٣)

وکَرُ وَڻِجارا، پاڻَ پَرائو چاڙِهيو،
اَچي لَهَرِيون لڳِيون، ٻِيڙيءَ ٻَپارا،
جاڳو جي يارا، تہ تَڙِ تَوائِي نہَ ٿِئي.

(١۴)

ٻَيڙِياتا! ٻيئي، تو نہَ ڦَٻَندِيُون ڳالَهڙِيُون،
سَڄَون راتِيون سُمَهِين، ڀَرِ سُکاڻ ڏيئي،
صُباحَ سَڀِيئِي، پارِ پُڇندَئِي خَبِرون.

اي عاشق تو جيڪا عشق جي ٻيڙي حقيقي محبوب ڏي هلڻ لاءِ هن درياءَ ۾ هلائي، سا ڪڏهن ناميد ٿي ٿئي ته ڪڏهن اميد سان ٿي هلي. تو ٻيڙيءَ کي پار پهچڻ لاءِ جيڪي فرض ڪيا. يعني زيارت، نياز، نوڙت، روئڻ، فڪر، فراق، اهي سڀ قبول نه ٻيا. محبوب حق پنهنجي اکين ۾ نه ڏسي عاشق جي ٻيڙيءَ ۾ چي چور چڙهيا. جڏهن عشق جي ٻيڙيءَ ۾ خودي، بي شڪري، بيپرواهي اچي وئي ته عاشق لاءِ ته سڄ ٿي وئي جو عشق ٿو موڪلائي، تڏهن مولي کي ٿو ٻاڏائي ته مولي تون مدد ڪر.

ي عاشق تون اکين جي ٻيڙي ۾ محبوب جي تصور جون اکيون پنهنجن اکين ۾ ٽکاءِ، اوچتو عشق جو امارو ٽيندئي. تنهن کان آسرو لاهي نه ويهه. باقي مونکي خبرناهي ته اها غفلت نوکي ڪڏهن اهڙيءَ گمراهيءَ ۾ ڇڏيندي جو نڪري نه سگهندين.

ي عاشق تو ٻئي جي صورت پنهن جي اکين ۾ رکي آهي. انهيءَ کي محبوب چوندو ٿو رهين، نفس جي بري نظر جو حملو توتي ٽيندو. تنهن لاءِ توکي هوشيار رهڻ کپي، متان محبوب واري تڙ ٻا مڪان تان توائي ٿيو اڳتي نه هليو وڃين.

ي عاشق اکيون ٻيڙي ڪري محبوب جو تصور ڪري حقيقي محبوب ڏي هلڻ وارا، توکي ٻه ڳالهيون ڪامياب نه ڪنديون. وح کي راضي ڪرڻ لاءِ اکيون حقيقت ڏي ڪري ۽ پنهنجي نفس کي راضي رکڻ لاءِ سڄي رات ننڊ ٿو ڪرين، انهيءَ ڪري سياڻي جڏهن مولي وٽ پهچندين ته سڀ پچاڻو ٽيندئي.

(۱۵)

وَهـــَ تِک وَهُکِرا، جِت نَنـــگر نـــَ نَهرَنِ،
وَڏاندرِيوُن، وَهَ سامُهون، جَجهي زورَ جُنبَنِ،
نِيـــــديوءَ ۾ نـــاتـــارِيُون، وَٽجارا وِجهَن،
مُدد مُعَلِمَنِ، مـــون ڳرِي سُئِي ڳالَهـــڙي.

(۱۶)

وَٽجارا، ويـنُي، تـو نَ سَرَنـدي شـاهَ رِيءَ،
مکِ پَنـهَنـجِي مَکِڙي، چگّي کَرِ چَيـنُـي،
پـاسـا پـاکـڙِيُنِ جا، سَمُنـدُ ٽـو سَيـکـي،
جي لُنـدا ۾ لـيـکَي، وِيـرِ وِڙَهَنـدِي تَنِ سِين.

(۱۷)

نـاکُئـــو نِگهَبـــانُ، مُعَلِمُ مُجي خَبرُون،
جَني ساري کَنيون سَمُنڊَ تي، سَفَرَ جو سامانُ،
لطَفُ سانُ لَطِيفُ چَئي، تَنِ لنگهيو طوفانُ،
سَنيـــارِي صُبحـانُ، وَجي عـادِنَئُون اَکتـا.

حقيقي محبوب ڏي هلڻ سان عشق جو هڪڙو اهڙو تيز وهڪرو ايندو آهي جو کابہ عشق جي ٻيڙي ٻيهي نہ سگهندي آهي ۽ وڏا پهتل عاشق بہ انهيءَ وهڪري مان مشڪل سان سامهون ويندا آهن. انهيءَ سمنڊ ۾ عاشق صفاتي محبوب جو تصور ڪندا آهن. اڳين عاشقن علم وارن کان معلوم ٿيو آهي تہ انهيءَ ۾ ڪاميابي نہ ٿي تہ جنم ويندو.

ي عاشق تنهن جي حقيقي محبوب ڪانسواءِ نہ سرندي، تنهن ڪري محبت ڪر، ويهي نہ رَهُ. تون پنهنجون اکڙيون ڳوڙهن سان ڌوئي صاف ڪر ۽ تہ اندر سمنڊ ۾ اکين جي ٻيڙي کي ڪر ۽ فراق سان منهن ڏيڻو آهي. جيڪي عشق جي منزل ۾ بدخيال پورا نٿا اچن. اندر سمنڊ ۾ عشق جو امارو انهن سان مقابلو ڪندو.

شق جي سفر ۾ ٻيڙي توڪل تقوا سان حقيقي محبوب جي گهباڻيءَ ۾ هلندي آهي. علم وارا انهيءَ جي ڏک، سک جو حوال ٻڌائيندا آهن. جن عشق جي سفر ۾ تصور ڪري فڪر راق سان هليا. لطيف ٿو چوي تہ اهي محبوب جي رحم ڪرم مان اهو عشق جو طوفان پار ڪري ويا. پنهن جي حقيقي حبوب کي ياد ڪندا. مُوٽُو قبلَل ڪري جنات عَدَنِ وڃي پهتا، قيقي محبوب جو ديدار ڪيائون.

(۱۸)

بَندرَ جان پَئي، تہ سڪاٽيا مَ سُمَهو،
ڪَپَرُ ٿو ڪَنَ ڪَري، جيئن ماڻيءَ منجهہ مَهي،
اَيڏو سُورُ سَهي، نندَ نَ ڪجي ناڪئا.

(۱۹)

سُتا سَيُ پَئي، سَندي مُعَلمَ آسري،
اَوهين پُڻُ سُمهو ناڪئا، بَندرِ ناهِ پَئي،
جن جي سَيدَ لَجَ ڪنئي، سي سپ لنگهيندا لڪيون.

داستان چوٿون

(۱)

سَيئي سَئينءَ ڪَرين، ڪو مَ مُنجهائين واڻَ،
سپريان جي ساڻ، لائو لگو ميڙئين.

(۲)

سَيئي صُبحانَ جي، ڪَرِ حَوالي ڪَمَ،
ٿيءُ تَحقيقَ تَسليمَ مِ، لاهِي غَمَ وَهَمَ،
قادرُ سَاڻُ ڪَرَمَ، حاصُل ڪَري حاجَتون.

ميلاپ لاءِ توهان جڏهن انهيءَ مجازي صورت تي پهتا آهيو، جتي محبوب حقيقيءَ جو ديدار ٿيڻو آهي تہ غفلت ۾ نہ رهو. آرام نہ ڪر، ڇو تہ تنهن جي اندر ۾ ميلاپ لاءِ فراق ۾ روئڻ اندر ۾ مانڊاڻ مچايو آهي. ڇاڻ ٿا ڪوڙها ٻاهر نڪرن. اهو اندر جو سور توکي نند ڪرڻ نہ ڏيندو. مگر تون هوشيار رَهہ.

محبوب حقيقيءَ جي رحمت ۾ اميد سمجهي، صفاتي محبوب جو تصور ڪري اکيون ٻوٽي ويٺا. عاشق مجازيءَ جي صورت جي بندر تي ڪوبہ خوف نہ آهي، جڏهن محبوب مهربان ٿيندو تہ موتوا قبل ٿي ويندي.

مولڀ سڀ انسان جي واٽ سڌي ڪر، عشق جي راهہ ۾ گمراهہ نہ ڪرين. محبوب جي ملڻ وارا عيبدار، گنهگار سڀني جو ميلو ٿئي.

عشق جو سفر جيڪو حقيقي محبوب ڏي هلڻ جو ارادو هوندو آهي، اهو سفر محبوب جي مدد ڪانسواءِ نہ ٿيندو، ڇو تہ اڳ ۾ انهيءَ جي هيڪڙائيءَ کي قبول ڪري. انهيءَ ۾ ڪوبہ گمان نہ هجي ۽ انهيءَ ڪانسواءِ ٻئي جي مدد جو انتظار نہ هجي، تہ پوءِ محبوب پنهنجي رحم ڪرم سان توکي ديدار ڪرائيندو.

(٣)

چڱنِ ساڻُ چڱائِيون، اِئَين سَڀِڪو هوءِ،
تو جِيئن ڪَري نہَ ڪوءِ، بُڇَنِ ساڻُ ڀَلائِيون.

(۴)

چڱا ڪن چڱايون، مٿايون مَٿَنِ،
جو وڙ جڙي جن سين، سو وڙ سيئي ڪَنِ.

(۵)

مَيَنِ مَٿي سَمَرا، ڪُهِيَنِ سَڏِ ڪَرِينِ،
ساٿُ نِباهِيو نِينِ، اِيَ پَر، سَندي سَڄَڻِينِ.

(٦)

وِتُ وِليمي جو جَي لَهِين، ٻِي ڪارِ نہَ ڪَرِين ڪا،
سا پَرُ وڙِج ڳالَهڙِي، وَڻِجَارَنِ وَٽا،
موتِي جَنِ هَٿا، آندَئِي گهَڻي اَدَبَ سينِ.

چگڻ ڪمن وارن سان هرڪو چگائي ڪندو آهي. پر مولئ اهڙو مهربان آهي جو ڪهڙي بہ رنگ نسل جو هجي يا گنهگار هجي تہ مولئ انهيءَ سان پنهن جو ڪرم ڪندو آهي.

پلائي ڪرڻ وارو سڀ ڪنهن سان پلائي ڪندو، ظالم سدائين ظلم ڪندو رهندو. سڀ انسان جي پنهنجي فطرت آهي، جهڙي خيال جو هوندو، ڪم بہ اهڙو ڪندو.

ڪي عاشق پنهنجي نفس کي ماري محبوب جي ملڻ لاءِ عبادت رياضت ڪندا آهن. پر ڪي عاشق سڪ ۾ ويڪا هوندا آهن، کابہ رياضت عبادت ڪري نہ سگهندا آهن. محبوب اهڙو مهربان آهي جو سڀن کي سڏي سڃو ساڻ گڏ ڪري پاڻ سان وڻي ويندو آهي.

اي عاشق تون جڏهن پنهنجي محبوب جي سڪ ۾ روئندو آهين تہ محبوب بہ تنهن جي سڪ وفاداري ڏسي، رئندو آهي ۽ پنهن جي وفاداريءَ جو اظهار ڪندو آهي. اها ڳالهہ وڌيڪ انهن عاشقن مان پڌري ٿيندي، جيڪي روئي پنهنجي محبوب سان سودو ڪندا آهن. ۽ محبوب جي روئڻ وارا موتي گهٽي ادب سان آڻيندا آهن، اهي عاشق وڏي ادب وارا آهن.

(٧)

اَمُلَ آڇ مَ اُنَ کـــي، جي نـــہَ پَرُوڙِنِ مَٽِ،
جِتِ گَڏِجِيَئـــي جوهَرِي، تِتـــــهِم مَٽِ،
جَنِين سـونَ سِين سَٽِ، تَنِ هَٿِي رِيَ رَدِ ڪَيو.

(٨)

ســـونـا وَانءُ صَرافَ سِين، لَڏو لاهِہ مَ لَڏِ،
سودو سوئي ڇَڏِ، جَنهِن ۾ جَواهِرُ ناهِہ ڪِي.

(٩)

ســونـا وَانءُ صــراف سـين، لَڏو هَڏِ مَ لاهِہ،
آهـي تـن اونـداهـہ، جن جواهـر ضـايع ڪـيـا.

(١٠)

جُہ صَرافَنِ لَڏِيــو، تــہَ تُون پُڻُ لَڏِج ســـونَ،
قدر لهندئي ڪونہ، نيئي گڏيندئي گڏونءَ سين.

اي عاشق تون محبوب کانسواءِ ٻئي جي اڳيان نہ روءُ، ڇو تہ هو اها محبت نڙو ڇاڻي جو پاڻ ٻہ روئي. اهو سودو پنهنجي محبوب سان، جاتي گڏجئي انهيءَ سان ڪَرِ. ڇو تہ هو سڄائيءَ کي پرکڻ وارو آهي. تن کوڙن کي پري ڪري ڇڏيندو آهي.

اي سچا عاشق تُون پنهنجي محبوب وٽ وڃ جو هو تنهنجي وفاداريءَ کي ڇاڻي ٿو. ٻئي هنڌ آسرو نہ ڪَرِ. ٻئي ڪنهن سان محبت نہ ڪر، نہ ڪنهن لاءِ روءُ، صرف پنهنجي محبوب جي لاءِ روءُ، ڇو تہ هو ٻہ تنهنجي لاءِ روئندو آهي.

سچا عاشق تون پنهنجي محبوب سان وڃ، ٻئي هنڌ پيار نہ ڪر نہ پروسو ڪر. انهن وٽ ڪوبہ فيض نہ آهي، جن محبوب کي نہ سڃاتو ۽ ٻين اڳيان ڳوڙها وڃائي ويٺا.

جي تنهنجي ڇاڻڻ وارو هليو ويو تہ عاشق تون ٻہ نہ رهہ، ڇو تہ تنهن جي پيار جو قدر ڪوئي نہ ڪندو. توکي بيڪار سمجهندي، گنهگارن سان گڏي ڇڏيندا.

(١١)

اَگهيو ڪائو ڪَچُ، ماڻِڪَنِ موٽَ ٿِي،
پَلَئـــءِ پايـو سَچُ، آڇيـنـدي لَڄَ مَران.

(١٢)

وِيا سي وِينجهارَ، هِيرو لَعلُ وِنڌن جي،
تَنينِ سَندا پويان، سيهي لَهَنِ نـہ سارَ،
ڪُٽِينِ ڪَٽُ لهـارَ، هاڻِي اُنـينِ ڀِيـٽـيـينِ.

(١٣)

وَڃِنِ نـہَ وينجهـارَ، پاڻِيَٽَ جي پَرِڪِٽـا،
ڪَنيَرُ پايو اَڪِيينِ، لَهَنِ سَڀ ڪَنهَن سارَ،
موتِيءَ جي مَزاجَ جو، قَدُرُ مَنجِهہ ڪِنارَ،
صَرافَنِئـــونُ ڌارَ، مـــاڻِڪَ مُلاحِظ ٿِئـي.

(١۴)

ٿـا صَرافَ سُڄَنِ، پاڻُ ڪوٺـائِنِ جوهَرِي،
مـاڻِڪَ ڪَري مُٽِ ۾، وَانءُ وَٺـي وُٽِ تَنِ،
سَنـدُسِ ئـي سَيَد چَئـي، ڪَهِڙو قَدُرُ ڪَنِ،
پاڻِيَٽُ ئي پَرِڪَنِ، ڪِ ڪَئَنچلُ گَڏِنِ ڪَچَ سِين.

عام حسن کي لنگ ٽوڙي ڪچو ڪائو سمجهيو. سچي عشق ۽ روئڻ کي اهميت نہ ڏنائون، جنهن ڪري مجاز کي حق ڏي هلڻ جو رستو ٻڌائڻ ۾ شرم ٿو اچي.

اهي عاشق جيڪي پنهنجي محبوب جو قدر ڪندا هئا. انهيءَ مان حقيقت جو پنڌ ڳولیندا هئا ۽ حق سان ملي درويش، فقير ٿيا. هاڻي انهن جا پويان انهيءَ هيري لعل کي سيهو ۽ نٽا سمجهن. انهن حسن وارن کي لوهه سمجهي ساڻي ٿي جاءِ تي نوڪر سمجهي انهن کان پيا ڪم ڪرائين.

اهو حسن وارو محبوب شل نہ وڃي، ڪنهن کي پنهن جي عاشق جي روئڻ جو قدر هوندو آهي. انهن جي عيوض پير ٿيا، جيڪي محبوب واري عينڪ پائي هر مريد جي سچائي پيا ڏسن تہ منهنجو سچو عاشق ڪهڙو مريد آهي. عاشق جي ڳوڙهي کي صرف معشوق ڪٽي ٻاهرئون ٿي پرکيندو آهي. سچاڻ واري ڪانسواءِ تہ انهيءَ موتيءَ کي بہ ڊپ ٿيندو آهي، جيڪو عاشق جي اکين مان سڪ پيار سان ايندو آهي.

اهڙا انسان موجود آهن، جيڪي ظاهر زُهدَ عبادت وارا پير پاڻ کي انسان جي پرکڻ وارو ڪوٺائيندا آهن. تون انهن وٽ وڃي روئي انهن جي قدمن تي پئُ. تہ توکي خبر پوندي تہ هو توکي سچاڻن ٿا، يا عام مريدن سان توکي گڏن ٿا. سچي ۽ ڪوڙي جي خبر پوندي.

(١٥)

اَمُلُ، اَســـاري پَئــي، ڀَورِي ڀڳہءِ جِتِ،
ڪُهُ نہ رُتئي تِتِ، ٻئي اڌ هٿ ڪري.

(١٦)

اَمُلُ اَســاري پَئــي، ڀَورِي، ڀڳہءِ جِيــئن،
واَنءُ صرافن سينءَ، ٻئي اڌ هٿ ڪري.

(١٧)

مــاڻِڪُ مُنڌَ هَتــا، پيــتيءَ ۾ پُرِزا ٿِيــو،
سَڄو تــان سَيْد چَئــي، لَهــي لَکُ سَوا،
ڀڳي پُڄاڻــا، پَدِ مـــان ئِي پَرِي ٿِيـــو.

(١٨)

جِتي مــاڻِڪَ مــاڳُ، تِتي چوران تَڪِيو،
ســون تَنِ سَيــاڳُ، اَمُلُ جَنِ اَوبــاهِيــو.

عشق مجازي جنهن محبوب کان اڇي ٿو. اها حق جي صورت آهي، جيڪو بيوقوف هن کي نفس جي صورت سمجهي نفس جي ڪم لائي ٿو، تہ هن کي ٻہ اڏ ڪري ٿو. روح کي، نفس سمجهي ٿو. تنهن تي فقير ٿو انهيءَ کي چئي، تون ٻئي اڏ هٿ ۾ ڪري روئي نہ ويٺين، افسوس ڪري توبهہ تائب ٿيءُ.

محبوب جي صورت کان مجاز جو عشق ٿو اڇي. جيڪو حقيقت سان ملائيندو آهي. انهيءَ امل کي بيوقوف ڪيئن ٻہ اڏ ڪيئي. اهو روح ۽ نفس ڏار ڪري نفسي خواهش پوري ڪرڻ لاءِ ائين ڪيئي. هاڻي ٻئي اڏ هٿ ۾ ڪري، ڪنهن فقير وٽ وڃ ۽ توبهہ تائب ٿيءُ، تہ من اهو امل توکي سڇو ڪري ڏئي.

جڏهن عاشق پنهنجي محبوب صفاتي جو تصور ڪري، پنهنجي اندر ۾ فڪر فراق سان مُوتُو قِبلَلُ ڪري حقيقي محبوب کي ڏسندو آهي. پٽائي شهنشاهہ انهيءَ جي ڳالهہ ٿو ڪري تہ صفاتي محبوب لڪ سوا لهي ٿو، مگر جڏهن اهو ماڻڪ حقيقي صورت اختيار ڪندو آهي يعني ٻيو حصو هن جو بي بها آهي جو پدمن کان ٻہ گهٽو ملهائتو آهي.

جتي حقيقي محبوب ملندو آهي، انهيءَ حسن جا دشمن ٻہ گهٽا هوندا آهن. تنهن ڪري قرآن پاڪ ۾ فرمان آهي تہ: (وَمَنِ عَرَفَ نَفسَه فَقَدِ عَرَفَ رَبَّه معنيٰ جن پنهنجو نفس سڃاتو، تن پنهنجو ربّ سڃاتو)، تڏهن پٽائي شهنشاهہ چيو تہ انهيءَ جو اهو سڻو نصيب آهي جو آخر تائين پنهنجي محبوب کي حق جي صورت سمجهندا آهن.

(١٩)

چورُ اُڀو اِيئَن چوءِ، تہَ آءٌ اُهوئِي آهيان،
جي آسي اکين هوءِ، تہَ لِڪي کي ڪونہ لَهي.

داستان پنجون

(١)

مُون ٿي چَيَئِي ڪانڌَ، ڀُتِي ڀاڙِ مَ مَڪُڙِي،
سِڙَهہ پُراڻان پاندَ، لَهَرِيُون صحيح لڳنديون.

(٢)

لَهَرِنِ ليکو ناهہِ ڪو، جِتِ ڪَپَر ڪُنَ ڪارا،
آڇارا عميق جا، اچنَ اوڀارا،
اُٿي آسارا، وير وڙهندئي ويسرا.

(٣)

وِير وِڙَهندَئي وَيسِرا، اُٿِي تَوهہُ طَلَبِ،
سائِرَ ڪَنهِن سَبَبِ، ڪالَهہ نہَ وِڏءِ ڪُنَ ۾.

نفس خودي، ۽ هَتَ وارو ايئن ٿو چوي تہ مان اهو آهيان جنهن رَبَ جو بہ چوڻ نہ ورتو هئو ۽ آدم کي سجدو نہ ڪيو هو. تڏهن چوي ٿو تہ توهان کي جيڪڏهن آسي اکيون هجن تہ بہ مونکي لهي نٿا سگهو، تہ مان ڪٿي ٿو رهان.

اي حقيقي محبوب سائين توهان انهي، عاشق تي اعتبار نہ ڪيو، جو تہ انهي، جو عشق سچو نٿو لڳي. هي، عاشق تصور بہ سهي نٿو رکي، اڌورو ٿو ڪري، جڏهن فراق ايندو بہ ضرور تہ هي گمراهہ ٿي ويندو.

اي عاشق عشق جي سمنڊ جون لهريون تمام گهٽيون ايندئي. تنهن جي اکين ۾ ڳوڙها بہ نٿا اچن ۽ تصور تي بہ اونداهہ لڳو پيو آهي. اونهي سمنڊ مان ابتا ڪُنَ ڦاٽندا آهن. تون آسَرَ جو اٿ هوشيار ٿي، ويہ عشق جي جڏهن ايندي تہ تون غافل نہ رهُ.

اي عاشق عشق جي ويہ توتي امارو ڪندي، تون اٿي پنهن جي محبوب جي سڪ وڌاء، يادگيري ڪر. تون ڪنهن نموني اندر جي درياء مان ڪالهہ ئي روئڻ شروع ڪرين ها.

(۴)

ڪالَهہ وِڌائِين ڪُنَ ۾، جاڏا جُنگ جَهازَ،
تُنهنجي اَڄُ تَرازَ، آهي آر اکِينِ ۾.

(۵)

آهي آرُ اکينِ ۾، ناڪُئا ڪَرِ نِگاهہَ،
وڏا ٻيڙا ٻوڙيا سائِرَ ڏيئي ساهہَ،
مُلاحِظو مَلاحَ، ڪَڄ ڪو اِنهيءَ ڪُنَ جو.

(٦)

مَلاحِظو مَهراڻُ جو، مُورُمَ لاءِ مَناءُ،
سامونڊي سَنڀالِ ڪِين! سُمَهَڻَ آئيي ساءُ،
جاڳِي جَرَ مَٿاءُ، تاري وَنئُن تَرازَ کي.

(٧)

تاري ونئن تَرازَ کي، منجهان موجَ مَلاحَ،
دانُهون ڪَنِ دَرياه جُون، اُونهي جا آگاهہَ،
سونهَنِ جي صَلاحَ، وَٺُ تہَ وِيرَ لنگهي وَڃِين.

اي عاشق جيڪڏهن تو ڪالهه پنهنجي محبوب جو تصور اکين ۾ وجهي روئڻ شروع ڪيو ته اڄ تنهنجي ٻيڙي يا جهاز جو وارو آهي، محبوب جو ارادو تنهن جي اکين ۾ اڇڻ جو آهي.

محبوب مهر جي نظر ڪري اکين ۾ اڇڻ جو ارادو ڪيو آهي، نه ته عشق جي سمنڊ وڏن عاشقن جا ٻيڙا ساهه کٽڻ سان ئي ٻوڙي ڇڏيا. محبوب تون منهن جي روئڻ جو قدر ڪجانءِ نه ته عشق جو امارو منهن جي اکين جي ٻيڙيءَ کي غرق ڪندو.

اي عاشق تون روئڻ وارو خيال ڪڏهن به نه گهٽائجان. عشق جي سمنڊ وارا تون هوشيار رهه. توکي آرام يا غفلت ۾ رهڻ ڪهڙو مزو ڏنو آهي، تون انهيءَ پاڻيءَ مٿان هوشيار رَهہ، جو اوچتو اهڙو عشق جو ڇو هو واءُ ايندو جيڪو تنهن جي اکين جي ٻيڙيءَ کي تاري ويندو.

اي محبوب هن عشق جي درياءَ جي موج مان منهنجي اکين جي ٻيڙيءَ کي تاري وڃ. ڇو ته جيڪي هن عشق جي اُونهِنِ رازن جا واقف آهن، سي ٻاڏائيندا ويا آهن. انهن کان مشورو وٺي عشق جي اماري مان پار ٿي وڃڻ منهنجي لاءِ ضروري آهي.

(٨)

سُونهان سُڌِيُون ڏِينِ،هِنَ ديوانِي دَرِياءَ جُون،
ڪُوڙَ اَوڏائي ڪِينَ ڪِي، رُڳو سَچُ سَوڏَيِنِ،
عَجُزَ جو اَڌَ راتِ کـــي، وکُرَ وِهـــائِينِ،
ساٿُ نِباهِيو نِينِ، ثابِتُ اِنَهيءَ سِير مان.

(٩)

ثابِتُ لَنگهِيا سِيرَ، لَهَرِنِ اوڏا ڪِينَ ڪِي،
وَڃي پَهُتا پارَ کي، نِرِتَئُون مَنجهان نِير،
ماءِ پَهُتا مِيرَ، ٻارِ لنگهِيائُون ٻاجَهہ سِين.

(١٠)

تُون وَيسِيرو وِيرِ، ساٿِيُنِ سَنبَتِ پَنڌَ جِي،
جوڙي جُنگَ جَهازَ کي، ڪوڏَ هٽائِجِ ڪِيرِ،
وَهـي وٽـجارَنِ جِي، بَنـدَر ڏانـهُن بَهِيرِ،
گهَرِ تَنِين جي کِيرِ، جَنِ لاڳِيدارَ لنگهائِيا.

(١١)

قَرَ ڦلي، ڦـوٽا، پارِچا، پاڻِيَٽَ پـاتـائُون،
ڪوٺِيُون قيمَتَ سَندِيون، تَرَ ۾ تاڪِيائون،
لاڄُنِ مَنجهِہ لَطيفَ چَئِي، ٻَيـڙِا ٻَڌائون،
نَذُرُ نـبـي ڄامَ جو، چَڙهَنـدي چيـائـون،
جي ڇُهِي ڇوڙِيائون،سي ٻيڙا رکين ٻاجهَہ سينِ.

هن عشق جي درياءَ جون اُهي خبرون ڏيندا آهن، جيڪي انهيءَ جا واقف هوندا، ۽ جو ته اهي رڳو سچ ڳالهائيندا آهن، ڪوڙ جي ويجهو نه آهن. هو اکيون ٻوٽي پنهنجي محبوب کي ٻڌائيندا آهن، تڏهن پنهن جي محبوب سان پيار ڪندا انهيءَ عشق جي تيز وهڪري مان حقيقي محبوب وٽ پهچندا آهن.

اهي عاشق پنهنجي محبوب سان گڏ انهيءَ عشق جي وهڪري مان لنگهي ويا، ڏک سک جي پرواهه نه ڪيائون، پنهنجي اکين مان پاڻي هاري وڃي حقيقي محبوب وٽ پهتا. محبوب جي مهرباني سان ڪاڻي وڃي ماڳ تي پهتا.

عشق جي ويرِ توکان وسري وئي، تنهن جي سنگت ته پنڌ جون تياريون ڪيون آهن. تون پنهنجي محبوب سان اهڙو پيار ڪر جو هوبه تو ۾ نظرون ڪيرن وانگر ڪپائي. عاشقن جون قطارون محبوب ڏانهن وڃن پيون، اهي مبارڪ جا حقدار ٿيا جن صفاتي محبوب سان قرباني ڏئي ان کي راضي ڪري ۽ حقيقت ڏي هلي پهتا.

عاشق پنهنجي حقيقي محبوب ڏي وڃڻ جي تياريءَ ۾ صفاتي محبوب جي صورت جو تصور جون لؤنگ ڦوٽن جي خوشبوءِ واريون اکيون تصور ۾ آڻي پنهن جي اکين ۾ ڏيکيائين. اهي اکيون قيمت واريون اندر ۾ بند ڪيائون. ڳوڙهن اگهڙ لاءِ هٿ اکين تي رکيائين. اندر واري صورت محمّد جي ٻڌايائون، پوءِ جڏهن عشق ڇوهُ ڏَنو ته انهيءَ ۾ هليا ويا، اها ٻيڙي مولا جي حوالي ڪري توکل تقوا سان پار پهچندي معنيٰ موتو قبَل انت موتو ٿيندو.

(١٢)

وچينءَ جان ويـهـي، جَو پَلَهءِ پـائِيـان،
تَڙِ ٻيـڙا، گـهَرِ سُپَرِيـن، اوسَهُ اِيئَن پَيـئي،
جِيئَن وَٽِجارو سِين وگرِين، سُرَها سَڀِيئي،
حُرِمَتَ سانُ حَبيبَ جي، سُونگِيا نہَ سيئي،
پاڻِهـئي اُوءِ پيـهي، کنڊ، کـيـڙائو آئيـا.

داستان ڇهون

(١)

تـانـگـهـي ۾ تـاڻـي، ٻَڌ پـنـهـنـجو تَرهـو،
اونهي ۾ آڻي، ڪـونہ ڏيندئي ڪو ٻيو.

(٢)

تـــارُو تَرئـــو وَڃَنِ، نـــنـــڍا وَڏا واهُڙا،
هـيءَ پَرِ، اَتـارُنِ، جِيـئـن ڳَرا مَٿَنِ مُولِهـيـا.

(٣)

ڏوري لَهـــہُ، ڏاتـارُ، جِمَ وِهـين وِيـسِرا،
هَڪِيو هوئجِ هُشِيارُ، کِوِڻِ کِوَندَئِي اَوچِتو.

عاشق صفاتي محبوب کان حقيقيءَ محبوب ڏي هلڻ لاءِ پنهنجي اندر ۾ اکيون ٻوٽي تصور ڪري ٿو، روئڻ جي عبادت فراق سان ڪندو آهي. مگر حقيقت وارو محبوب تہ مون وٽ هوندو آهي، مان وري اڃا تصور پيو ڪيان، انهيءَ ڪري وڇوڙو اچي ويو. باقي محبوب جو ديدار تہ شفا آهي، تنهن ڪري عاشق سڀئي خوش ٿيندا آهن. صدقي محبوب جي پڇاڻو ئي معاف هوندو آهي. تڏهن محبوب حقيقي پاڻهئي فڪر جا ڏکيا لنگهہ لنگهي اچي ديدار ڪرائيندو آهي.

اي عاشق عشق جو سفر نوجوانيءَ ۾ ڪر، لنگهہ ثابت ڪري اهو ترهو ٻڌ. پوءِ جڏهن عمر وڏي ٿيندي تڏهن هي عشق جو درياءُ بہ اونهو ٿي ويندو، ٻيو ڪوبہ مدد انهيءَ سفر ۾ نٿو ڪري سگهي.

هي عاشق جيڪي دنيا ترڪ ڪري پنهنجي محبوب ڏي هن :نيا جي درياءَ ۾ ننڍن وڏين لالچ لوڀ کان آجا ئي تري ٿا ڄن. ٻيا جيڪي اڻ تارو ۽ پڳدار عزت مانَ ڳولهڻ وارا نہ ڄي سگهندا.

ي عاشق تون پنهنجي مهربان محبوب کي پاڻ ۾ ڳولهہ. غافل ي نہ ويهہ. هوشياري ڪر هڪ خيالو ٿي ويهي اندر ۾ تصور ڪر. محبوب ضرور نور جو تجلو ڏيکاريندئي.

(۴)

سُتِين ڪَهڙيءَ سارَ، وِڄُ ڪَنوَندَئِي ويسِرا،
تـو جِيـڏا تَو يـارَ، لَهـرِنِ لَهَوارا ڪَيـا.

(۵)

سُتِين سَنجهـيـئـي، وِڄُ ڪِوَنـدَئِي وِيـسِرا،
وِيـرِ وَرِي وَيـئـي، اَسـارَنِ تـان اُوچِتـي.

(٦)

ڪِوِڻِ ڪِنـوايـو، آيَئـي نِنـڊَ اَڀـاڳَ جِي،
جَنِين نَہ ڀَؤُ ڀـاَنُيـو، ڪَري تَوائـي تَنِ ڪـي.

(٧)

سامُونڊِي ٿـو سَنبَهِين، ساڄو جهَل سُکاڻُ،
لَڳِي واءُ وَڏانـدِرو، مَنـجهـا ئِي مَهِراڻُ،
جَنِين ڀَانُيـو پـاڻُ، ڪَري تَوائـي تَنِ ڪـي.

اي عاشق اها توکي محبوب جي کهڙي سڪ آهي جو رڳو ستو پيو آهين. محبوب تجلو ڪري ايندئي غافل نہ ٿيءُ، تو وانگر جن آرام پسند ڪيو تن کي عشق جي موج ٻاهر اڇلائي ڇڏيو.

اي عاشق، تون ساجهر ئي آرام پيو ڪرين. محبوب ٻہ اوچتو تجلو ڪري ايندئي. تون غفلت ۾ پيو گذارين. جن کي محبوب جي يادگيري يا سار نہ هوندي تن کي عشق جي اهڙي ويڑ ايندي جو کين ٻوڙي ويندي.

اي عاشق! محبوب تہ تجلو ڪري آيو، مگر توکي نياڻ جي نند هئي. جن کي انتظار يا خوف نہ هئو، اهي خودي ۽ غرور ۾ هليا ويا.

اي عاشق تنهنجون اکيون جيڪي پاڻيءَ ۾ ٿيون رهن. اُهي پنهنجي حقيقي محبوب ڏي وڃن ٿيون، تنهنڪري صفاتي محبوب جو تصور مضبوط ڪر. عشق جي درياءَ جي موج طوفان وانگر ايندي. ويسرو يا غرور ڪندين تہ اها موج توکي لوڙهي ويندي.

(٨)

نَڪــو سُڪُ نڪَتِئِين، نَہ وِيــســاَنــدِ نَئِين،
جيــڪــا اَچَئي ســامُهــون، ڀــائِين ســا سَئِين،
مُوڙِي ڪَوهہُ مُئِين، جِيئن سَڄِيون راتيون سُمَهين.

(٩)

اَهُڪــي راهــَ الله جِي، اَهُڪــي اَهُڪــيءَ ڀَتِ،
هوءِ جي ڏِهائِي ڏيهَہ جا، تَنِ پُڻُ مُوڙهي مَتِ،
آڇاران آ بُتَ، گِهــڙِجِ گــهــاٽــي نِيــنهَن سِين.

(١٠)

مَ ڪِي هِيــجِ مَ هــوجَ، تَرِسُ، مَ تــاڻِ،
چئو ڪَلمــہ محمّد تي، تــہَ اڳِيان اَچَئي اوجَ،
سَهُڪي ڀَتِ سَٻوجهَہ، تُنهنجِي مَڪي ڍُڪي مَڪِڙِي

اي عاشق حقيقي محبوب سان پيار ڪرڻ ۾ ڪنهن بہ طرف سان نفس کي سک نہ ملندو، ڇو تہ محبوب جو پيار اهڙو آهي جو انهيءَ مان هڪ دم بہ واندڪائي نہ ملندي. انهيءَ ۾ جيڪا تڪليف اچي اها محبوب جي طرف کان ڀلائي سمجهبي آهي. باقي جي سڄي رات ننڊ ڪرين تنهن کان مري وڃ تہ اهو بهتر آهي.

عشق الله وارو تمام ڏکيو آهي. ڏکيءَ کان بہ ڏکيو آهي، جيڪي عشق وارا عاشق حق ڏي هلڻ وارا آهن سي بہ ڪن هنڌن تي منجهي پيا هئا. عشق جي الٽي بازي آهي. اکيون ٻوٽي وڃڻو آهي، اکيون پير ڪري هلڻو آهي، اکين کي ٻيڙي ٺاهي عشق جي سمنڊ ۾ هلڻو آهي، اها ٻڌڻ ۾ مشڪل آهي مگر گهاٽي فراق نينهن سان آسانيءَ سان هليو وڃبو.

اي عاشق هيڏي هوڏي خيال نہ ڪر. تَرِسُ جهاز کي نہ هلاءِ. پهريون جنهن محبوب جو تصور ڪيو اٿئي، انهيءَ کي محمّد جي صورت سمجهہ ۽ اهو رب ۽ الله جي ميلاپ جو پيغام آهي. تڏهن تو ۾ ادب ايندو ۽ عشق بہ پنهنجي موجب ۾ ايندو. ۽ آسانيءَ سان تنهنجي ٻيڙي ربّ جي طرف هلندي رهندي.

(١١)

تَنَ ۾ تَرازَ توهہَ جِي، گهڻو لَهہُ گهوري،
آبَ ۽ اِخِلاصَ جا، سِڙَهہ ٻَڌج سورِي،
وکَرَ وَيَنَتينِ جو، تَنهِن ۾ پاءِ تورِي،
تہ عادَنِئَون اَوري، تُنهِنجو تَوائِي نَہ ٿِئي.

(١٢)

توڻي توائي، توءِ تنهنجو آسرو،
سڄڻ ڳرلائي، کِيرون ڏيندس جيڏيين.

اي عاشق تون پنهنجي اکين جي پيڙيءَ کي حق ڏي هلڻ لاءِ ٻين خيالن کان بچائي وڏي پيار سڪ سان روئي صفاتي محبوب جو تصور جو ترهو ٻڌي نياز نِوڙتَ جو وکر وجهي هلائينس تہ حقيقي محبوب، جيڪو جڏت عدوّ آهي انهيءَ کان اڳ ۾ ٻئي پاسي نہ وڃي.

جيڪڏهن پلجي وڃان يا گمراهہ آهيان، مگر محبوب تنهنجو سهارو نہ ڇڏيندس. جيڪڏهن پرين مونکي پنهنجو ڪندو تہ هڪ جيڏيون مبارڪون ڏيندس.

سر سامونڊي

داستان پهريون

(١)

پڳهَہ پاسِي گهارِ، آيَلِ، سامونڊين جي،
وِجهي جِيءُ جَنجارِ، جِمَ وَجَنِئي اَوهِري.

(٢)

پڳهَہ پاسي پَچُ، آيل، سامُونڊِيَنِ جي،
مَنَ ۾ ٻاري مَچُ، جِمَ وَجَنِئي اَوهِري.

(٣)

پڳهَہ پاسي وِيهُہ، آيَلِ، سامُونڊين جي،
تُون وَيسَرِي وِکَ کَٽِين، هُو پُوريندا پَرَڏيهِہ،
سَمُنڊُ جَنِ ساٿيهَہ، ڪوهُہ نَہ وَئيئَن تَنِ سِين.

(۴)

جي اِيندِين تہ آءُ، هَٿي هَٿُ پڳهَہ ۾،
لَڳِي واءُ سُواءُ، سِڙهہُ سَنڀائي نہَ سَهي.

جيڪي روئڻ وارا عاشق آهن تون انهن سان رهي محبوب جو تصور ڪر. اهي عاشق محبوب سان تنهن جو پيار وڌائيندا ۽ حقيقي محبوب ڏي پيرين پنڌ وٺي ويندا.

جيڪي روئڻ وارا عاشق آهن، تون به انهن سان رهي پنهنجي مجازي محبوب جو تصور ڪر. اهي تنهن جي محبوب سان پيار وڌائي فراق جو مچ مچائيندا ۽ پوءِ حقيقي محبوب ڏي وٺي ويندئي.

جيڪي روئڻ وارا عاشق آهن، تون عشق واري ڏيءُ انهن سان گڏ رهه، ته جيڪڏهن تون عشق جي راهه ۾ ڪابه ويسر ڪندينءَ ته توکي به گڏ محبوب حقيءَ جي ڏيهه وٺي هلندا. جن جي روئڻ عبادت آهي، تون انهن سان نه وڃينءَ.

اي عاشق جي اچٽو اٽئي ته جلدي صفاتي محبوب جي تصور کي سڙهه ڪري هٿ هٽي تازو ڪري اڇ. جڏهن عشق جو تيز امارو واءُ وانگر ايندو، پوءِ تصور جو سڙهه سنباهي نه سگهندين.

(٥)

نـــنـــگرَ جان نَہ کَٹَنِ، وانءُ وَهَلِي نِڪـــــري،
مَڇُڻُ ڏيـهـــہِ وَڃَنِ، نـــاڙِيُون پُوري نـــاڪُئـــا.

(٦)

نَنـــگرُ ۽ نـــاڙِيُون، پڳَهَہ کَٹـــي پَنـــڌِ پِيـــا،
بَنـــدَرُ بـــازارِيـــوُن، سُڃا ســـامُونـــڊِيـــنَ رَيءَ.

(٧)

نَنـــگرئـــون نـــيـــٹـــين، مَنُ اُولـــيءَ نَہ اوهَري،
سَبـــاجهي ســـيـــٹـــينِ، پـــائـــي ڳڻُ ڳِهـــيـــو، هِنـــيُون.

(٨)

سَيـــئِي جوڀَنَ ڏِيـــنـــهَن، جَڏَهِن سَڄَڻَ سَفَرِ هَلِيـــا،
رُئـــان رَهَنِ نـــہَ سُپَريـــن، آيـــل ڪَرِيـــان ڪِيـــئَن،
مـــونـــکـــي چاڙِهـــي چِينءَ، وِيـــو وَڻِجارو اوهَري.

(٩)

نَہ ســـــي تَڙِ هَوڙاڪَ، نَہ وايُون وَڻِجارَنِ جُون،
سَرتِيون ساموندِينَ جا، اَڄُ پُڻُ چِڪِيَمِ چاڪَ،
مـــارِيَنِمِ هِنَ فِراقَ، پـــاڙيـــچِيـــون پَرِيَنِ جا.

اي عاشق تون جلدي وڃ متان هو عاشق مجازي محبوب کي ڇڏي اکيون ٻوٽي پنهنجي حقيقي محبوب ڏي نہ هليا وڃن.

مجازي محبوب وٽان اکيون ڪٽي تصور ڪري حق ڏي هليا. مجازي محبوب جون اکيون عاشق روئڻ وارن ڪانسواءِ سڄون آهن.

مجازي محبوب ڪانپوءِ منهن جو من ورائڻ سان بہ نٿو وري. مهربان مجازي محبوب پنهنجن نوازشن سان مونکي قابو ڪري ڇڏيو آهي.

اهي جوانيءَ جا ڏينهن هٿا جڏهن پرين ديدار ڪرائي، پوئتي سفر تي موٽيو. مان روئان پئي تڏهن بہ نہ رهيا. اديون هاڻي مان ڇا ڪريان. مونکي ديدار ڪرائي فراق جي مچ ۾ وجهي پاڻ پردي هليو ويو.

ڪوبہ عاشق اکيون ٻيڙي ڪري مجازي محبوب جي تصور جي تڙ تي نہ آيو آهي. محبوب حقيقيءَ جي ڳالهہ بہ ڪونہ ٿو ڪري، تنهن ڪري مونکي حقيقي محبوب جون يادگيريون ڏکائن ٿيون. جيڪي مونکي پنهن جي فراق ۾ وجهي ماري ويا آهن.

(١٠)

وِيا اُوهَرِي اوءِ، مُونکي ڇَڏي ماڳهِرُ،
جُڳَنِ جا جُڳ ٿِيا، تئان نَہ مُوٽِيو ڪوءِ،
گونُدَرُ مارِيندوءِ، وِيچارِيءَ وِئَنِ جو.

(١١)

اُونِهي ۾ اُهَري، جَڏَهِن جي وِيا،
ساندارِي سَمونڊَ جي، نِهوڙَي نِيا،
وَڃي تِتِ پِيا، جِتِ نِهايَتَ ناهِ ڪا.

(١٢)

اُونِهي ۾ اُهِري، جَڏَهِن وِيا جي،
موٽي ماڳ نَہ آئِيا، ماءِ، سامونڊي سي،
کارو تَنِين کي، جَيڪُسِ وَهہُ وَرِي وَيو.

(١٣)

اوڙاهہِ وِيا نَہ وَرِيا، آءٌ تَنهِن ماري وِيڻَ،
ڪَري سامونڊِي سيڻَ، جُسي جارُ پرائيو.

(١۴)

جي وِئَڙَمِ اَڄُ، سَي ڪَڏَهن اِيندا مان ڳَري،
پِريان جِي هُنَ پارَ ڏي، وَڃي وَنِڪي ڏَڄُ،
سامُونڊِي ڪو ڏَجُهہ، ماءِ، مارِيندُمِ ڪَڏهِين.

حقيقي محبوب مونکي هن ماڳ تي سفاتي محبوب وٽ ڇڏي پاڻ پري هليو ويو. جڳاندر گذري ويا، وري ميلو نہ ٿيو جو ويل ڪوبہ نہ موٽيو آهي. انهن جو فڪر اندر ۾ مون مسڪين کي ماريندو. منهنجي اندر ۾ اڄ محبوب نہ آهي.

(موتو قبلل) ڪري، مون وٽان جڏهن ويا. محبوب حقيقيءَ جي جيڪو تجلو ڏيکاري تنهن اهڙو لطف ڏنو ۽ عبرت ۾ وجهي ويا، اتي ويچي پهتا، جت پهچڻ کان ڳالهہ پري آهي.

(مُوتُو قِبلَل) ڪري مونسان ملي، جڏهن جيڪي پرين ويا موٽي نهنجي اکين ۾ نہ آئيا. ماءُ حقيقي محبوب منهنجي شايد روئڻ جي ڪاري پاڻيءَ تي ناراض ٿي ويو.

حقيقي محبوب اهڙيءَ ڪنهن سڪون واريءَ جاءِ تي ويو، جو ري نہ موٽيو. مون حقيقي محبوب سان ناتو لائي ڏاڍو ڏک رايو.

قيقي محبوب جيڪو (مُوتُو قبِلَل) ڪري مون وٽان اڄ ويو هي سو وري الائي ڪڏهن مون وٽ ايندو. اي صفاتي محبوب ون حقيقي محبوب جي طرفان ويچي اکين جي بيرق وانگر مڪو ڪر. حقيقي محبوب مونکي اهڙو سوز ڏئي ويو آهي. ساءِ خبر نہ آهي تہ ڪڏهن مونکي وري (مُوتُو قِبلَل) ڪرائيندو.

(١٥)

اُهَريا جِئائين، ڍُڪَنِ تَنِ تَڙائِيين،
سامَونڊيَن سائين، واءُ تَهائو وارِئِين.

(١٦)

سامُونڊِي ساري، مَٿي تَڙَ گذارِيان،
مُونکي ٿِي ماري، اُنَهَنِ سندِي ڳالَهڙِي.

(١٧)

سامُونڊِي ساري، ماءُ، مُنهِنجو جِندڙو،
بَندَرِ وِيچاري، وَڃِي لايا ڏِينهَڙا.

(١٨)

سامُونڊِيڪَو سگُ، آهي گوندَرَ گاڏِئون،
اَنگَنِ چاڙِهي اَنگُ، وِئو وَڻِجارو اُوهِري.

(١٩)

وَڃَئِي وِسِري شالَ، جو تَو سودو سِکيو،
اَڃان آئِين ڪاَلَ، پُڻُ ٿو سَفَر سَنبَهِيَنَ.

(٢٠)

ڳِرِيو جَهليو روءِ، مَٿي مُهري هَٿَڙا،
کوءِ سودو سندوءِ، جو تون ڍولِيا سِکيو.

منهنجو محبوب جنهن تڙ تان ويو. اڄ انهيءَ تڙ تي اچڻ جو ارادو اٿن. مولي تون واءُ سهنجو ڪجانءِ تہ جلد اچن.

حقيقي محبوب کي ياد ڪندي صفاتي محبوب وٽ پئي گذاريان. مونکي حقيقي محبوب جي پيار ماري ڇڏيو آهي.

حقيقي محبوب کي، ماءُ، منهنجو جسم بہ پيو ٿو ياد ڪري. خبر نہ آهي تہ انهن صفاتي محبوب وٽ ايترا ڏينهن ڇو لايا آهن.

حقيقي محبوب جيڪڏهن ناتو ڳنڍجي، تہ ويٺو انتظار ۾ روءُ. ڇو تہ هو فراق کي بہ فراق ڏئي هليو ويندو آهي.

اهو سودو جيڪو تو سکيو آهي تہ عاشق کي ديدار ڪرائي ۽ موٽبو، اهو شال وسري وڃئي. مجازي محبوب تون ڪالهہ آيو آهين. وري اڄ سفر جون تياريون پيو ڪرين جو انسان فنا آهي.

صفاتي محبوب جي ٻنهي پيرن تي هٿ رکيون روئي ڄنگهن ۾ ڀاڪر وجهي ۽ چئي ٿي. ڍوليا هي تنهن جو سودو سٺو ناهي، جيڪو تو موٽي وڃڻ جو سکيو آهي.

(٢١)

اَلَوڙِڻُ نَہ ڏِئـــي، وَرُ وِڌائِين وَنـــجهَہ کـــي،
رَهُہ اَڄوڪِي راتَڙي، لالَنَ مـــــــوُن لائِي،
وَڃُ مَ ڦـــوڙائـــي، اَيـــڏي سَفَرِ سُپَرِيـــن.

(٢٢)

جيڪُسِ نِبَرُ نِينهُن سَندومِ، جِيئن مُون اُڀِي هُنَ ٿِيلهِيو،
سَعـيـو سـامـونـڊِينِ سين، اڳَهِم ڪونَہ ڪَيـومِ،
وِجهَڻُ مـنـجِهـہ هُئـومِ، پـاڻَ وَراڪـي رَسِ کـي.

(٢٣)

ٻَيـــڙيءَ جي ڀُوڻَنِ، نـيـهـہ نَہ ڪَجي تَنِ سِين،
اُڀِيُون ڏَنـڀِ ڏِسَنِ، جُہ سِڙَهـہَ ڏيـئـي سِيـو ٿِيـا.

(٢۴)

هِنـيَڙو ٻـيـڙيءَ جان، ڏُتَڙ پَئـي ڏِيـنـهَن ٿِيـا،
پُڇِيـو تـان نـہَ پِرِيـان، ڪَرَ لاهُوتِي ڪَڏَهـين.

(٢۵)

تَنِ جَنـين جِي تـانـگَ، سي سَڄَڻَ سَفـرِ هَلِيـا،
لَئِنج لاتِ لَطيفُ چَئي، ڪَڏَهن ايندَمِ ڪانگَ،
ڪنهن سِٽاڻي سـانگَ،، پِرِين پَرڏيهي ڪَيا.

حقيقي محبوب کي هلڻ نٿي ڏئي. اکيون بند ڪري چنبڙي پئي تہ منهنجي ڪري اڄوڪي رات رَهہُ، منهن جا پرين مونکي جدائي ڏئي وڏي سفر تي نہ وڃ.

حقيقي محبوب سان منهن جو نينهن شايد پختو نہ هئو، جيئن مان بيٺي رهيس تہ مونکي زوريءَ ڌڪي هليا ويا. مون حقي محبوب سان اڳ ۾ اهڙو پيار نہ ڪيو هو. نہ تہ مونکي ايئن ڪرڻو هئو جو محبوب جي سواريءَ کي پاڻ سان ويڙهي ٻڌي ڇڏيان ها.

حقيقي محبوب عاشق جي اکين تي ٻيڙي ڪري سفر ڪندو آهي، تنهن ڪري اهڙي محبوب سان نينهن نہ ڪجي، ڇو جو حقي محبوب عاشق جي اکين تان پنهن جي صورت سڙهہ وانگر اڏايون هليو ويو.

جيئن ٻيڙي درياءَ ۾ هوا کانسواءِ تڙ تي نہ پهچندي آهي تيئن دل کي بہ ڏولاون ۾ گذاريندي گهڻا ڏينهن گذري ويا. پر محبوب ڪڏهن حال ڀائي ٿي نہ اچي پڇيو آهي.

منهن جي دل کي جنهن جي سڪ آهي، اهي پرين وڏي سفر تي ويا آهن. اي ڪانگ لطيف ٿو چئي تہ اهڙي ٻولي ڪر تہ ڪڏهن منهنجو سڄڻ ايندو. ڪنهن سبب سان اهو سانگ ڪيو اٿن، پرديس جو، مونسان ناراض تہ نہ آهن.

(٢٦)

تانِ ڪِي لَئنج ڪانگَ، ڪَڏهن ايندا مان ڳري،
سِيٽنِ ڪارَڙِ سانگَ، مونتان گهَٽيئي ڪيا.

(٢٧)

سَرَ نسِريا پاندَ، اَترِ لڳا آءُ پريِنِ،
مون تو ڪارڙ ڪانڌَ، سَهسين سَڪائون ڪيون.

(٢٨)

سَرَ لوهيڙا ڳيِيا، ڪُسَرَ نسريا،
تو ڪيئَن وِسريا، ڏَولِيا ڏِينهَن اَچَڻَ جا.

(٢٩)

جيڪَرِ اَچن هاڻِ، تہ ڪَرِيان رُوحَ رَڇَنديون،
آيل ڏُولِئي ساڻُ، هُندَ ڳرِ لڳي ڳالهيون ڪَرِيان.

(٣٠)

آيَلِ، ڏولِئي ساڻُ، اَچي تہ جهيڙِيان،
لايَئي ڏِنهن گهَٽا، مون سِين ڪَيئي ٿورڙا.

اي ڪانگ ڪجهه تہ ڳالهاءِ تہ پرين ڪڏهن مون وٽ ايندا. مون پنهنجي پرينءَ لئہ ڪيترائي سانگ ڪيا آهن.

اڄ منهنجي اکين کي تنهنجي سار ٿي آهي جو اکين ۾ ڳوڙها ائين تري بيٺا آهن، جيئن سَرَ جو ٻوڙو ڇيون سراڻ سان ڪڍندو آهي. تنهن ڪري پرين تون اچ.مونتنهن جي اچڻ لاءِ ڏاڍيون سکائون باسيون آهن.

اي محبوب منهن جون اکيون پاڻي هارڻ يا روئڻ جون تياريون پيون ڪن، جيئن سَرَ ۽ لوهيڙا ڳڀ ڪندا آهن. ڪُسَرَ نسرندا آهن. انهن وانگر منهنجي اکين ۾ ڳوڙها تري آيا آهن. مونکي تنهنجي ياد ستائي ٿي، توکان الائي ڇو اچڻ جا ڏينهن وسري ويا آهن.

منهنجو محبوب جيڪڏهن هينئر اچي وڃي تہ جيڪر روح منهنجو راضي ٿي وڃي، اي آئي! جي منهنجو محبوب هت هجي تہ ڳَلِ لڳي پيار ونڊيون.

جڏهن روح کي حڪم ٿيو تہ هن بوتي انسان ۾ وڃ تہ مان اتي جلد ايندس. اي آئي! منهن جو پرين اچي تہ انهيءَ سان جهيڙو ڪريان تہ ڇو گهڻا ڏينهن لائي آيو آهين. مونسان تہ ٿورن ڏينهن جو وعدو ڪيو هيئي.

(٣١)

ڍولِئـــو وِئَڙو ڏورِ، تـــي ٿِي سِيءَ گذارِيـــان،
مادر، مون مَ چورِ، ناتہ پَدَرِ پوندِي پِرينءَ رِيءَ.

(٣٢)

لاهِيـنـدا ئـي ڪَنِ، ڳالِهـــيُون هَلَڻَ سَنـدِيُون،
ڏيـــنـدا مُون ڏَکَنِ، وَهِہ وِجهـــنـدا جِنـدڙو.

(٣٣)

مُونـکـي جِيـارِئـو، پِرَين جي ڳالِهـــہ ڪَري،
ڊَٺـــو اَڄُ اَڏِيـو، هِنـيَڙو ڪـوٽَ بُرِجَ جِيـئَن.

(٣۴)

وانءُ وَڃي وائٺِ، هِنـيَڙا، مـــاڳُ پِرِينِ جو،
چُمِيـــو چُمِ چائٺِ، هـوءِ جا سنـدي سـڄڻين.

(٣۵)

آءٌ جَنِ آســـــاري، مَٿـــي تَڙِ گذارِيـــان،
مـــونـکـي وِســـاري، شـــالَ مَ وَڃَنِ اَوهَرِي.

منهنجو محبوب پري پنهنجي ملڪ ويو آهي، تڏهن مون ۾ عشق ٽڏو لڳو پيو آهي. آمان مونکي نہ چور نہ تہ مان ظاهر ٿي پنهن جي محبوب کي سڏ ۽ واکا ڪندس، تہ مان ئيڻ تون آهيان پوءِ تو دير ڇو لاتي آهي.

منهنجو حقيقي محبوب اچڻ سان ئي وڃڻ جون ڳالهيون پيو ڪري، جڏهن ويندا تہ مونکي ڏکن جي وڏي وهکري ۾ وجهي ويندا.

اي سهيليون پرينءَ جي ڳالهہ ڪري منهنجي مَنَ کي تسلي ڏيو. ڇو تہ فراق ۾ منهنجو هنڌڙو ڪنهن واريءَ ڪوٽ جي ڪنگرن وانگر ڊهي پيو آهي. تنهن ڪري دلداري ڏئي سڌير ڪيو.

عاشق پنهنجي دل کي چوي ٿو تہ پرينءَ جي ملڪ تي وڃي ۽ سڌ سماءُ ڪر ۽ محبوب جي دروازي جي چانئٹ چمجانءِ. تيئن عاشق جي اندر ۾ محبوب جو ماڳ آهي، تنهن جي جاچ لَهہ تہ انهيءَ ۾ محبوب جي اچڻ لاءِ ڪيتري سڪ فڪر فراق آهي، پوءِ محبوب عاشق جي اکين مان اندر ايندو، جيڪي سڪ جو اظهار ڪندي رئندیون تن کي چميون پيو چمجانءِ.

آءُ جنهن حقيقي محبوب جي انتظار ۾ صفاتي محبوب جي تصور ۾ نظرون وجهي ويٹي آهيان. مونکي وساري پاڻ پري پنڌ تي هليا نہ وَڃَنِ.

(٣٦)

سَنهي لَڪِ، نَڪِ سَئِين، ڪَجَلِ ڀَنِن نِيڻَ،
سامُونڊي، موُن سيڻَ، ڪِ تو ڪاَلهَ لَنگهائِيا.

(٣٧)

هي سَڄَڻَ سيئي، جي مُون ڪوڏِ نِهارِيا،
اِيندَمِ جان پيهي، تہ سَڀُ لاهيندَمِ ڏُکَڙا.

(٣٨)

چَمَڪِيون چوڌارَ، ڌَڄُون ڌاريچَنِ جِيون،
ماءِ، سامونڊي آئيا، سَهَسين ڪَري سِينگارَ،
اُنَهِن جي پَچارَ، ڪالهوڪَر ڪانگُ ڪَري.

داستان ٻيو

(١)

اَڄُ پُڻُ وايون ڪَنِ، وَڻِجارا وَڃَڻَ جُون،
اَٿَئي پَهرَ اَٿَنِ، سعيو ڪَنهِن سَفَرَ جو.

(٢)

اَڄُ پُڻُ وايُون ڪَنِ، وَڻجارا وَڃَڻَ جون،
مون اُڀيئِي هَلِيا، بَندَرَ جَنِ تَڙَنِ،
سَرتيون سُورَ سَندَنِ، مون ماريندو جِندڙو.

منهنجي اکين مان منهنجو حقيقي محبوب جيڪو مون کالهه ڏٺو هئو، تنهن جو نڪ چوپو، چيلهه سنهي، اکيون ڪجل سان ٻنل ڏاڍو سهڻو هئو.

هي منهنجو محبوب اهو آهي. جنهن کي مون اڳي ستر هزار ورهه تمام پيار مان ڏٺو هو. هاڻي منهنجي اکين ۾ پيهي ايندو تہ مِنَ هُنَ جهان جا ڏک لاهيندو.

چوڏاري سهڻن جون اکيون تجلا پيون ڏين. ماءُ، پاڻيءَ واريون اکيون حقيقي محبوب جون نوري تجلي سان سوين سينگار ڪري آيون. صفاتي محبوب انهن جي اچڻ جون واڌايون ڏئي، پيار سان وفاداريءَ ڪرڻ لاءِ چوي پيو.

حقيقي محبوب اڄ ئي اچي وڃڻ جون تياريون ڪري پيو. ڇڏ سندس ارادو سدائين سفر جو آهي. ڏينهن رات ۾ اٺ پَهَرَ آهن، مگر هڪ پهر به ويهي نٿو رهي، اٺئي پهر سفر ۾ ٿو رهي.

حقيقي محبوب اڄ ئي اچي وڃڻ جون تياريون پيو ڪري. محبوب صفاتي جي تصور واري تڙ تي بيٺو ئي رهيس تہ هو هليو ويو. سرتيون! منهن جي جان کي سندس سڪ فراق ئي ماريندا.

(٣)

اَجُ پُڻُ وايـــون ڪَنِ، وَڻِجارا وَڃَڻَ جون،
هَلَڻَ هـارا سُپَريـن، رُئـان تـان نـہَ رَهَنِ،
آءُ جَهـليـندِي ڪيـتِرو، آيَل سـامُونـڊِنِ،
پڳَهَہ ڇوڙي جَنِ، وِڌا ٻـيـــڙا ٻـار ۾.

(۴)

لاهِيـان جي نـہَ چِتـان، اُنِ مَ وِسِران،
مَڙِهِيو مَنجهاران، جيءُ منهنجو جَنِ سِين.

(۵)

چِتـــاءَ جي نـــہ چُرَنِ، اَلا اُنَ مَ وِسِرانَ،
مون مَنُ آهي تَنِ، مڙهيو مَنُجهَاران هنئين.

(٦)

تَڙِينِ تَنوارِيـنِ، مـاءِ، سـامـونڊِي آئِيـا،
مـونـکـي جِيـارِيـنِ، وايُون وَڻِجارَنِ جُون.

(٧)

اولا کِٽـي اُوءِ، پڳَهـــہ ڇوڙي پَنـڌِ ٿِيـــا،
آيَلِ، ســامُنـڊِينَ جِي، آهـہِ اَڙانـگـي جُوءِ،
ڪَڏهِن ڏِسـنـدِيَسِ رُوءِ، وَري هِنَنِ اکِينِ سِين.

حقيقي محبوب اڄ ئي اچي وڃڻ جون تياريون پيو ڪري، هو جڏهن منهن ورائي هلڻ جي ٿا ڪن تہ منڻن تي بہ محبوب حقي نڻو رهي. آيل آءٔ انهن حقيقي محبوب کي ڪيترو جهليندس، جن صفات جي تصور کان منهن موڙي پاڻ تار اونهي سمنڊ ۾ هليا ويا.

جيڪو حقيقي محبوب منهن جي دل تان لهڻ جهڙو ناهي، سو شل مونکي نہ وساري. جيڪي منهن جي اندر ۾ اچي ۽ ويا هليا تن سان اندر ۾ ئي پيار ٿي وڃي ٿو.

جيڪڏهن غور سان ڏسان ٿو اندر ۾ تڏهن بہ نظر نٿا اچن. شل محبوب حق واري کان وسري نہ وڃان، ڇو جو هو منهنجي اکين ۾ اچي منهن جي دل پيار ۽ مِهَرِ سان قابو ڪري ويا آهن.

حقيقي محبوب ايندو ائين آهي وڃڻ پاڻ کي عاشق جي ملڻ جي ضرورت اٿس. وري ويندو ائين آهي وڃڻ عاشق کان بيزار آهي ۽ وري نہ موٽندو مگر انهيءَ تي تعزيت ڪرڻ ۾ منهن جو جياپو آهي.

صفاتي تصور جيڪو رويو ڪري مونکي اندر ۾ ديدار ڪرائي پوءِ اولو ڪٽي لاڳاپو ڇڏي ۽ هليا ويا. آيل! حقيقي محبوب جي جوءِ ڏاڍي اڙانگي يا ڏکي آهي. خبر نہ آهي تہ وري هن اکين سان حقيقي محبوب جو ديدار ڪڏهن ٿيندو.

(٨)

لَڳي اُتَرَ هِيرَ، سامونڊِيَنِ سِڙَهہَ سنباهِيا،
نَنگَرَ کَٽي ناڪُئا، ٿِيا سَٽاوا سِيرَ،
هنئَڙي نِتُ اُڪِيرَ، ڪارَي ڪيڙائُنِ جي.

(٩)

لَڳي اُتَرِ اُهَرِيا، واهُندي وَرَنِ،
آءٌ گهَٽو ئي گهورِيان، سودو سامونڊنِ،
اَڳڻِ جَنِ اَچَنِ، عِيدَ وَرَتي اُنَ کي.

(١٠)

اَڳڻَ آئيا جان، تہَ سَرَتِيون مون لک ٿِيا،
اَمُل پِرينءَ مَٿان، ٻَرِ ڪِيو ٻِيَنِ ڏِيان.

(١١)

آئي اُتَرَ مُندَ، هِنئِين اُڊَڪو نہَ لَهي،
وَٿِينِ لاڄوبَندَ، ٻِيهَرَ مکِين ٻَيڙِيون.

(١٢)

لاڄو ٿا لَوَنِ، اَچَنِ، سِڙَهہ اُپَٽِيا،
ڪارڻ تَنِ پِرِينَ، ويٺي واٽَ نهاريان.

منهنجي روئڻ جي خبر ٻڌي حقيقي محبوب مون ڏي اچڻ جي لاءِ صفاتي محبوب جي تصور کي سڙهه ڪري مونڌي اچڻ جو رخ ڪيائون. اکڙيون ڪٽي سڌ منهنجي طرف ڪيائون. منهن جي دل ۾ اکيون حقيقي محبوب جي ديدار جي انتظار ۾ آهن.

جڏهن منهنجي روئڻ جي خبر پين ته تيار ٿيا. ڇو ته جيڪو سڪ فراق مان روئندو آهي، انهيءَ ڏي ويندا آهن. آءٌ ته حقيقي محبوب تان، سر ۾ گهورڻ لاءِ تيار آهيان. جڏهن راضي ٿي جن وٽ اچن ته انهن لاءِ عيد يا اهو وڏو ڏينهن هوندو آهي.

مرتبون، جيئن جو حقيقي محبوب مون وٽ ايندو ته منهن جي ۽ سڪ ٿيندا. روئي روئي املهه ڳوڙها پرينءَ جي خوشيءَ ۾ ڪاڙي ماٿهن کي ڏيکاريان.

نهنجو فڪر فراق وڏي روئڻ جي مند اچي وئي آهي. منهن جي ل جي ڏاڪڻ ۾ وڏي وئي آهي ته اجهي ٿا اچن، تنهن ڪري ڪيون اکهي وري اکين کي صاف ڪري انتظار ۾ وهان ٿي.

ت مون روئي ڳوڙها ٿي اکهيا، هوڏانهن حقيقي محبوب نهنجي صفاتِ جي محبوب جي تصورن جو سڙهه کولي اچن ٿا. ن انهن پرين لاءِ واٽ وٺيون انتظار ۾ ويٺي آهيان.

(۱۳)

سڙهه سُجاڻي ڇوءِ، ، ماءِ ساموندي آئيا،
مـانَ مُنهـنجو هـوءِ، جانـي هِنَ جهـاز ۾.

(۱۴)

سڙهه ٿـي سِبِيـائـون، بَنـدَرَ جَنِ تَڙَنِ تـي،
سڙهه سِبي ساڃا ڪَري، ڪـوها ڪنيـائـوُن،
بـيـرقـون بَحَرَ ۾، ڇوڙي ڇڏيـائـون،
لهريون لنگهيائون، لطف ساڻ لطيف ڇئي.

(۱۵)

سڙهه ٿـي سِبـيـائـون، بَنـدَرِ جَنِ تَڙَنِ تـي،
مُلا مُعَلِمَ خَبِرون، پُڇي پُورِيـائـون،
سُتَڙُ سـونـائـون، اَوَتَڙِ ڪـنـهـن نَه اولِيـا.

(۱۶)

بَندرَ دِيسان دِيسِ، مُلهه نَ مِلِيَنِ وارِئين،
فـقـيـراڻـي ويـسِ، اَمَلُ ڏِيَنِ اَڻ تُورِيـا.

صفاتي محبوب جو تصور ڪري، مون سڃاتو تہ اڳ بہ انهيءَ تصور مان ديدار ڪرايو هين. شايد اڄ بہ حقيقي محبوب اچي ويو، هاڻي بہ شل منهن جو حقيقي محبوب انهيءَ تصور واري جهاز ۾ هجي.

صفاتي محبوب وٽ جڏهن تصور پئي ڪيائون تصور ڪري اکيون ٻوٽي فراق مان حقيقي محبوب ڏي اکيون کنيائون. انهن اکين کي روئڻ لاءِ ڇڏي ڏنائون. لطيف ٿو چئي تہ پوءِ اهڙي مزي سان سڀ جذبا پار ڪرايائون.

صفاتي محبوب جي صورت ۾ جڏهن تصور پئي ڪيائون. جيڪي عشق جو علم ڄاڻندا هئا، انهن کان پڇي اکيون ٻوٽي ڳولهڻ لڳا، تہ انهيءَ صفاتي محبوب جي تصور سان حقيقي محبوب ملِينِ. ڪنهن ٻئي پاسي نہ ويا. (مولىٰ چيو آهي قرآن شريف ۾ تہ مان سهڻو آهيان، مونکي سونهن ۾ ڳوليو.)

حسن هر جاءِ تي آهي پر مُلَنِ کي نصيب ناهي جو هو حسن کان نفرت ڪندا آهن. باقي هيٺاهينءَ وارا جيڪا هوندا ۽ انهن کي فقير جو لباس هوندو، تہ حسن وارا انهيءَ سان پيار ضرور ڪندا. جنهن جو ملهہ نہ هوندو آهي. پيار اَمُلُ شئي آهي جيڪا فقيرن کي گهڻي ملندي آهي.

(١٧)

پَتَڻَ پوءِ پَچارَ، آن ڪِي سِڙَهہ ويندا گَڏِيا،
اُڪُنڊَ مون اَپارَ، شالَ منهنجا موٽِيا.

(١٨)

اُڀيون تَڙَ پُوڄِينِ، وَهون وَڻِجارَنِ جون،
آڻيو اَکا ڏِيَنِ، کَٿوري سمونڊَ کي.

(١٩)

جَنِين ڪارَڻِ مون، ٿي تَڙَ پُوڄارا پُوڄِيا،
پُنِيَمِ اُميدون، سيئي سَڄَڻَ آئِيا.

(٢٠)

وَئُنٽِيون ٿيون وَرڪَنِ، اَڃا سِڙَهہ نہ پَڌِرا،
سيئِي ٿيون مَرَڪَنِ، جَنِين سندا آئيا.

(٢١)

ڪُوهَنِ سِرِ وائنٽيونُ، وَائُنِتَينِ سِرِ کَنڊَ،
کَيڙي کَيڙي کَنڊَ، ماءِ، سامونڊي آئِيا.

صفاتي محبوب وٽ ويهي عاشقن هڪئي کان پڇيو تہ تنهن جي تصور ۾ حقيقي محبوب توسان مليو. مونکي فراق ڏاڍو وڌي ويو آهي.شال منهنجو محبوب مون ڏي موٽي اچي.

اهي عاشق جيڪي سر جو سودو پنهن جي مجازي محبوب کي ڏسڻ لاءِ ڪندا آهن، انهن جون اکيون صفاتي محبوب کي پيون ڏسن ۽ سجدا ڪن. اهي عاشق پنهنجي اندر سيمنڊ ۾ روئي محبوب جي تعريف ڪن ٿا.

جيڪي محبوب سان پيار ڪندا هئا، انهن عشق وارن جي مون خدمت ڪئي. منهن جي بہ اميد پوري ٿي جو محبوب مون وٽ بہ آيو.

منهنجي اندر صفاتي محبوب جي تصور ۾ سندس اکيون پيون ٿيون چمڪا ڪن، مگر حقيقي محبوب ايان آيو ناهي. سي خوش ٿا ٿين، جن وٽ محبوب آيو آهي.

عاشق جي جڏهن مُوتُو قَبلل ٿيندي آهي تہ صفاتي محبوب جو تصور ڪندو آهي، جنهن مان حقيقي محبوب جو ديدار ٿيندو آهي. اهڙيءَ طرح ٻئي سر اهڙا ڪنديل هوندا آهن، جو هڪ نظر ايندو آهي. محبوب اهڙي نموني دنيا سڄيءَ جو سير ڪري پوءِ، ماءِ مون وٽ آئيو.

(٢٢)

جَرِ ٿَرِ ڏِيا ڏِي، وَڻِ ٽِڻِ ٻَڌي وائِنٽيون،
الا ڪاندُ اَچي، آسائتي آهيان.

(٢٣)

جا جَر جا ٽون نہَ ڏِئي، ڏيا نہ موهي،
سڌون ڪوهہ ڪري، سا پنهنجي ڪانڌ جون.

داستان ٽيون

(١)

پُران مان نَہ پُڄان، بندَرَ مون ڏورِ ٿيا،
نہ مون هَڙَ نہَ هنجَ ڪِي، جو آءٌ چَئي چَڙهان،
اِئين ڪَج پاتِئي، جنهن پَرِ پِرينءَ مِڙان،
ڪارُون ٿي ڪريان، تو دَرِ اُڀي ناڪُئا.

(٢)

هَڙَ ۾ ڪِينَ هُئونِ، هنئين هُنَ نہَ چاڙِهيا،
سارو ڏِينهُن سَمُنڊَ تي، لَهي سجُ وَيونِ،
جڏهنِ سائينءَ سَبَبُ ڪَيونِ، تڏهنِ سُتَڙِ ٿِيا سَيد چَئي.

جيڪو عاشق روئي مجازي محبوب کي روشن ڪري ۽ هر انسان ۾ محبوب ڏسڻ لاءِ اک اٽکائي. تہ شل ان جو محبوب اچي جو هو سڪايل آهي.

جيڪا پنهنجي محبوب مجازيءَ لاءِ نہ روئي ان جو شان روشن نہ ڪري سا اجايون سڏون نہ ڪري تہ ڪو مونسان محبوب ملندو.

پيرن جو پنڌ ناهي جو مان پڃان، صفاتي محبوب بہ مونکان پري آهي، منهن جي ڪابہ زيارت عبادت عشق ۾ ناهي، جنهن ڪري آءٌ ڇڙهي پوان. مجازي محبوب تون مهربائي ڪر تہ جيئن حقيقي پرينءَ سان ملان. تنهن ڪري ئي تنهنجي در محبت مان التجائون ٿي ڪريان.

عشق اهڙي شئي آهي، جنهن ۾ جيتري سڪ محبت فکر فراق هوندو، اوترو ديدار ملندو. هن ۾ بغير سڪ جي تہ ڪجهہ بہ نہ ملندو. پوءِ پل ويئي عمر گذري وڃي، پر جڏهن اکيون ٻوٽي انهيءَ رات ۾ صفاتي محبوب جو تصور ڪبو تہ پوءِ محبوب راضي ٿيندو. تڏهن وڃي ميلو ٿيندو. سيد ٿو چئي جڏهن سبب ٿهيو، پوءِ وڃي حقيقي محبوب سان پهتا.

(٣)

اَســـان اُڌارا، آڻـي اَونـگَ، چاڙِهـيـــا،
مُنـهـن ڏيـئـي مُون آئِيـا، سُهَمـان سِيـارا،
اُڀِرَنِ ســـيِڪـــارا، پَسِيـــو وَرَ ٻِينِ جا.

(۴)

مُون اُڀـي تَڙَ وَٽِ، پِرِيَنِ پڳَهـــَ ڇوڙِيـا،
ڪا مُنهِين ۾ گهَٽِ، ناتہ سَڄَڻُ سَٻاجها گهَڻو.

(۵)

مُون اُڀِي تَڙ هِيـٽِ، پِرِيَنِ پڳَهـــ ڇوڙِيـا،
ڪا مُنَهِين ۾ ڏيٺِ، ناتہ سَڄَڻَ سَٻاجها گهَڻو.

(٦)

مُون اُڀـي تَڙَ جهَلَ، پِرِيَنِ پڳَهـــَ ڇوڙِيـا،
ڪا مُنهِيين ۾ اَلَ، ناتہ سَڄَڻَ سِٻاجها گهڻو.

(٧)

مُون اُڀِي تَڙَ پـاسِ، پِرِيَنِ پڳَهـــَ ڇوڙِيـا،
هو الله هارَ اُوهَرِيا، آءٌ دمِدَمِ دُعا ڪندياس،
آهـَ نـَ لاهِيندياسِ، موٽي ايندا مـان ڳري.

پين کي عشق ڪندي ڏسي، اسان به هڪ سهڻي کي وڻي آياسين، پر اسان جو عشق رهندو ماڻي ٿي ويو. جو ڇڏ سياري جي موسم اچي وئي، پوءِ جڏهن پين وٽ پنهنجو محبوب آيو، انهن انهيءَ سان پيار پئي ڪيو ته اسان وينا ويچار ڪيون ۽ ٿڏا شوڪارا ڀريون.

مون ڪوشش ڪري صفاتي محبوب جو تصور ڪري جان ڪٽي ڏسان ته حقيقي محبوب هليو ويو. مون کان اها گهٽتائي ٿي نه ته پاڻ ته وڏا مهربان آهن.

مان صفاتي محبوب جو تصور ڪري هيٺ ويٺس ته پرين حقيقت وارو اتان هليو ويو، مون سان نه مليو. پوءِ مون سمجهيو ته ڪا مون ۾ گهٽتائي ڏٺائين. نه ته محبوب ته تمام پيارو مهربان آهي.

مون صفاتي محبوب جو تصور ڪري ڪيس ڏٺو ته حقيقت وارو محبوب هليو ويو. هن مون ۾ ڪا گهٽتائي ڏٺي نه ته منهن جو محبوب ته تمام مهربان آهي.

مون صفاتي محبوب جو تصور ڪري اتي ٻيٺس ته حقيقي محبوب اتان هليو ويو. هو الله جي آسري هليا ته مان دمدم دعا ڪندس، اميد ٻه نه لاهيندس ته موڻي مون وٽ ضرور ايندو.

(٨)

کيڙائنِ کارو، سنجهيئِي سارِيو،
آيَلِ، اُمارو، اَٿَنِ پَرِيين پارَ جو.

(٩)

کاري کيڙائو، مَٿي مِٺي موٽِيا،
سودَو ڪَنِ نہَ سونَ جو، وَڏا وِهائُو،
موتي جي مَهراڻ جا، تَنِ جا طاماعو،
سامونڊي سائو، لنڪا لوٽي آئيا.

(١٠)

لَنڪا لَنڪا ڪَنِ، لَئہِ لَنڪا جي اوهَرِئا،
سُٽي سونُ لَنِڪا جو، سُکِ نَہ سامونڊين،
پِرِهہَ پڳهہَ ڇوڙِيا، کارِي کيڙائنِ،
وڏي ڀاڳِ ڀِڙَن، جي ڪَهِيا ڪارُنڀارَ ڏي.

(١١)

وَٽِجارَنِ وَري، پِرَهہَ پڳهہَ ڇوڙِيا،
اولِيُون، پَسي اُنَ جون، پيڙَمِ ڳَچَ ڳَرِي،
وِينديَسِ ماءِ مُرِي، سارِي سامُونڊِينِ کي.

محبوب اڳيئي سمجهيو تہ هي عاشق جيڪو روئي نہ ٿو سو سچو ناهي، تنهن ڪري هن ارادو بدلائي ڇڏيو. آيل هن منهن باسي ڪيو ۽ موٽي ويا.

جيڪي ڪوڙي روئڻ واري عاشق جا ڪاوڙيل هئا سي سچي روئڻ واري عاشق ڏي موٽي آيا، جيڪي سر جا سودا ڪرڻ وارا هن. اهي دولت جو سودو نہ ڪندا آهن. ڇو جو عاشق اهو سچو جيڪي فراق ۾ رئندو آهي، حقيقي محبوب انهن ڳوڙهن کي موتين جي اهميت ڏئي قبول ڪندا آهن. ڇڙ تہ ڪنهن کي ٻي اڇي پنهنجون جهوليون پريندا آهن.

عاشق جي سچائي، سچي عاشق جي طلب ڏسي حقيقي محبوب جون اکيون بيقرار ٿيندیون آهن. انهيءَ ڪري روئڻ واري عاشق لاءِ سوير نڪري هليا. انهيءَ عاشق ڏي ايندا جيڪو ڪيون ٻوٽيون اندر ڪارونيار ۾ رئندو رهي. انهيءَ جا وڏا ٻاڳ هن، جي محبوب ملينَ.

حقيقي محبوب وري سچي عاشق لاءِ سوير ئي هليو آهي. جنهن صور ۾ اڇي ميلو ڪندو آهي، انهيءَ کي ڏسي مونکي سڪ ان ڳوڙها ڪري پيا. ماءُ مان انهيءَ حقيقي محبوب جي اکڑين ٻي ياد ڪري مري ويندس.

(١٢)

وَٽِجارَنِ واري، پِرِهــَ پَڳَهــــَ ڇوڙِيــا،
کــيــڙائُو کــارِي، سَنُڀــوڙا، ســيُد چَئي.

(١٣)

وَٽِجاري جِي مــــاءِ، وَٽِجارو نَہ پَلــئــينِ،
آيــو ٻارهِين مــاهِ، پُڻِ ٿــو سَفَرِ سَنبِهــي.

(١۴)

وَٽجارِي ڪانداءُ، مون وَرُ ويٺي گهاريو،
لڳي اتــر واءُ، ڍوليــو هــلڻ جون ڪــري.

(١۵)

جي تون وٽجارو ڪانڌ، تہ مــون هَڏمِ لائون لَڌِيون،
پَرڏيهــ مــٿي ســانگُ، اَٺــئِي پَهــرَ جنهِن ڪَيــو.

(١٦)

پَرڏيهــ پَوريــائون، ســامُونڊِيَن سِڙَهــ سَنبــاهِيــا،
مــاءُ تَنُ مــارِيــائــون، پــاٽــا وِجهــي گــونــدَرِئــين.

حقيقي محبوب سچي عاشق سان سر جو سودو ڪرڻ لاءِ نڪتا آهن، سيد چئي ٿو ته هو روئڻ مان پرڪيندا آهن ۽ ان لاءِ سنبرندا آهن.

صفاتي محبوب تو وٽ حقيقي محبوب اچي ملي ٿو ته تون هن کي انهيءَ فطرت کان جهلِ. جيئن ڪيتري عرصي کانپوءِ اچي ٿو ۽ اچڻ سان پوئتي موٽڻ هن جو لازمي ٿي ٿو پوي.

حقيقي محبوب کي مان پنهنجو ڪانڌ سمجهي ويٺي گهاريو، جڏهن ڪنهن عاشق جو روئڻ ٻڌائين ته مونکان هليو ويو.

مونکي جي اها خبر هجي ته تون منهنجو پيار خريد ڪري هليو ويندين ته مان شادي نه ڪريان ها. ڇو جو تنهن جو انئي پهر پرڏيهه ويڻ جو ارادو آهي.

حقيقي محبوبَ مون کي مجازي محبوبَ جو تصور ڪندي ڏسي پنهنجي ڏيهه تيار ٿي هليو ويو. تنهنڪري مان روئي پنهنجو حال تَنُ ماري ڇڏيو.

(١٧)

ڏٺِي ڏيارِي، سامُونڊِيَنِ سِڙَهہ سنباهِيا،
وِجهيو وَرُ وَنجَهہ کي، روئي وَٽِجاري،
مارِيندَءِ مارِي، پرهہ سُورَ پِرِيَنِ جا.

(١٨)

ڏٺِي ڏيارِي، سامُونڊِيَنِ سِڙَهہ سنباهِيا،
اُنَ کي مُندَ اُتَرَ جي، اوچتو آئِي،
وَٽجارِنَ وائي، آهي پَرِيئِين پارَ جِي.

حقيقي محبوب جي موٽڻ جي مند ڏسي مجازي محبوب جو تصور ڪٽي تيار ٿيا تہ مون روئي اکيون ٻوٽي صفاتي محبوب جو تصور ڪيو. پر پوءِ اهو محبوب جو سور توکي صبوح جو ماريندو.

حقيقي محبوب جي موٽڻ جي مند ڏسي، عاشق مجاز جو تصور ڪٽي تيار ٿيا. ڪنهن عاشق جي روئڻ جي مند ۾ اوچتو اچي وئي. محبوب کي سدائين روئڻ واري عاشق ڏي هن پار ويڙ جي تياري هوندي آهي. تنهن ڪري اوڏانهن هليا ويا.

ڏيٺ

فقير يار محمد پيرزادو، غريب خاندان جو روشن ڏيئو، ڳوٺ فيڊر ضلعي لاڙڪاڻو (هاڻوڪو نوابشاهه) ۾ ١٩٢٧ع ۾ جنم ورتو. پر جوانيءَ موهين جي دڙو لڳ ڳوٺ حاجي لال بخش شيخ، (ٻلهڙيجي) ۾ گذاريو.

تعليم سنڌي ڇهه درجا پاس ڪري ١٩٤٢ع ۾ معلم ٿيو. ١٩٤٨ع ۾ فائنل پاس ڪيائين پر کيس ماستريءَ ۾ نه رکيو ويو. ١٩٥٢ع ۾ کيس داروغي جهڙي دل خوش ڪندڙ نوڪري ملي. ان نوڪريءَ سانگي درياهه ڪپ ۽ واهڙن جا وڏا سير ڪيائين. ماڻهن سان ميل ملاقاتون، ڪچهريون، ۽ انهن جي خيالن مان حاصلات ڪيائين. پر اها نوڪري به کيس راس نه آئي ته گهرو ڪم ڪار ۾ لڳي ويو. ان دوران عشق سندس در پيهي آيو ته سندس دنيا ئي مٽجي وئي. پوءِ جيڪي راز عيان ٿيس، انهن جي اُپٽار هن شاهه لطيف جي بيتن جي شرح لکندي ڪئي. کيس صحت وڌيڪ مهلت نه ڏني جو هي ڪتاب به ڏسي نه سگهيو ۽ پاڻ ٢٣ جولاءِ ١٩٩٨ع تي هن جهان کي ترڪ ڪيائين.

جيسِينِ هُئي جِيئري، وِرچِي نَه ويٺي،
وَڃِي ڀُونِءِ پيٺِي، سارِيندي کي سَڄِڻِين.

- ستاو

پڑهندڙ نسُل . پ ن

The Reading Generation

1960 جي ڏهاڪي ۾ عبدالله حسين " اُداس نسلين" نالي ڪتاب لکيو. 70 واري ڏهاڪي ۾ وري ماڻڪ "لُڙهندڙ نسُل" نالي ڪتاب لکي پنهنجي دور جي عڪاسي ڪرڻ جي ڪوشش ڪئي. امداد حُسينيءَ وري 70 واري ڏهاڪي ۾ ئي لکيو:

انڌي ماءُ جٽيندي آهي اونڌا سونڌا ٻارَ
ايندڙ نسل سَمورو هوندو گونگا ٻوڑا ٻارَ

هر دور جي نوجوانن کي اُداس، لُڙهندَڙ، ڪَڙهندڙ، ڪُڙهندڙ، ٻَرندڙ، چُرندڙ، ڪِرَندڙ، اوسيئڙو ڪَندَڙُ، پاڙي، ڪاڦُو، پاڃوڪَڙُ، ڪاوڙيل ۽ وِڙهندڙ نسلن سان منسوب ڪري سَگهجي ٿو، پَر اسان اِنهن سيني وِچان "پڑهندڙ" نسل جا ڳولائو آهيون. ڪتابن کي ڪاڳر تان کڻي ڪمپيوُٽر جي دنيا ۾ آڻڻ، ٻين لفظن ۾ برقي ڪتاب يعنيe-books ناهي ورهائڻ جي وسيلي پڑهندڙ نسل کي وَڌڻ، ويجهَڻ ۽ هِڪَ ٻِئي کي ڳولي سَهڪاري تحريڪ جي رستي تي آڻِڻَ جي آسَ رکون ٿا.

پڑهندڙ نسل (پَـنَ) کا بہ تنظيمَ ناهي. اُنَ جو کو بہ صدر، عُهديدار يا پايو وِجهندڙ نہ آهي. جيڪڏهن کو بہ شخص اهڙي دعويٰ ڪري ٿو تہ پَڪَ ڄاڻو تہ اُهو ڪُوڙو آهي. نہ ئي وري پَـنَ جي نالي ڪي پئسا گڏ ڪيا ويندا. جيڪڏهن کو اهڙي ڪوشش ڪري ٿو تہ پَڪَ ڄاڻو تہ اُهو بہ ڪُوڙو آهي.

جهڙيءَ طَرَح وٽن جا پَـنَ ساوا، گاڙهو، نيرا، پيلا يا ناسي هوندا آهن اهڙيءَ طرح پڑهندڙ نَسُل وارا پَـنَ بہ مختَلِف آهن ۽ هوندا. اُهي ساڳئي ئي وقت اُداس ۽ پڙهندڙ، بَرندڙ ۽ پڙهندڙ، سُست ۽ پڙهندڙ يا وِڙهندڙ ۽ پڙهندڙ بہ ٿي سگهن ٿا. ٻين لفظن ۾ پَـنَ کا خُصوصي ۽ تالي لڳل ڪِلَب Exclusive Club نہ آهي.

ڪوشش اها هوندي تہ پَـنَ جا سڀ ڪَم ڪار سَهڪاري ۽ رَضاڪار بنيادن تي ٿين، پر ممڪن آهي تہ ڪي ڪم اُجرتي بنيادن تي بہ ٿِين. اهڙي حالت ۾ پَـنَ پاڻ هِڪَڙِئي جي مدد ڪَرڻ جي اُصولَ هيٺ ڏي وَٺُ ڪندا ۽ غيرتجارتي non-commercial رهندا. پَـنَ پاران ڪتابن کي ڊِجِيٽائِيز digitize ڪرڻ جي عَملَ مان کو بہ مالي فائدو يا نفعو حاصل ڪرڻ جي ڪوشش نہ ڪئي ويندي.

ڪتابن کي ڊِجِيٽائِيز ڪرڻ کان پو ٻيو اهم مرحلو وِرهائڻ distribution جو ٿيندو. اِهو ڪم ڪرڻ وارن مان جيڪڏهن کو پيسا ڪمائي سگهي ٿو تہ پلي ڪمائي، رُڳو پَـنَ سان اُن جو کو بہ لاڳاپو نہ هوندو.

پڑهندڙ نَسُل . پ ن The Reading Generation

پَنَن کي ڪُليل اکرن ۾ صلاح ڏجي ٿي تہ هو وَسَ پٽاندڙ وڌِ کان وَڌِ ڪتاب خريد ڪَري ڪتابن جي ليگڪَن، ڇپائيندڙن ۽ ڇاپيندڙن کي هِمٿائِن. پر ساڳئي وقت عِلم حاصل ڪرڻ ۽ ڄاڻ کي ڦهلائڻ جي ڪوشش دوران ڪَنهن بہ رُڪاوٽ کي نہ مڃن.

شيخ اَياز علمَ، ڄاڻ، سمجهَ ۽ ڏاهپَ کي گيتَ، بيتَ، سِٽ، پُڪارَ سان تَشبيهہ ڏيندي انهن سيني کي بَمن، گولين ۽ بارودَ جي مدِ مقابل بيهاريو آهي. اياز چوي ٿو تہ:

گيتَ بہ ڄڻ گوريلا آهن، جي ويريءَ تي وار ڪَرن ٿا.

... ...

جئن جئن جاڙ وڌي ٿي جَڳَ ۾، هو بوليءَ جي آڙ ڇُپن ٿا؛
ريتيءَ تي راتاها ڪن ٿا، موتي مَنجهِ پهاڙ ڇُپن ٿا؛

... ...

ڪالهہ هُيا جي سُرخ گُلن جيئن، اڄ ڪلهہ نيلا پيلا آهن؛
گيتَ بہ ڄڻ گوريلا آهن.....

... ...

هي بيتُ اَڄي، هي بَم- گولو،
جيڪي بہ ڪٽين، جيڪي بہ ڪٽين!
مون لاءِ ٻنهي ۾ فَرَقُ نہ آ، هي بيتُ بہ بَمَ جو ساڻي آ،
جنهن رِڻَ ۾ رات ڪَيا راڙا، تنهن هَڏَ ۽ چَمَ جو ساڻي آ ـ

اِن حسابَ سان اڄاڻائي کي پاڻَ تي اِهو سوچي مَڙهڻ تہ "هاڻي ويڙهہ ۽ عمل جو دور آهي، اُن ڪري پڙهڻ تي وقت نہ وجايو" ناداني‌ءَ جي نشاني آهي.

پَڻ جو پڙهڻ عام ڪِتابي ڪيڙن وانگر رُڳو نِصابي ڪتابن تائين محدود نہ هوندو. رڳو نصابي ڪتابن ۾ پاڻ کي قيد ڪري ڇڏڻ سان سماج ۽ سماجي حالتن تان نظر کڄي ويندي ۽ نتيجي طور سماجي ۽ حڪومتي پاليسيون policies اٽڄاڻن ۽ نادانن جي هٿن ۾ رهنديون. پَنَ نِصابي ڪتابن سان گڏوگڏ ادبي، تاريخي، سياسي، سماجي، اقتصادي، سائنسي ۽ ٻين ڪتابن کي پڙهي سماجي حالتن کي بهتر بنائڻ جي ڪوشش ڪندا.

پڙهندڙ نَسُل جا پَنَ سيني کي **چو، چالاءِ ۽ ڪينئن** جهڙن سوالن کي هر بَيانَ تي لاڳو ڪرڻ جي ڪوشَ ڏين ٿا ۽ انهن تي ويچار ڪرڻ سان گڏ جوابَ ڳولڻ کي نہ رڳو پنهنجو حق، پر فرض ۽ اٽنر گهرج unavoidable necessity سمجهندي ڪتابن کي پاڻ پڙهڻ ۽ وڌ کان وڌ ماڻهن تائين پهچائڻ جي ڪوشش جديد ترين طريقن وسيلي ڪرڻ جو ويچار رکن ٿا.

توهان بہ پڙهڻَ، پڙهائڻ ۽ ڦهلائڻ جي اِن سهڪاري تحريڪ ۾ شامل ٿي سگهو ٿا، بَس پنهنجي اوسي پاسي ۾ ڏِسو، هر قسم جا ڳاڙها توڙي نيرا، ساوا توڙي پيلا پن ضرور نظر اچي ويندا.

وڻ وڻ کي مون ياکِي پائي چيو تہ "منهنجا پاءُ
پهتو منهنجي من ۾ تنهنجي پَنَ پَنَ جو پڙلاءُ".
- ايار (ڪلهي پاتر ڪينرو)